

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ
СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ Ніна РЖЕВСЬКА

«___» грудня 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО РІВНЯ МАГІСТР
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 054 «СОЦІОЛОГІЯ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «СОЦІОЛОГІЯ»

Тема: **«СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ДОЗВІЛЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ
МОЛОДІ В ПОЛЬЩІ»**

Виконавець: здобувач вищої освіти групи С – 214М Іванова Аліна
Олександрівна

Керівник: кандидат філософських наук, доцент кафедри міжнародних
відносин, інформації та регіональних студій Литовченко Ірина Василівна

КИЇВ 2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота містить: 128 сторінки, 41 діаграма, 1 таблиця, 96 посилань на літературні джерела.

Об'єкт роботи: дозвілля молоді.

Предмет дослідження: соціокультурні аспекти дозвілля української молоді в Польщі.

Мета роботи: дослідити соціокультурні аспекти дозвілля української молоді в Польщі.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються наступні завдання:

1. Розкрити теоретичні підходи до вивчення дозвілля;
2. Проаналізувати дозвілля як об'єкт соціологічного аналізу;
3. Дослідити соціокультурні особливості дозвілля української молоді у Польщі;
4. Охарактеризувати дозвілля як чинник соціальної адаптації української молоді у польському суспільстві;
5. Здійснити соціологічний аналіз соціокультурних аспектів дозвілля української молоді у Польщі.

Методи дослідження: аналіз та синтез, аналіз документів, онлайн-опитування, порівняння, узагальнення та інтерпретація, системний та компаративний аналізи.

У кваліфікаційній роботі було вперше досліджено соціокультурні особливості дозвілля української молоді у Польщі під час війни в Україні. Під час дослідження було зроблено висновки, щодо соціокультурних аспектів дозвілля української молоді, яка проживає в Польщі.

Ключові слова: ДОЗВІЛЛЯ, ДОЗВІЛЛЄВІ ПРАКТИКИ, МОДЕЛІ ДОЗВІЛЛЯ, МОЛОДЬ, ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК, ЦІННОСТІ, ПОТРЕБИ, ІНДИВІД.

ABSTRACT

Thesis contains: 128 pages, 41 diagrams, 1 tables and 96 references to literary sources.

Object of the study: youth leisure.

Subject of the study: sociocultural aspects of leisure among Ukrainian youth in Poland.

Aim: to investigate the sociocultural aspects of leisure among Ukrainian youth in Poland.

To achieve this goal in the work of the following *tasks*:

1. Examine theoretical approaches to the study of leisure.
2. Analyze leisure as an object of sociological analysis.
3. Investigate the sociocultural characteristics of leisure among Ukrainian youth in Poland.
4. Characterize leisure as a factor in the social adaptation of Ukrainian youth in Polish society.
5. Conduct a sociological analysis of the sociocultural aspects of leisure among Ukrainian youth in Poland.

Research methods: analysis and synthesis, document analysis, online surveys, comparison, data generalization and interpretation, systematic, comparative-historical.

Research methods: analysis and synthesis, document analysis, online surveys, comparison, generalization and interpretation, systematic and comparative analyses.

In the qualification work, socio-cultural peculiarities of leisure activities among Ukrainian youth in Poland during the conflict in Ukraine were researched for the first time. The study resulted in conclusions regarding the socio-cultural aspects of leisure among Ukrainian youth residing in Poland.

Keywords: LEISURE, LEISURE PRACTICES, LEISURE MODELS, YOUTH, PERSONAL DEVELOPMENT, VALUES, NEEDS, INDIVIDUAL.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОЗВІЛЛЯ МОЛОДІ	11
1.1. Основні теоретичні підходи до вивчення дозвілля.....	11
1.2. Дозвілля як об'єкт соціологічного аналізу	18
1.3. Молодіжне дозвілля у соціокультурній практиці.....	27
Висновки до першого розділу	34
РОЗДІЛ 2: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ДОЗВІЛЛЯ МОЛОДІ У ПОЛЬЩІ	37
2.1. Соціальні чинники формування культури дозвілля молоді у Польщі	37
2.2. Соціокультурні особливості дозвілля української молоді у Польщі	46
2.3. Дозвілля як чинник соціальної адаптації української молоді у польському суспільстві	54
Висновки до другого розділу	64
РОЗДІЛ 3: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ АСПЕКТІВ ДОЗВІЛЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЛЬЩІ	67
3.1. Обґрунтування методології соціологічного дослідження.....	67
3.2. Аналіз результатів соціологічного дослідження	73
Висновки до третього розділу	107
ВИСНОВКИ	109
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	116
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний світ перебуває в стані трансформації, що створює перед молоддю нові виклики і можливості. Однією з ключових складових успішного становлення молодого покоління є розуміння важливості дозвілля та його ролі в житті молоді. Дозвілля не тільки надає можливість відпочити від щоденних обов'язків, але і є потужним інструментом для саморозвитку, формування культурної ідентичності та активної громадянської участі. Варто зазначити, що дозвілля має важливе соціокультурне значення, оскільки воно впливає на формування цінностей, культурних та соціальних норм, а також на взаємодію між індивідами та соціальну інтеграцію молодого покоління в суспільство. Також дозвілля може виступати платформою для обміну культурним досвідом та спільними цінностями. Аналіз соціокультурних аспектів дозвілля є фундаментальним для вивчення впливу цього явища на процес формування культурних цінностей, міжкультурну взаємодію та соціальну інтеграцію молодого покоління. Проведення наукових досліджень у даній галузі сприяє створенню умов для розвитку молоді та формуванню суспільства з більш збалансованим та різноманітним культурним середовищем.

Варто зазначити, що питання міграції також відображає зв'язок з роллю дозвілля та його соціокультурним значенням для молоді. Молодіжна міграція сьогодні стала предметом наукового дослідження у зв'язку актуальністю, потенційними викликами та перевагами, які вона вносить у соціальний, економічний та культурний контексти. У контексті даного дослідження, міграція українців в Польщу стала однією з найбільших та найважливіших масових міграційних рухів в Європі в останні десятиліття. Таким чином, дане явище створює потребу в адаптації до нового соціокультурного середовища та вивчення мови і культури Польщі. Українська молодь, перебуваючи в Польщі, знаходиться в міжкультурному середовищі, де вона взаємодіє з польською молоддю та іншими іноземцями, що обумовлює унікальні можливості для обміну досвідом та взаємним пізнанням культур. На сьогодні є важливим

розуміння соціокультурних аспектів дозвілля української молоді в Польщі, що допоможе у формуванні більш сприятливих умов для їхньої соціальної інтеграції, яка включає в себе доступ до розваг, освіти, спорту та інших аспектів культурного життя.

Важливо зауважити, що для польського суспільства також має значення розуміння соціокультурних аспектів дозвілля української молоді, оскільки Польща зіткнулася зі зростанням чисельності іноземного населення. Отже, у контексті процесів міграції, адаптації та інтеграції української молоді у Польщі, важливим є формування структурних підходів щодо сприяння міжкультурній взаємодії, розвитку програм підтримки соціальної адаптації та створення різноманітних платформ для спільного дозвілля. Також, необхідно акцентувати увагу на формуванні культурної освіти та усвідомлення важливості взаємоповаги й різноманітності у сучасному багатокультурному суспільстві.

Отже, обрана тема дослідження є актуальною, оскільки спрямована на аналіз соціокультурних аспектів дозвілля української молоді в Польщі. Важливо зазначити, що у даній роботі дослідження соціокультурних аспектів дозвілля української молоді здійснювалося під час російсько-української війни, що є актуальним, оскільки відображає реальні тенденції міграції та культурної інтеграції в сучасному світі, а також впливає на переосмислення сенсу життя, характер трансформаційних процесів. Крім того, робота містить аналіз результатів попередніх західних та вітчизняних досліджень, які розглядають соціальні та культурні аспекти дозвілля молоді, а також представляє власні досягнення і результати дослідження.

Довідка про ступінь наукової розробки теми кваліфікаційного дослідження.

Соціальні та культурні аспекти дозвілля вивчаються представниками різних галузей наукового знання: соціології, філософії, культурології, психології, педагогіки тощо. Питання особливостей дозвілля досліджували видатні представники західної наукової думки, серед яких: Г.Спенсер, Е.Дюркгейм, К.Маркс, Р.Мертон, Т.Парсонс, М.Вебер, Р.Дарендорф, А.Олмстед,

Дж.Годбі, Н.Польські, Б. Деваля, П.Бурдье, Р.Стеббінс, Е.Фромм, Е.Тоффлер, А.Турен, Б.Скіннер, В.-Х.Самнер, М.Каплан, Дж. Шиверс, Б.Рассел, Ж.Дюмазедье, Ж.Фрідман, Т.Адорно, Г.Маркузе, Х.Ортега-і-Гассет, С.Де Гразія, Дж.Нейлінгер, А.Пак, Т.Веблен, Н.Еліас, Дж.Нейлінгер, Дж.Піпер, Ю.Баняк, А.Чвіклінський та ін..

Важливий внесок у дослідження соціокультурних аспектів дозвілля молоді зробили українські вчені: І.Безгін, О.Бойко, О.Семашко, Є.Суїменко, Н.Цимбалюк, Ю.Яковенко, В.Піча, В.Сухомлинський, Б.Грінченко, М.Яцковський, В.Гнатюк, С.Рабійчук, Є.Головаха, Л.Сокурянська, О.Балакірева, О.Злобіна, А.Ручка, П.Штомпка, Н.Кочубей, А.Воловик, В.Воловик та ін.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є дозвілля молоді.

Предметом кваліфікаційної роботи є соціокультурні аспекти дозвілля української молоді в Польщі.

Мета роботи – дослідити соціокультурні аспекти дозвілля української молоді в Польщі.

Мета дослідження зумовила формування таких **завдань**:

- розкрити теоретичні підходи до вивчення дозвілля;
- проаналізувати дозвілля як об'єкт соціологічного аналізу;
- дослідити соціокультурні особливості дозвілля української молоді в Польщі;
- охарактеризувати дозвілля як чинник соціальної адаптації української молоді у польському суспільстві;
- здійснити соціологічний аналіз соціокультурних аспектів дозвілля української молоді в Польщі.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження використовувалися загальнонаукові методи аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення та інтерпретації даних, системного, порівняльно-історичного, культурологічного підходів.

Міждисциплінарний підхід дозволяє використовувати методи соціологічних, культурологічних, філософських, педагогічних, психологічних та

інших наук у дослідженні явища дозвілля в сучасних умовах розвитку суспільства.

За допомогою порівняльно-історичного підходу виявлені особливості змін у видах і формах дозвілля та впливу соціально-економічних, культурних, політичних факторів на дозвіллеві практики молоді.

Системний підхід дозволив розкрити феномен дозвілля, розглянути його, як соціальне явище, показати взаємозв'язок розвитку та особливостей дозвіллевих практик молоді з різними соціальними явищами та процесами, що відбуваються в суспільстві.

У практичній частині роботи для отримання первинних соціологічних даних був використаний метод анкетного опитування, проведеного у формі онлайн опитування з використанням Google Forms.

Наукова новизна дослідження складається з наступних положень та результатів:

- уточнено зміст поняття «дозвілля» як об'єкта соціологічного аналізу;
- проаналізовано та систематизовано соціокультурні аспекти дозвілля української молоді, яка перебуває в Польщі;
- вперше розглянуто соціокультурні особливості дозвілля української молоді у Польщі під час війни в Україні;
- виявлено особливості організації дозвілля української молоді як чинника соціальної адаптації;
- досліджено соціокультурні аспекти дозвілля української молоді в Польщі.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів полягає у розширенні розуміння особливостей впливу соціокультурних факторів на дозвіллеві практики української молоді, яка перебуває в Польщі. Дана кваліфікаційна робота сприятиме уточненню та поглибленню теоретичних знань про взаємодію культур, формуванню соціокультурної ідентичності молоді та її адаптації у новому соціокультурному середовищі. Результати можуть використовуватися в педагогічній практиці та просвітницькій роботі, при

підготовці навчальних програм та спеціальних курсів, зокрема, з соціології молоді, соціології дозвілля, соціології девіантної поведінки тощо. Отримані дані можуть бути використані для організації і проведення заходів щодо соціокультурної адаптації молоді як у Польщі, так і в Україні.

Результати дослідження мають важливе значення для розуміння впливу соціокультурних, економічних та політичних чинників на дозвіллі практики української молоді, що виїхала за кордон після повномасштабного вторгнення росії на територію України, а також підвищення рівня ефективності організації дозвілля молоді в умовах нових викликів.

Коротка довідка про структуру роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі описана актуальність обраної теми, сформульовані мета й завдання роботи, її об'єкт та предмет. У першому розділі було розкрито основні теоретичні підходи до вивчення соціокультурних аспектів дозвілля молоді, проаналізовано дозвілля як об'єкт соціологічного аналізу та показано особливості молодіжного дозвілля у соціокультурній практиці. У другому розділі було проаналізовано соціальні чинники формування культури дозвілля молоді у Польщі, досліджено соціокультурні особливості дозвілля української молоді у Польщі та було охарактеризовано дозвілля як чинник соціальної адаптації української молоді. В третьому розділі розроблено програму пілотажного соціологічного дослідження, здійснено соціологічний аналіз соціокультурних аспектів дозвілля української молоді в Польщі та показано результати пілотажного соціологічного дослідження. У висновку сформульовані основні висновки кваліфікаційної роботи.

Список літератури містить 96 найменувань.

Апробація отриманих результатів.

Положення даного дослідження пройшли апробацію на II Міжнародній науково-практичній конференції “GLOBAL SCIENCE: PROSPECTS AND INNOVATIONS” (5-7 жовтня 2023 р., Ліверпуль, Великобританія); XXIII

Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки» (4-7 квітня 2023 р., Київ);

XXII Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки» (18-20 травня 2022 р., Київ);

Основні положення роботи опубліковано автором у трьох збірниках матеріалів конференцій.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОЗВІЛЛЯ МОЛОДІ

1.1. Основні теоретичні підходи до вивчення дозвілля

Сфера дозвілля стала ознакою ключових впливових соціально-економічних і соціокультурних процесів, що активно розвивалися у XIX-XX століттях. Трансформація відношення між працею і дозвіллям, підвищення вагомості дозвілля і зростання його соціального значення є характерними рисами сучасної соціальної реальності на глобальному рівні. Ці фактори обумовлюють зростаючий інтерес з боку науковців до аналізу сфери дозвілля та її впливу на процеси структурних змін у сучасному суспільстві, включаючи українське суспільство. Ростуть кількість локальних та регіонально спрямованих наукових досліджень, проведених працівниками в галузі культури, при цьому не завжди враховується методологічна база таких досліджень, що ускладнює порівняння отриманих результатів та утруднює визначення тенденцій у розвитку сфери дозвілля та її впливу на процеси розширення і реструктуризації суспільства.

Під час аналізу ролі дозвілля у житті людини, було встановлено, що цей аспект є наслідком історичних та соціокультурних умов. Один із перших мислителів, який почав роздумувати про дозвілля як спосіб життя, був Арістотель [44, с.165]. У своїх працях він розділив людське життя на заняття та дозвілля, підкреслюючи важливість насолоди світом та мудрого користування вільним часом. Такий підхід до структури держави передбачав, що законодавство повинне забезпечити можливість громадянам насолоджуватись дозвіллям. Варто відзначити, що саме Арістотель вперше звернув увагу на значення дозвілля для особистісного розвитку. Порівняно з діяльністю в інших сферах, де людська поведінка диктується обов'язками та зобов'язаннями, вільний час дозволяє індивідууму орієнтуватися на власні інтереси та потреби.

Тут людина залишається вільною від зовнішніх впливів і має можливість реалізувати себе як особистість, враховуючи власні здібності та потреби.

Наступною важливо представити думку Карла Маркса, який спостерігав за тим, як в об'єктивному світі капіталістичної системи робочий час і вільний час суттєво відрізняються один від одного. За Карлом Марксом, робочий час представляв собою період, коли працівники нав'язані обов'язковою працею на заводах або в інших сферах для отримання засобів існування. Цей час був строго визначений капіталістичними структурами, і він став основою для виробництва, на якому ґрунтувалася економічна система. У зіставленні з робочим часом, вільний час у Маркса виявлявся як період, коли працівники мали можливість відділитися від примусової праці та займатися тим, що їм завгодно за власним бажанням, але такий вільний час не був підпорядкований потребам капіталістичної системи. Він надавав людям свободу вибору, можливість самореалізації, розвитку інтересів, культурного зростання та особистісної творчості [44, с. 165]. Маркс вважав, що саме у вільному часі працівник здатен більш повноцінно реалізувати свої здібності та потреби, оскільки він не підпорядковується жорстким обмеженням, які притаманні робочому часу. Саме даний аспект став фундаментальним принципом у розумінні важливості вільного часу для людського розвитку і задоволення потреб особистості.

У проведенні аналізу явища дозвілля використовувалися два основних соціологічних підходи: макросоціологічний і мікросоціологічний. Перший підхід зосереджений на аналізі відпочинку як системи, яка формує поведінку різних соціальних груп та має вплив на створення культурної організації. Другий підхід, орієнтований на мікросоціологію, вивчає взаємодію осіб у сфері культури й дозвілля, досліджуючи їхні відносини та вплив на соціальне життя через культурно-соціальну взаємодію різної природи та значення. Макросоціологічний підхід ґрунтується на функціоналістських теоріях, розроблених такими вченими, як Г.Спенсер, Е.Дюркгейм, Р.Мертон,

Т.Парсонс. У межах цієї концепції вивчаються регулюючі функції соціального контролю, потенційні приховані корисні аспекти та негативні наслідки й проблеми, пов'язані зі сферою відпочинку.

Мікросоціологічний підхід використовує конфліктологічні теорії, розроблені такими вченими, як К.Маркс, М.Вебер, Р.Дарендорф. Цей підхід включає порівняльні дослідження, які відрізняються від орієнтації на рівність, свободу і загальнодоступність. Вони розкривають класову структуру дозвілля в зарубіжних країнах, виявляють антагонізми західного дозвілля і розглядають диференціацію культурно-дозвілєвого середовища як прояв соціальної нерівності [43, 75, 18].

Проте, більшість теоретичних основ таких досліджень щодо дозвілля базувалися на інституціональному підході. У рамках цього підходу передбачалося, що суспільство має важливу роль у створенні сприятливого культурно-дозвільного середовища (інституту дозвілля) через різноманітні організації, де здійснюється реалізація функцій дозвілля. Соціальний контроль над цим середовищем здійснюється через стимулювання, підтримку або обмеження певних культурно-дозвілєвих відносин. У той же час культурний капітал, який особистість набуває під час дозвілля, розглядається як цінний ресурс і позитивний фактор, який враховується при розподілі соціальних благ. Варто зазначити, що капітал іноді може виступати як фактор, що сприяє підвищенню соціального статусу особи в суспільній ієрархії. У рамках інституціонального підходу також аналізується дозвілля як система соціальних відносин, сукупність прийнятих у суспільстві правил і визначених традицій, які впливають на те, як люди виявляють свою культурну поведінку [6].

У результаті дослідження сфери дозвілля як стилю життя, науковці приходять до висновку, що приналежність людини до певного соціального класу може слугувати підґрунтям для передбачення її дозвільних активностей. "Соціальним світом дозвілля" розуміється спільнота, члени якої ділять спільні практики дозвілля та культурні особливості [89]. У рамках наукового

дослідження аналізується специфіка соціального оточення у колекціонерів зброї за концепцією А.Олмстеда, що дозволяє краще розуміти вплив цього хобі на їхню поведінку та сприйняття світу. Окрім цього, дослідження розширюється на аналіз особливостей мислення та поведінки людей, які грають у бридж за підходом Дж.Годбі, розкриваючи взаємозв'язки між цією грою та їхнім соціокультурним контекстом. Також у даному контексті розглядається наукове дослідження, яке розглядає вплив культурних аспектів на гравців у більярд, зокрема, аналізується відношення до цієї гри в різних соціокультурних групах за підходом Н.Польського. При цьому вивчаються стиль взаємодії та спілкування серед альпіністів, які зафіксовані в дослідженні Б.Деваля, що дозволяє зрозуміти особливості їхнього спільного дозвілля та комунікації в екстремальних умовах гір. Загалом, це дослідження спрямоване на розширення знань про вплив різноманітних дозвільних активностей на індивіда та суспільство в цілому в залежності від їхнього соціокультурного контексту [24].

У сфері дослідження соціокультурного середовища виникають нові підходи, які відкривають нові можливості в рамках традиційних проєктів культурології та соціології. Означений феномен знаходить вираз у теорії П'єра Бурдьє, де він описується поняттям "поле", що охоплює сукупність соціальних взаємозв'язків між учасниками цього середовища. В дослідженнях американських, німецьких та британських вчених соціокультурне середовище аналізується за допомогою терміну "milieu", який визначається як фактор, що впливає на соціальні нерівності [72].

Р.Стеббінс, спираючись на концепцію соціального світу дозвілля, визначає різновиди дозвілля, які включають серйозне, несерйозне. Серйозне дозвілля є основним типом відпочинку, який відрізняється від звичайного дозвілля своїм глибшим та більш важливим змістом. Воно передбачає систематичну участь у самодіяльності, яка включає в себе важливі заняття, дослідження, творчість та інші форми активності. Серйозне дозвілля може включати в себе різні види хобі, спорту, мистецтва або навіть вивчення нових

навичок та набуття знань. Воно сприяє розвитку інтелекту, культурного росту та особистісній самореалізації. Несерйозне дозвілля, навпаки, передбачає відпочинок без специфічних занять або завдань. Це може включати в себе відпочинок на природі, перегляд фільмів, вечірки з друзями або інші форми релаксації, які не вимагають серйозних зусиль або навичок. Несерйозне дозвілля допомагає відновити фізичне та емоційне здоров'я, зняти стрес і розслабитися після робочих буднів [77].

Вивчаючи активне дозвілля, його розглядають як сферу, що є значно більш "продуктивною" за вільний час, проведений безцільно. Як стверджував Е.Фромм, активне дозвілля може бути "кориснішим і необхіднішим" в порівнянні з простим відпочинком або роботою за матеріальну винагороду, оскільки воно дозволяє індивідам розвивати свої таланти, навички та інтереси. Аристотель також відзначав важливість активного дозвілля, вказуючи на те, що воно може бути "кориснішим і необхіднішим" ніж простий відпочинок, оскільки воно сприяє саморозвитку та задоволенню інтелектуальних і духовних потреб людини. Таким чином, активне дозвілля відкриває можливості для особистісного зростання та задоволення. Розглядаючи пасивне дозвілля, навпаки, є менш продуктивним і менш корисним порівняно з активним дозвіллям. У пасивному дозвіллі людина, зазвичай, відпочиває без активностей, які спрямовані на саморозвиток або досягнення конкретних цілей. Це може включати в себе перегляд телебачення, безцільне сидіння в соціальних мережах, або інші види розваг, які не вимагають активної участі. Пасивне дозвілля, хоча і може бути корисним для релаксації та відпочинку, не завжди сприяє розвитку навичок чи задоволенню інтелектуальних і духовних потреб. В порівнянні з активним дозвіллям, воно має менший вплив на особистісний розвиток та задоволення [36].

Дозвілля є важливим аспектом в житті індивідів і має значний вплив на їх розвиток і самопочуття. Цей час, коли особа вільна від обов'язків і постійних справ, може бути використаний різними способами. Один із аспектів дозвілля

виступає часом для відпочинку. Під час дозвіллевих практик індивіди мають можливість відпочити від повсякденних турбот і насолодитися моментом, прикладом цього виступає час на спілкування з друзями і родиною, час для подорожей і відкриття нових місць, для читання улюблених книг або перегляду фільмів. Проте, дозвілля також може бути часом для саморозвитку як особистості, наприклад, вільний час використовують для навчання новим навичкам, вдосконалення старих, для розвитку хобі та інтересів, тобто дозвіллеві практики виступають часом для нових мов, музики, малювання, готування, спорту, і багато інших активностей [56].

Отже, соціологічний підхід розглядає дозвілля як важливий компонент функціонування суспільства, такий підхід акцентує увагу на впливі розподілу та використання часу в поза професійний період на стабільність та інтеграцію суспільства. Дозвілля виступає ключовим аспектом для досягнення задоволення в житті, психологічного благополуччя та розвитку особистості. Вивчення цього поняття допомагає краще розуміти ці процеси в контексті суспільства і індивіда.

У останній чверті ХХ століття питання, пов'язані з дозвіллям, досліджуються у рамках об'єднання масової та елітної культур у взаємодії. Наприклад, у наукових творах Е.Тоффлера ("Третя хвиля", 1980), А.Турена ("Повернення людини до дії. Нарис соціології", 1984) та інших авторів обґрунтовується ідея, що у результаті переходу суспільства від індустріального до постіндустріального етапу розвитку відбувається конвергенція культур. Ця концепція полягає в тому, що різноманітні культурні практики та цінності, які раніше були характерні для окремих соціальних груп, починають зливатися і стають загальними для суспільства в цілому. Цей процес конвергенції культур супроводжується змінами в сприйнятті та розумінні дозвілля. Індивіди стають більш відкритими до різних видів дозвілля, які раніше можливо були б сприйняті як незвичайні або недоступні. Вони розглядають дозвілля як інструмент самовираження та розвитку особистості, незалежно від соціального

статусу чи професії. Таким чином, дослідження дозвілля в контексті культурної конвергенції відкривають нові можливості для розуміння та аналізу цього явища в сучасному суспільстві [24]. Важливо відзначити, що у своїх висловах Е.Тоффлер виразив надію, що відмова від "суспільства безособових гуманоїдів" відкриє перед людьми можливість розкрити свою унікальність і стати "високоіндивідуалізованою особистістю." Це свідчить про те, що автор вірить у потенціал кожної особистості для самовираження та розвитку, коли їй надається відповідний простір і можливості в суспільстві. Ідея передбачає, що кожна людина має унікальні здібності та потенціал, які можуть розкритися лише в умовах, де індивідуальність і самовираження визнаються та підтримуються. Перехід до такого суспільства, де кожному дозволено бути самим собою, де високо цінується індивідуальний внесок у культуру та суспільство, може призвести до більшого розмаїття інтересів, талантів і досягнень [36, с. 228].

У вітчизняних дослідженнях явища дозвілля зазначається, як різні фактори соціокультурного характеру можуть впливати на формування та розвиток культурного капіталу в різних соціальних групах. Детальний аналіз здійснюється в напрямку вивчення впливу таких аспектів, як освіта, можливість доступу до культурних ресурсів, рівень суспільної мобільності та інші чинники, на формування і розширення культурних особливостей та можливостей індивіда. Основна мета досліджень вітчизняних науковців полягає у розкритті можливостей соціокультурного середовища в контексті зниження або підтримки соціальних нерівностей, а також у вивченні можливого впливу цих процесів на культурний розвиток суспільства в цілому.

Вітчизняні наукові дослідження в галузі дозвілля фокусуються на глибокому аналізі впливу соціокультурного середовища на формування та розвиток особистості, а також на розгляд аспектів культурних середовищ у різних соціально нерівних спільнотах. Важливий внесок у дослідження означених аспектів зробили українські вчені О. П. Бойко, І.Д. Безгін,

Є.І.Суїменко, Н.М. Цимбалюк. О.М. Семашко, які зосередили свою наукову увагу на вивченні дозвілля та його взаємодії з соціокультурними факторами [6; 20; 31]. У теоретичних підходах вітчизняних дослідників було сконцентровано увагу на дослідженні впливу соціокультурного контексту на індивіда та його дозвілля. Також розглядалося, як культурні цінності, традиції та норми впливають на вибір та споживання розважальних ресурсів, а також як ці фактори визначають соціокультурні практики в різних групах населення.

Одночасно, досліджувався соціокультурний контекст як фактор, що впливає на формування інтересів та активностей у сфері дозвілля в різних вікових та соціальних групах. У цих роботах велике значення мав внесок у розуміння того, як соціокультурний статус може впливати на сприйняття та використання розважальних послуг та ресурсів. Важливим аспектом досліджень було вивчення різноманітних характеристик культурних середовищ у соціально нерівних спільнотах, зокрема, зосереджено увагу на особливостях доступу до дозвілля та культурних ресурсів у різних соціальних групах.

Варто зазначити, що аналіз сучасних тенденцій у розвитку дозвілля повинен бути об'єктивним, незалежно від того, що деякі позитивні аспекти можуть бути обумовлені масовістю, технологічністю та інформатизацією суспільства [55].

1.2. Дозвілля як об'єкт соціологічного аналізу

Дозвілля, як соціокультурний феномен, репрезентує суттєвий вимір життя, надаючи можливість відступити від щоденних обов'язків та звернутися до реалізації індивідуальних розважальних та творчих прагнень. Цей період відпочинку й відновлення не лише сприяє фізичному відновленню, але й має значущий вплив на продуктивність особистості.

Дозвілля, за академічним словниковим визначенням, є періодом вільного часу, коли особа не займається обов'язковою роботою, навчанням чи іншими

обов'язками і має можливість вільно визначати, як витратити свій час [3]. Варто зазначити, що дозвілля може включати в себе різноманітні види розваг, відпочинку, культурних заходів, спорту та інших діяльностей, які приносять задоволення та релаксацію.

В Енциклопедії сучасної України поняття дозвілля визначається як «сукупність видів діяльності (занять), які здійснюються у вільний час для задоволення певних фізичних, інтелектуальних, соціальних і культурних потреб. У широкому значенні дозвілля ототожнюють з вільним часом, який розуміють як час, вільний від службових, а також багатьох домашніх обов'язків (прибирання житла, приготування їжі, робота на присадибній ділянці та ін.). Загалом, люди витрачають вільний час на відпочинок, репродукцію та розвиток здібностей, фізичних і розумових сил, розваги та спілкування» [8]. У соціологічному словнику термін "дозвілля" пояснюється як період вільного часу, в який індивід вкладає час для активностей, що сприяють відновленню фізичних, розумових та психічних сил індивіда. [32]. Під час своєї дослідницької роботи Н. Цимбалюк розглядає специфіку організації та методик культурно-дозвіллявої діяльності та робить певні відмітки, що «Дозвілля виступає соціокультурним резонатором змін загальної соціальної системи і всіх підсистем суспільства і є певним відображенням можливостей його розвитку, виявленням його життєдіяльності. Воно доповнює уявлення про соціальний образ суспільства, допомагає зрозуміти міру його духовності і перспективності» [38].

Вивчаючи проблеми вільного часу, В.Піча у своїх наукових роботах розглядає вільний час як період, коли особа має вільний час після завершення обов'язкових справ. Це момент, коли індивід може займатися дозвіллям і вільною діяльністю, залежно від соціальних відносин у даному суспільстві і особистісного розвитку [25].

Німецько-американський соціолог і психоаналітик Е.Фромм (Erich Fromm) розглядає дозвілля як один із способів вираження особистої свободи і

самореалізації. На його думку, справжнє дозвілля вимагає активної участі та залучення особистості, а не просто споживання розваг.

Американський психолог і вчений в галузі поведінки Б.Скіннер (B.F.Skinner) розглядає дозвілля як форму позитивного підкріплення. За його думкою, люди знаходять задоволення у дозвіллі, якщо це призводить до позитивних результатів і задоволення їхніх потреб.

Американський соціолог і філософ В.-Х.Самнер (William Henry Sams) визначав дозвілля як важливу сферу життя, де люди можуть відновити свою фізичну та емоційну енергію після робочого часу. Він підкреслював роль дозвілля у збереженні психічного здоров'я.

Відомий український педагог та публіцист В.Сухомлинський [34] вважав, що дозвілля має бути спрямоване на розвиток особистості та формування моральних цінностей у дітей. Він підкреслював важливість активного та корисного дозвілля для розвитку молодого покоління.

Український публіцист, філософ, історик культури та педагог Б.Грінченко [14] акцентував увагу на значенні дозвілля для самовдосконалення і розвитку особистості. Він підкреслював, що це час, коли людина може розширювати свої знання і підвищувати свій культурний рівень. Український філософ і публіцист М.Яцковський [28], розглядав дозвілля як час для фізичного та духовного відпочинку, а також для розвитку творчих здібностей людини. Він вважав, що дозвілля сприяє розвитку особистості. Український філософ і психолог В.Гнатюк, досліджував роль дозвілля у формуванні особистості, зокрема вплив спорту та фізичних занять на психічне і фізичне здоров'я.

Оскільки дозвілля націлене на індивідуальні пріоритети та потреби молоді, дослідник С.Рабійчук розрізняє декілька видів дозвілля, які можна об'єднати в певні категорії. Ці категорії включають відпочинок, розваги, святкування, самоосвіту і творчу активність. Важливо зауважити, що в різних групах видів дозвілля можна виокремити два типи - активні та пасивні форми.

До активних форм зазвичай відносяться фізичні та спортивні заняття, туризм, а також відвідування культурних закладів та подібні активності. Активне дозвілля сприяє як фізичному, так і розумовому розвитку, що є важливим для виявлення соціальної активності та соціально значущої діяльності. У той час, пасивні форми дозвілля, такі як перегляд телевізору, телефонні розмови, або лежання на дивані, сприяють споживацькому підходу, фізичній та культурній деградації, а також соціальній пасивності.

Варто відзначити, що вибір різних форм дозвілля може бути важливим показником соціального типу молоді. Якщо молодь віддає перевагу активним видам дозвілля, це може свідчити про їхню схильність до соціальної активності і сприяти її формуванню. Активне дозвілля включає в себе різні види занять, такі як саморозвиток і самоосвіта, організація подій і заходів, а також спілкування з друзями та близькими. З іншого боку, пасивні форми дозвілля можуть бути менш продуктивними і не приносити молоді жодної користі, сприяючи загальній пасивності. Це може включати дії, які не потребують фізичної або інтелектуальної активності, такі як перегляд телевізору, відсутність продуктивних занять і т. д. Така тенденція може бути пов'язана зі зростанням популярності віртуальних форм дозвілля серед молоді [40, с. 219].

Американські науковці М.Каплан [59] та Дж.Шиверс значно розширили розуміння дозвілля, розробивши сім різних моделей на основі комплексного аналізу різних теорій. Їх дослідження відкрили широкий спектр можливих підходів до розгляду поняття дозвілля, що допомогло краще зрозуміти і оцінити роль та значення відпочинку в сучасному суспільстві [1]. Перша із запропонованих моделей, гуманістична парадигма дозвілля, виникла завдяки дослідженням американських вчених М.Каплана [59], Дж.Шиверса [79] і Б.Рассела [26], її вагомий внесок полягає у поглибленні розуміння суті дозвілля. Дана концепція ставить основний акцент на розвиток особистості, самовираження та задоволення особистих потреб у вільний час. Науковці зазначають, що дозвілля може бути ефективним інструментом для реалізації

внутрішнього потенціалу та розвитку індивідуальності. Гуманістична модель дозвілля вказує, що кожна людина має унікальні цілі і бажання у відношенні до власного вільного часу. Представниками було підкреслено важливість того, щоб дозволяти індивідам самостійно обирати, як вони хочуть проводити цей час. Модель акцентує увагу на тому, що вільний час може бути часом для саморозвитку та самовдосконалення. Важливо відзначити, що гуманістична модель дозвілля покликана сприяти поліпшенню якості життя та визнає, що емоційне та психологічне благополуччя є ключовими складовими існування [51].

Розглядаючи терапевтичну модель дозвілля, яка була розроблена Ж.Дюмазедьє та Ж.Фрідманом, зазначено, що дана концепція звертає увагу на надзвичайну важливість вільного часу для психологічного відновлення та підтримки психічного здоров'я, адже сучасний ритм життя, який сповнений стресів і напруги, зумовив потребу в розгляді дозвілля як інструменту для відновлення ресурсів і забезпечення емоційного благополуччя. Терапевтична модель дозвілля зосереджується на визнанні того, що різні форми дозвілля можуть впливати на психологічний стан і емоційний стан людини. Прикладом даної моделі виступають, практика медитації, виконання мистецьких робіт або просто вільний час, проведений у природі, може сприяти зниженню стресу, підвищенню емоційного комфорту та сприяти психологічному відновленню. За такою моделлю, дозвіллі практиці стають часом для самовираження та осмислення власного внутрішнього світу, саме це може допомогти індивідам краще розуміти себе, свої емоції та потреби, що є ключовими аспектами психологічного здоров'я.

Варто відзначити наступну модель дозвіллевих практик - кількісна модель, яка була представлена Дж. Шиверсом. Дана модель, відкриває перед нами глибоке розуміння того, як і коли індивіди витрачають свій вільний час. До того ж, концепція вимагає збору об'єктивних даних та проведення статистичних аналізів для визначення, яким чином розподіляється час

індивідів між різними видами дозвілля. Кількісний аспект дозвілля дозволяє детально дослідити, скільки часу особи приділяють спорту, культурним заходам, індивідуальним хобі чи спілкуванню з друзями та родиною [79].

Модель дозвілля, розглянута Т.Адорно, Г.Маркузе і Х.Ортега-і-Гассет з епістемологічної точки зору, акцентує на тому, як дозвілля може впливати на процес здобуття знань і розширення розуміння світу. Дана модель, більше за все акцентує на філософській інтерпретації вільного часу як платформи для філософського мислення та поглибленого аналізу. У епістемологічній моделі дозвіллевих практик, час вільного використання виступає як можливість для рефлексії і самовдосконалення. За даною концепцією, вчені розглядають дозвілля як інтелектуальний виклик, який підштовхує до аналізу складності світу та розуміння власної ролі у соціумі. Крім того, дана модель відзначає важливість мистецтва і творчості в контексті дозвіллевих практик [59; 79].

Екзистенціальна модель дозвілля, в основі якої лежать дослідження вчених, таких як С. Де Гразія, Дж.Нейлінгер і А.Пак, розглядає дозвіллеві практики як період, коли індивіди шукають значення, сенс і самоідентифікацію в своєму житті. Дана модель розглядає дозвілля не лише як час для розваг, але й як можливість відповісти на фундаментальні питання, щодо природи життя і ролі індивідів в ньому. Вченими було акцентовано ідею, що дозвілля допомагає індивідам здійснювати вільний вибір і розвивати свою індивідуальність, а також виходити за межі стереотипів і усталених ролей [59; 51].

Наукова концепція функціональної моделі дозвілля, представлена в дослідженнях Ж.Дюмазедьє та Дж.Шиверса, виокремлюється своєю унікальністю та структурованістю у визначенні ролі вільного часу в житті індивіда. В основі даної моделі лежить визначення різноманітних функцій дозвіллевих практик і поділ видів вільного часу на кілька категорій відповідно до їхнього призначення та корисності. Функціональна модель наголошує на тому, що дозвілля виконує різні корисні функції для індивідів. Наприклад, деякі види дозвілля можуть служити для відпочинку та релаксації, відновлення

енергії після робочого дня, коли інші види дозвілля можуть бути спрямовані на соціальну взаємодію, зміцнення соціальних зв'язків і створення нових. Окрім того, функціональна модель дозвілля враховує вплив сучасних технологій та змін у суспільстві на функції та сприйняття дозвіллевих практик. Наприклад, підвищення доступу до інтернету та розвиток онлайн-середовища відкривають нові можливості для використання дозвілля та спілкування в технологічному середовищі.

Соціальна модель, що виділяється високою науковою обґрунтованістю та базується на концепціях видатних соціологів і філософів, є останньою у даному контексті, розроблена американськими вченими такими, як П'єр Бурдьє, Торстен Веблен і Норберт Еліас. Дана модель аналізує різноманітні аспекти дозвілля з погляду соціальних структур і класових відносин. Центральною ідеєю наукової концепції дозвіллевих практик є підкреслення ролі дозвілля як ключового компонента соціального статусу та розподілу ресурсів у суспільстві. Вона вказує на те, що форми відпочинку та способи їх витрат можуть значно варіюватися в залежності від соціального класу та культурного контексту. Важливо відзначити, що в цій моделі враховується той факт, що деякі види відпочинку можуть бути доступні лише обмеженій кількості осіб або конкретним соціальним групам, крім того, важливо враховувати вплив соціальної мобільності на відпочинок, тому зміни в соціальному статусі можуть призводити до змін у виді дозвілля та способах його проведення [59].

Дозвілля виконує дві взаємопов'язані і доповнюючі одна одну соціальні функції:

— рекреативна функція, полягає в забезпеченні можливості відпочити та відновити сили після фізичного, психічного та інтелектуального навантаження, допомагає знижувати стрес, розслабити м'язи, і відновити емоційний баланс. Виступає часом для розваг, релаксації, та насолоди приємними заняттями, що сприяють загальному благополуччю та здоров'ю;

— розвиваюча функція, залучає індивіда до процесу неперервної освіти та розвитку, виступає час для саморозвитку та самовдосконалення, а також для розширення знань та розвитку творчих здібностей [17].

Активне і змістовне дозвілля, як ключові аспекти розвитку особистості, привертають увагу дослідників та фахівців з різних галузей. Ці аспекти надають можливість глибше розуміти та досліджувати роль дозвілля в житті людини на протязі усього її життя [71, с. 194].

Індивіди використовують свій вільний час по-різному, і можна виділити кілька типів, які часто взаємодіють між собою. Перший тип - ті, хто у вільний час намагається задовольнити свої духовні потреби, тим самим охоплює інтерес до культури, мистецтва, саморозвитку. Другий тип – особи, які шукають у вільний час розваги та відпочинок. Третій тип - ті, хто приділяє вільний час домашнім справам, родині та дітям, намагаючись знайти баланс між особистим життям та обов'язками. І нарешті, четвертий тип - люди, які віддають основну частину свого вільного часу фізичній активності. Крім даних типів, існують інші форми, такі як волонтерство, подорожі, саморозвиток, що також впливають на те, як ми використовуємо свій вільний час [42].

Соціологія дозвілля - це галузь соціології, що аналізує та досліджує різноманітні аспекти вільного часу та його вплив на суспільство [21, с. 6]. Ця наука спрямована на розуміння того, як індивіди використовують свій вільний час, спираючись на власні потреби, бажання та інтереси. Одним з ключових напрямків у соціології дозвілля є дослідження того, як люди відновлюють свої фізичні та психологічні ресурси у вільний час. Також соціологія дозвілля вивчає вплив соціокультурного середовища на вибір видів дозвілля. Соціальні норми, цінності, економічні умови та інші фактори суспільства впливають на те, як люди використовують свій вільний час і яким чином вони розвиваються особистісно та соціально. Тому дослідження у цій галузі сприяють у розумінні соціальних взаємозв'язків у контексті вільного часу, а також дають змогу

визначати, як суспільство формує та перетворює відношення до дозвілля в цілому.

Суть вільного часу полягає у можливості для самостійної та свідомої діяльності, що відбувається у відведеному часовому просторі, вільному від обов'язків і невідкладних справ [21, с. 8]. Цей період передбачає можливість особистої ініціативи у виборі дій, встановленні мети та реалізації задуманого. Важливою характеристикою є не лише вибір дії, але й здатність до досягнення поставленої мети, що утворює об'єктивний зміст самої діяльності в цьому контексті. Базуючись на соціологічному підході до вивчення вільного часу, варто зазначити, що даний підхід узагальнює різноманітні аспекти його використання та впливу на суспільство. Вільний час розглядається як період, коли індивід може самостійно визначати свої пріоритети, цілі та способи їх досягнення. Це означає не лише можливість особистого розвитку, але й формування соціокультурних зв'язків, вплив на економічний розвиток та підтримку соціальної інтеграції. Соціологи аналізують різноманітність обставин, які визначають способи використання вільного часу: культурні, економічні, психологічні та соціальні фактори, які впливають на вибір активностей, спрямованих на відпочинок, самовдосконалення чи соціальну взаємодію.

Розглядаючи зміст вільного часу, важливо підкреслити його як важливу складову, яка охоплює не лише основне поняття, але й всі аспекти та взаємозв'язки, притаманні даному явищу. Дозвілля виступає комплексним стереотипом функцій та діяльностей, які відображають індивідуальний підхід особистості до власного відпочинку та розвитку. Зміст вільного часу визначається не лише його основою, але й соціальним середовищем, рівнем культури, цінностями та інтересами особи. Важливо аналізувати форми занять, їх частоту, тривалість, популярність та активність, оскільки ці аспекти відображають не тільки вибір, але й підходи особистості до саморозвитку та відпочинку.

Існує комплексна система класифікації вільного часу, що охоплює широкий спектр діяльностей та розподіл їх за окремими категоріями:

- культурна активність на рівні індивідуального споживання (читання літератури, слухання радіо, перегляд телепередач, а також знайомство з періодичними виданнями);
- публічне та видовищне споживання культурних заходів (відвідування театрів, кінотеатрів, концертів, музеїв та спортивних заходів);
- соціальне спілкування (взаємодія з родиною, друзями, сусідами та іншими особами);
- фізичні вправи (заняття спортом, ранкова гімнастика та участь у спортивних секціях);
- розважальні заняття та ігри (зняття фізичного та розумового напруження і створення позитивного настрою);
- пасивний відпочинок (прогулянки, спокій, сон у денний час);
- активності, що представляють антикультурні явища (зловживання алкоголем, хуліганство, наркоманія);
- безцільне витрачання часу (коли особа не займається жодною конкретною діяльністю без визначеної мети чи напрямку) [21, с. 9].

Узагальнюючи різноманітні аспекти вільного часу, варто зауважити, що ця система класифікації охоплює широкий спектр діяльностей, розподілених за окремими категоріями. Дана класифікація обґрунтовує та аналізує використання часу та розваг індивідами, а також для визначення різних форм зайнятості та їх впливу на індивідуальний розвиток та суспільство в цілому.

1.3. Молодіжне дозвілля у соціокультурній практиці

Дозвілля є важливим аспектом в соціалізації молоді, оскільки виступає як креатор історичних подій та каталізатор розвитку культурного середовища. Вільний час, який молодь витрачає на різноманітні види дозвілля, має потенціал для впливу на їхню самореалізацію, соціальну адаптацію та

формування індивідуального стилю життя. Взаємодія між соціалізацією та дозвіллевою діяльністю підкреслює важливість дослідження в умовах глобальної інформаційної єдності як інструменту для сприяння соціальної активності молоді. Сучасний світ глобальної інформаційної єдності відкриває безмежні можливості для молоді в галузі дозвілля. Вони мають можливість не лише споживати культурні та розважальні контенти, але й активно втілювати свої ідеї та ініціативи. Молодь може створювати власні проекти, брати участь у культурних і соціальних ініціативах, а також спільно з іншими молодими людьми вирішувати актуальні суспільні питання [40, с. 218].

Соціальні особливості дозвіллевих практик молоді вивчали представники як з Заходу, так і України: А.Пак, Б.Рассел, Г.Маркузе, Дж.Нейлінгер, Дж.Піпер, Дж.Шиверс, Є.Головаха, Ж.Дюмазедьє, Ж.Фрідман, Л.Сокурянська, Н.Еліас, О.Балакірева, О.Злобіна, О.Ручка, П.Бурдьє, П.Штомпка, С. Де Гразія, Т.Адорно, Т.Веблен, Х.Ортега-і-Гассет та ін [13].

Молодіжне дозвілля - це поняття, що поширено в наукових дослідженнях, яке охоплює частину вільного часу молодих осіб відповідно до їхніх психофізичних особливостей та потреб. Цей аспект вивчається в рамках соціології молоді та психології як важливий фактор формування і розвитку молодих особистостей. Дозвілля молоді може бути різноманітним і охоплювати різні види активностей, включаючи, хобі, спортивні заняття, культурні події, читання, музика, подорожі та ігри. Дозвіллеві практики молоді виступають важливим аспектом молодіжної культури, який сприяє самовираженню та індивідуальному розвитку молодих людей. Крім того, дозвілля в молодому віці допомагає у формуванні цінностей, соціальних зв'язків та розвитку особистості, відіграючи важливу роль у підвищенні культурної компетентності та відкриваючи нові можливості для самореалізації.

Молодіжне дозвілля є важливою сферою вільного часу для молодих людей та відрізняється від дозвілля інших вікових груп через його специфічні духовні та фізичні потреби, а також соціально-психологічні особливості. Дослідження

В.Й. Белецької відкривають істотні особливості молодіжного дозвілля та його відмінності від дозвілля інших вікових груп:

- менша ступінь ідеологізації молодіжного дозвілля порівняно з дозвіллям інших груп населення. Молодь схильна до менш обмежених рамок у виборі дозвільних занять та більш гнучкого підходу до розваг, що сприяє швидкій адаптації до змінюючихся потреб та бажань;
- молодь має високу здатність до адаптації та індивідуалізації свого дозвілля, вони визначають власні пріоритети та обирають види дозвілля, що відповідають їхнім індивідуальним потребам та побажанням.

Характеристика молодіжного дозвілля:

- молодь відзначається вищою емоційністю та бажанням виразити свої почуття через різні види дозвілля;
- молодь проявляє підвищену фізичну активність, і заняття спортом часто стають важливою частиною їхнього дозвілля;
- молодь прагне до пізнання нового та розвитку інтелектуальних здібностей під час дозвілля;
- в сучасному цифровому світі молодь має доступ до широкого обсягу інформації, що впливає на їхнє дозвілля;
- молодь активно досліджує нові інтереси та можливості під час дозвілля;
- дозвілля молоді часто супроводжується розважальними активностями та креативним відпочинком;
- молодь використовує дозвілля для розвитку творчих здібностей та пізнання нових сфер інтересів [49].

Відомий польський соціолог Юзеф Баняк вказував на те, що молодь проявляє схильність до відмови від традиційних цінностей, що визнавалися в сім'ї та суспільстві, і прихильності до цінностей, які пропагують нові ідеологічні течії, що є характерними для сучасних постмодерністських та плюралістичних суспільств. Така тенденція є складною та має численні фактори, що на неї

впливають та частково відображає зміни в суспільних уявленнях та цінностях, які відбуваються під впливом глобалізації, розвитку інформаційних технологій та зростаючої різноманітності культурних впливів. Молоде покоління може шукати нові шляхи самовираження та самоідентифікації, відхиляючись від традиційних суспільних норм. Зокрема, це може включати у себе прийняття більш ліберальних поглядів на стосунки, сексуальну орієнтацію, релігію та інші аспекти життя, які раніше були визнані як обов'язкові або стандартні. Дана тенденція також може бути відображенням постмодерністського підходу до світогляду, який визнає різноманітність та індивідуальний підхід до цінностей та ідентичності. Молодь, виражаючи нові цінності та переконання, може вносити важливий внесок у розвиток суспільства та його перетворення. У той же час, така динаміка ставить виклики перед суспільством, урядами та освітніми установами щодо взаємодії та адаптації до змін у цінностях та переконаннях молодого покоління [67, с. 94].

Один із аспектів, який досліджується у молодіжних дослідженнях, полягає у вивченні впливу дозвілля на соціальну адаптацію молоді та розвиток їхнього життєвого шляху. Деякі дослідження показують, що якісне дозвілля може сприяти психологічному та фізичному благополуччю молодих осіб, а також впливати на їхню соціальну активність та участь у громадському житті [39].

Також варто зазначити, що молодіжне дозвілля - це компонент вільного часу, який відрізняється від професійної діяльності і відповідає особливостям психофізичного розвитку молодої людини, яке спрямоване на задоволення культурних потреб і інтересів особистості та зазвичай є часом для самовираження та розвитку. Молодь відчуває потребу в дозвіллі, оскільки цей період життя характеризується бажанням до самореалізації, відкриттям нового, спілкуванням з ровесниками та здоровими формами розваг. Молоде покоління активно використовує свій вільний час для фізичної активності, творчості та споживання культурного контенту. Дозвілля молоді має свої особливості, які включають підвищену емоційність, фізичну рухливість, зміну настроїв,

інтелектуальну сприйнятливість, насиченість інформацією, пошукову активність, розважальність, творчість та пізнання нового [16, с.150].

Актуальним в умовах розвитку інформаційного суспільства є питання дослідження особливостей організації дозвілля молоді, зокрема, під впливом різноманітних медіа. Сучасні медіа впливають на молоду аудиторію, формуючи її ставлення та сприйняття соціокультурних питань. Згідно з дослідженням польського соціолога Анджея Чвіклінського, молодь стає чутливою до впливу медіа, що робить її однією з найвразливіших груп до маніпуляції через інформаційні канали. Дозвілля молоді, яке включає різноманітні види занять та розваг, відображається в контексті медійного впливу. Вільний час в молодіжній культурі переплітається з медійними платформами, що створює ідеальну ситуацію для впливу на їхні вподобання, інтереси та переконання. У цьому контексті медіа є ключовим чинником формування активності та сприйняття молоддю світових подій, політичних установок та культурних тенденцій. Таким чином, розуміння впливу медіа на дозвілля молоді стає важливою складовою для розвитку критичного мислення та обґрунтованого вибору інформації [50, с. 83].

В галузі соціології вільного часу актуальним стає питання регулювання та організації вільного часу як складової суспільного та індивідуального життя. У світлі сучасних соціокультурних змін виникає необхідність в адаптації систем регулювання дозвілля до нових умов. Дослідники, зокрема в Україні, вдосконалюють методи та підходи до цього питання.

О.Семашко, провідний український вчений, надає важливе визначення регулювання вільного часу, розглядаючи його як процес, спрямований на систематичний вплив з метою розширення можливостей використання вільного часу та створення умов для покращення якісної характеристики цього часу. Його підхід розглядає регулювання вільного часу як інструмент для досягнення більшого рівня задоволення та задоволення культурних потреб і інтересів особистості. Враховуючи динаміку розвитку суспільства і зміни технологічних умов, важливим стає адаптація методів регулювання вільного часу до сучасної

реальності. Важливими принципами регулювання вільного часу, визначеними О.Семашком, є:

- диференційованість (врахування різниці в доступі до вільного часу між соціальними групами);
- послідовність (структуроване використання вільного часу);
- спадкоємність (передача культурних цінностей через вільний час);
- безперервність (забезпечення послідовності та постійності вільного часу);
- координованість (збалансоване використання вільного часу різними соціальними групами);
- всебічність (розгляд вільного часу як різноманітного явища);
- планомірність (встановлення мети та завдань для вільного часу).

У сучасному суспільстві виникає питання щодо ефективного регулювання та організації дозвілля молоді, оскільки цей аспект стає ключовим у формуванні їхньої особистості та впливає на їхні можливості для самореалізації та розвитку.

Основними проблемами регулювання дозвілля молоді є недостатність доступу до культурних та розважальних заходів через обмежені матеріальні можливості, скорочення культурних закладів та відсутність чіткої стратегії державної політики у сфері дозвілля. Це вимагає створення ефективних механізмів регулювання та організації дозвілля молоді, які б враховували їхні потреби та можливості. Наприклад, важливо розглядати можливості розвитку культурних ініціатив на місцевому рівні, залучення громадських організацій та молоді до активної участі у культурному житті [4, с. 76].

Структура та організація вільного часу впливають на загальний розвиток молоді. Усталені звички та можливості, які вони надають, формують цінності та навички, що визначають вибір виду дозвілля. У той же час, формування духовності особистості пов'язане з її здатністю на певних етапах розвитку обирати культурні цінності та вбирати їх у власну особистість. Цей процес трансформує цінності у внутрішні особистісні риси [41]. Звички та структура

вільного часу також впливають на процес самоідентифікації молоді людини. Вибір активностей у дозвіллі відображає їхні інтереси, потреби, а також культурний контекст, у якому вони розвиваються, дані аспекти впливають на їхні цінності та становлення особистості. Духовний розвиток особистості також корелює з можливістю обирати культурні цінності у вільний час. Молодь, маючи можливість обирати й осмислювати цінності, засвоює їх і перетворює на власні риси. Цей процес сприяє формуванню внутрішньої свідомості та само визначеності, що впливає на формування духовності особистості у період її розвитку.

Сучасна концепція дозвілля, за висловлюванням Н.Кочубея розглядає дозвілля як важливу соціокультурну сферу, де виявляються та розвиваються творчий та духовний потенціали суспільства [29, с. 132]. Він підкреслює, що цей час не лише відведений для відпочинку, але й є простором для появи неспланованих ініціатив у соціокультурній сфері. Таке уявлення дозвілля визначає його як поле самоорганізації для різних соціокультурних груп та верств населення, де можна проявити та реалізувати свій потенціал у творчих формах вираження. Це нове розуміння дозволеного часу стимулює перегляд уявлень про його роль у розвитку культури та самосвідомості людини в сучасному світі. Відповідно до думок А.Воловика та В.Воловика, важливим керівним принципом у влаштуванні дозвілля молоді є принцип інтересів. Це визначається тим, що область дозвілля формується особистими потребами кожного індивіда, і саме особисті інтереси виступають головним стимулом цих потреб [29, с.133]. Основна суть цієї концепції полягає в тому, що на вибір дозвілля та занять, значно впливають наші особисті уподобання та потреби, адже кожна людина має свої унікальні уподобання, і в організації часу для дозвілля молоді важливо враховувати цей індивідуальний аспект. Дана концепція наголошує на унікальності кожної особистості, яка визначає напрямок та характер дозвілля, тому такий підхід сприяє збереженню зацікавленості та активності молоді у вільний час, оскільки він ґрунтується на їхніх власних інтересах і потребах.

Організація дозвілля, що враховує цей принцип, може сприяти більш цікавому та задовільному проведенню часу молоді у різних сферах.

Аналізуючи історичний аспект дозвіллевої діяльності та її форм, варто зауважити, що відпочинок молоді завжди володів значущим місцем серед широкого спектру дозвіллевих практик. В минулому, існували спеціальні території, призначені для цілеспрямованого проведення вільного часу - ці місця часто мали релігійне або обрядове призначення. Особливою особливістю були обряди, спрямовані на молодь, які займали суттєве місце в цій сфері. У давній Греції, з'явилися перші театри, стадіони, гімназії, та бібліотеки - ці місця стали центрами розваг та освіти. Також варто зауважити, що римська культура представила інноваційні центри, які були оснащені різноманітними можливостями: місця для масажу, термальні курорти, спортивні арени, бібліотеки, парки і навіть площадки для проведення комерційних зустрічей. Такі різноманітні місця та структури, спрямовані на відпочинок та соціальну взаємодію, стали важливими центрами розвитку як для молоді, так і для всього суспільства [16].

Висновки до першого розділу

Узагальнюючи перший розділ, можна констатувати, що сфера дозвілля відіграє важливу роль у сучасному суспільстві, що підтверджується розвитком соціально-економічних і соціокультурних процесів в ХІХ-ХХ століттях. Підвищення вагомості дозвілля та зростання його соціального значення стали характерними рисами глобальної соціальної реальності. Наведені дані свідчать про наявність інтересу серед науковців до аналізу сфери дозвілля та її впливу на структурні зміни у сучасному суспільстві, включаючи українське суспільство. Використання різних соціологічних підходів у дослідженні цього явища (макро- та мікросоціологічних) підтверджує складність та багатогранність аналізу дозвілля. Інституціональний підхід у більшості теоретичних основ досліджень сфери дозвілля відображає важливість ролі суспільства у створенні сприятливого

культурно-дозвільного середовища через різноманітні організації, що реалізують функції дозвілля. Також слід зазначити, що важливим елементом є розгляд впливу соціокультурного середовища на формування та розвиток культурного капіталу у різних соціальних групах, що відображає увагу вітчизняних наукових досліджень до аспектів культурних середовищ у різних соціально-нерівних спільнотах. Такий аналіз дозволяє розуміти важливість дозвілля у формуванні та розвитку особистості в контексті культурних та соціальних впливів.

У розділі також акцентується значення дозвілля як важливого аспекту життя. Також, дозвілля, як можливість уникнути щоденних обов'язків та зайнятися власними творчими та розважальними потребами, розглядається як важлива складова повсякденного життя. Вибір різних форм дозвілля відображає соціальний тип молоді, вказуючи на їхню схильність до активності та сприяючи формуванню соціальної активності. Дослідження М.Каплана та Дж.Шиверса відображає розширення уявлень про дозвілля, пропонуючи сім різних моделей, що сприяли кращому розумінню та оцінці ролі дозвіллевих практик у сучасному суспільстві. Висвітлення двох основних соціальних функцій дозвілля - рекреативної та розвиваючої - вказує на їх важливість для індивідів у вільний час. Дозвілля представляє собою комплексний спектр функцій і діяльностей, що відображають особистісний підхід до власного відпочинку та розвитку. Загалом, було підкреслено, що дозвілля є не лише часом відпочинку, а й можливістю для самореалізації та творчого розвитку, що впливає на якість життя та соціальну активність особистості.

Аналізуючи історичний аспект дозвілля та його форм, відзначається значущість відпочинку молоді серед широкого спектру дозвіллевих практик. У даному розділі було виявлено значення дозвілля для формування соціального та культурного контексту молодіжного життя, підкреслюючи його вплив на соціальну та особистісну сфери життя молоді. Також було зосереджено на важливості вільного часу для молоді. Вільний час, який молодь витрачає на різноманітні види дозвілля, виявляє потенціал для їхньої самореалізації,

соціальної адаптації та формування особистого стилю життя. Було досліджено соціальні особливості дозвілля молоді як представників Заходу, так і України. Термін "молодіжне дозвілля" широко вживається у наукових дослідженнях і охоплює вільний час молодих людей відповідно до їхніх потреб і особливостей.

Варто зауважити, що особлива увага приділяється впливу дозвілля на соціальну адаптацію молоді та розвиток їхнього життєвого шляху. В галузі соціології вільного часу стає актуальним питання регулювання та організації дозвілля як частини суспільного та індивідуального життя.

РОЗДІЛ 2. СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ДОЗВІЛЛЯ МОЛОДІ У ПОЛЬЩІ

2.1. Соціальні чинники формування культури дозвілля молоді у Польщі

Упродовж останніх десятиліть Польща пережила значні трансформації у способі, яким її громадяни проводять свій вільний час. Останні роки викликали численні зміни, що вплинули на формування розваг та дозвілля у польському суспільстві.

Економічне зростання країни сприяло підвищенню рівня доступності до розваг та дозвілля, зокрема, люди мають більше можливостей для подорожей, відвідування культурних заходів, ресторанів та інших розважальних закладів. Соціальні трансформації, такі як зміни у робочому графіку та більша увага до балансу роботи та особистого життя, призвели до більшого попиту на активний відпочинок та розваги, які сприяють релаксації та зняттю стресу. Культурні зміни включають розширення доступу до різноманітних культурних подій, фестивалів, виставок та концертів. Також помітно збільшилася популярність цифрових медіа та онлайн-розваг, що змінило спосіб проведення вільного часу. Політичні та ціннісні зміни вплинули на попит на розваги, спрямовані на самовираження та розвиток особистості (зокрема, майстер-класи, тренування з саморозвитку та спортивні заходи).

Серед основних чинників, що впливають на організацію вільного часу молоді у польському суспільстві, можна виокремити такі:

- розвиток технологій та зростання доступності до Інтернету;
- зміни в робочому середовищі;
- підвищений інтерес до фізичної активності та спортивних заходів;
- формування і популяризація здорового способу життя;
- підвищений інтерес до соціокультурних подій та мистецтва;
- туризм;
- освіта;

- історичні фактори;
- цінності та традиції.

Розвиток технологій та доступ до Інтернету став одним із ключових факторів впливу на вільний час молодих поляків. Варто зауважити, що за останні кілька років кількість користувачів Інтернету в Польщі значно зросла, що вплинуло на популярність онлайн-розваг, зокрема стрімінгового перегляду фільмів і серіалів, комп'ютерних ігор і соціальних мереж (Додаток А) [64]. Розробка мобільних додатків: за останні кілька років мобільні додатки стали невід'ємною частиною повсякденного життя. Додатки пропонують різноманітні послуги, починаючи від доставки їжі, транспортних послуг (наприклад, Uber або Bolt) [54] до додатків для замовлення квитків на різні культурні заходи. Технологічні аспекти мають вагомий вплив на можливості, які стають доступними для суспільства в онлайн-середовищі. Варто звернути увагу на популярність платформи Uber Eats, яка дозволяє замовляти їжу з різних ресторанів і доставляти її додому, тому індивіди все частіше формують замовлення через мобільні пристрої [83]. Із зазначеного вище, можна зробити висновок, що «вихід у світ» або відвідування закладів харчування, як спосіб проведення вільного часу стає на другий план, де молоде польське суспільство віддає перевагу залишитися вдома та замовити їжу не виходячи з нього.

Популярність соціальних мереж, таких як Facebook, Instagram, Twitter і ТікТок, стала важливою складовою вільного часу багатьох мешканців Польщі. Ці онлайн-платформи активно використовуються людьми для спілкування, обміну фотографіями та відеоматеріалами, а також для відслідковування актуальних подій і тенденцій у суспільстві. Варто зазначити, що соціальні мережі суттєво вплинули на спосіб, яким індивіди встановлюють та підтримують соціальні зв'язки. Також, соціальні мережі вплинули на соціальні відносини індивідів і стали платформою для розвитку і підтримки зв'язку у віртуальному світі. Вони дозволяють не лише обмінюватися інформацією, а й розширювати свій кругозір, вивчати культури і погляди інших людей, а також знаходити спільну мову та розуміння з громадськістю як в межах країни, так і далеко за її

межами. Таким чином, соціальні мережі перетворилися на важливий інструмент для навчання, спілкування, проведення вільного часу та культурного обміну в сучасному світі.

Зміни в робочому середовищі польського суспільства в останні роки мають глибокий вплив не лише на професійне життя працівників, але й на їхні вільний час та спосіб проведення дозвілля. Такі зміни відображаються у багатьох аспектах життя громадян та суттєво впливають на спосіб, яким поляки використовують свій вільний час:

- гнучкі робочі графіки та баланс між роботою і відпочинком дозволяють працівникам краще контролювати свій робочий час і поєднувати його з вільним часом. Таким чином, представники молоді польського суспільства можуть вибирати години роботи, які найкраще відповідають їхнім потребам і ритмам життя, що дозволить відводити більше часу на дозвілля, сім'ю та інші інтереси;

- віддалена робота і гнучкість місця роботи дає змогу працювати з будь-якого місця, де є інтернет, це відкриває нові можливості для подорожей та спортивних заходів, оскільки індивіди можуть працювати, перебуваючи в інших місцях або навіть в інших країнах. Таким чином, індивіди мають можливість вибирати середовище, яке буде найкраще сприяти продуктивності і комфорту;

- фріланс та самозайнятість - багато поляків обирають такий вид зайнятості, для реалізації своїх інтересів та хобі, таким чином, вони можуть займатися тим, що їм до вподоби, що робить їхню роботу більш задовільною. Наприклад, творчі галузі такі, як мистецтво, література, розробка програмного забезпечення або інші проєкти [82].

Зміни в організації та формах трудової діяльності також відкривають можливостей для розваг, подорожей та культурних заходів. Польща має багатий культурний спадок і численні перспективи, варіанти для розваг та дозвілля, включаючи театри, музеї, фестивалі та спортивні події.

У сучасному світі Польща переживає значні зміни в способах проведення вільного часу своїми громадянами. За останні роки помітний *підвищений інтерес*

поляків до фізичної активності та участі в спортивних заходах, і ця тенденція віддзеркалює сучасні погляди на здоровий спосіб життя та активне використання вільного часу. Таким чином, поляки вибирають різноманітні види фізичної активності, від активного відпочинку на свіжому повітрі та спортивних ігор до тренувань у спортивних клубах та участі у спортивних заходах. Варто зазначити, що фізична активність стала не лише засобом зміцнення здоров'я, але й формою дозвілля, що сприяє підвищенню загального рівня щастя та самопочуття. Така тенденція також сприяє створенню спільнот, які об'єднують людей, що мають спільний інтерес до фізичної активності та спорту, тому спортивні команди, фітнес-групи та спортивні події стають місцем спілкування та обміну досвідом. Загалом, підвищений інтерес поляків до фізичної активності та спортивних заходів є важливим аспектом сучасного життя та проведення дозвілля молоддю у Польщі. Відображається бажання польського суспільства підтримувати здоровий спосіб життя і водночас активно проводити своє дозвілля.

Зміни в робочому середовищі, розглянуті вище, такі як гнучкі робочі графіки і віддалена робота, дозволяють полякам більше контролювати свій час і впроваджувати фізичну активність як невід'ємну частину їхнього щоденного життя, тому багато працівників використовують цю можливість для регулярних тренувань та фізичних вправ. Також, поляки виявляють більший інтерес до активних дозвіллевих практик, таких як піший туризм, велосипедні поїздки, гірськолижні походи та інші види фізичної активності в природному середовищі. Варто зауважити, що зі збільшенням інтересу до спорту з'являється більше можливостей для участі у спортивних заходах та подіях, тому представники польського суспільства активно відвідують спортивні стадіони, аматорські змагання, фітнес-центри та спортивні клуби [66]. Варто додати, що для багатьох поляків фізична активність стала не лише засобом підтримки здоров'я, але й формою проведення дозвіллевих практик. Індивіди відчувають радість і задоволення від занять спортом та фізичних вправ, і це стає важливою частиною їхнього дозвілля.

В сучасних умовах представники польської молоді виявляють підвищений інтерес до культурних подій та мистецтва, і така тенденція також поєднується з проведенням їхнього дозвілля. Ця динаміка відображає сучасні погляди на *культурний розвиток та відпочинок*. У Польщі відбувається багато культурних заходів та фестивалів, що привертають увагу мешканців країни, наприклад, музичні фестивалі, художні виставки, театральні вистави, літературні заходи та інші події. Представники польського суспільства вільно розпоряджаються своїм часом і активно відвідують такі заходи для отримання культурного досвіду та насолоди мистецтвом. Польща має багатий культурний спадок, і багато музеїв та художніх галерей пропонують відвідувачам можливість ознайомитися з цінними колекціями та творами мистецтва. Тому люди користуються можливістю вільно обирати час для відвідування цих закладів, досліджуючи історію, живопис та скульптуру. Театральні вистави та музичні концерти також знаходять велику популярність серед поляків. Збільшена гнучкість в робочому графіку дозволяє відвідувати театри та концертні заходи як частину вечірнього або вихідного дозвілля. Багато поляків користуються можливістю подорожувати і відвідувати культурні пам'ятки як частину дозвіллевих практик, таким чином вони вибирають місця, де можна познайомитися з історією, архітектурою та мистецтвом. Культурні мандрівки стають популярними формами відпочинку. Деякі молоді поляки використовують свій вільний час для власного творчого самовиразу, вони займаються живописом, скульптурою, музикою або літературою, щоб виразити свої творчі здібності та прагнення до саморозвитку [91]. Загалом, підвищений інтерес представників польської молоді до культурних подій та мистецтва свідчить про активний культурний розвиток в країні та бажання індивідів поглиблювати свої знання та враження у цьому напрямку. Вільний час використовується для збагачення духовного світу, розвитку культурних інтересів та отримання насолоди від мистецтва та культури.

Якщо говорити про *туризм*, то даний чинник став не просто засобом відпочинку, але і важливою частиною способу життя для багатьох поляків. Саме туризм дає можливість громадянам Польщі відсторонитися від щоденної рутини

та зануритися у різноманітність світу. У даному контексті можна виокремити декілька видів туризму: активний туризм, сімейні відпочинок, пізнавальний туризм, здоров'я та відновлення

Такий підхід до подорожей, як активний туризм об'єднує в собі фізичну активність, дослідження нових місць і пригоди. Тому, активний туризм став основною частиною відпочинку для молодих поляків. Замість того, щоб проводити вільний час перед телевізором або комп'ютером, вони вибирають активні види відпочинку, бо це дозволяє їм відчувати себе більш енергійними та здоровими. Також, активний туризм сприяє зміцненню фізичного здоров'я. Наприклад, піші прогулянки, велосипедні поїздки, гірськолижні виїзди та інші види активностей покращують стан м'язів, серця та легень. Активний туризм дозволяє полякам досліджувати нові місця та пейзажі, на власному досвіді знайомитися з природою, культурою та історією різних регіонів. Варто зазначити, що багато молодих поляків вибирають активний туризм, щоб проводити час з родиною і друзями. Цей вид туризму створює сприятливе середовище для обміну досвідом та спілкування з однодумцями, формування і розвитку нових соціальних зв'язків та відносин, залучення до нових спільнот тощо[69].

Варто зазначити, що сімейний відпочинок є важливою складовою соціокультурного контексту сучасної молоді польського суспільства. Однією з головних рис сімейного відпочинку є прагнення спільно проводити час серед членів родини. Сучасні сім'ї у Польщі виявляють більше інтересу до спільних подорожей та розваг, які допомагають їм підтримувати та зміцнювати зв'язки між батьками та дітьми, а також між партнерами, тому подорожі стали важливою складовою сімейного відпочинку в Польщі. Польські сім'ї відвідують різні туристичні атракції та місця, це можуть бути освітні, розважальні або культурні місця та заходи. Така форма відпочинку допомагає дітям та дорослим розширити свої знання, вивчати нові культури та традиції, а також спільно ділитися враженнями та досвідом. Іншою важливою характеристикою сімейного відпочинку є підтримка та розвиток духовних цінностей, тому багато молодих

сімей у польському суспільстві обирають відвідування церков, місць священних або духовних подій як частину свого відпочинку, таким чином, це сприяє підтримці духовності та релігійних цінностей в родині. Сімейний відпочинок також став важливою формою у навчанні через досвід для дітей, бо вони вивчають нові речі, спостерігаючи реальний світ навколо себе, розвивають навички спілкування та вирішення конфліктів, а також засвоюють інтереси та хобі від батьків [47].

Важливою формою туризму виступає пізнавальний туризм, який є змістовною складовою проведення дозвілля для поляків і відображає сучасні тенденції в розвитку суспільства та культурної освіти. Такий вид туризму базується на ідеї поєднання відпочинку та освіти, дозволяючи отримувати нові знання та враження під час подорожей. Пізнавальний туризм сприяє розвитку інтелектуальних і культурних аспектів особистості, а також надає можливість вивчати історію, мистецтво, культуру, географію та соціокультурні особливості інших регіонів та країн. Такі подорожі включають відвідування музеїв, пам'яток архітектури, історичних пам'яток та участь у культурних подіях. Пізнавальний туризм також сприяє розвитку міжкультурного спілкування та розумінню різних культур, спонукаючи подорожуючих взаємодіяти з місцевими жителями та вивчати їхні традиції, мову та спосіб життя. Тому саме це сприяє побудові толерантного суспільства і міжнаціональній гармонії. Пізнавальний туризм також впливає на розвиток громадської свідомості і підвищення освіченості населення, допомагаючи поширювати знання та розширювати горизонти [81].

Здоров'я та відновлення в контексті туризму також є важливою складовою сучасного способу проведення дозвілля для поляків. Такий вид туризму став об'єктом зростаючого інтересу в суспільстві, оскільки індивіди все більше розуміють важливість збереження і підтримки свого фізичного і психологічного здоров'я. Туризм спрямований на здоров'я і відновлення, включає в себе подорожі до курортів, спа-центрів, санаторіїв та інших медичних закладів, де люди можуть отримувати лікування, фізіотерапію та профілактичні процедури - це допомагає покращити фізичний стан та здоров'я, зменшити стрес та втому, а

також відновити силу і енергію. Також варто зазначити, що подорожі до гір, лісів, озер та інших природних місць надають можливість насолоджуватися свіжим повітрям, фізичною активністю та спокоєм природи, допомагаючи зняти стрес, покращити настрій і підтримувати загальний стан здоров'я. Крім того, здоров'я та відновлення через туризм включають в себе відвідування місць для медитації, йоги та інших методів релаксації [45].

Наступним чинником, який впливає на формування дозвілля молоді польського суспільства, є *освіта*. Роль освіти в житті і дозвіллі поляків сьогодні виявляється важливою та впливовою, адже спільнота поляків демонструє активний інтерес до освіти, і ця тенденція має значущий вплив на їхній спосіб проведення дозвілля [90]. Освіта у Польщі є ключовим фактором, що визначає підходи до організації вільного часу та розваг у сучасному суспільстві. По-перше, слід відзначити постійне самовдосконалення, яке стало характерною рисою польського населення. З доступністю до різноманітних освітніх ресурсів і курсів, поляки прагнуть не лише отримувати початкову освіту, але і надалі розвивати свої знання та навички. По-друге, підвищення кваліфікації через отримання додаткових дипломів і сертифікатів стає дедалі популярнішим серед молодих поляків, це спрямовано на підвищення професійної компетентності і розширення можливостей для кар'єрного зростання. Також, отримання додаткової освіти стає важливим фактором у конкурентному світі праці та на ринку праці. По-третє, освіта тісно пов'язана з підтримкою освіти для дітей, тому батьки активно беруть участь у освітньому процесі своїх дітей та забезпечують їм доступ до якісної освіти. Польські батьки надають дітям можливість брати участь у різноманітних позашкільних заняттях та курсах для розвитку навичок та інтересів дітей. По-четверте, знання стають основою для розваг та дозвілля, саме тому поляки активно відвідують музеї, виставки, лекції та інші культурні події, які розширюють їхні знання та надають можливість вивчати нові аспекти мистецтва, науки та культури, як було зазначено вище. По-п'яте, поляки шукають можливості для пізнання світу та набуття нових знань під час подорожей.

Важливо зазначити, що вплив *історичних факторів* на спосіб організації вільного часу молоді польського суспільства відображається у різноманітних сферах суспільно-культурного життя. Достатньо багатий національний культурний контекст та традиції визначають різноманітність діяльностей, які використовуються під час дозвілля. Спільні заходи, що базуються на історичних подіях, сприяють формуванню культурного календаря та включають у себе різноманітні фольклорні заходи [84], а також відзначення важливих історичних подій. Крім того, спадщина минулих часів визначає уподобання в способі проведення вільного часу. Особлива увага поляків приділяється збереженню традицій через участь у майстер-класах ремесл, фестивалях кулінарії та історичних реконструкціях [95; 53; 76]. Генеалогічне дослідження та дослідження історії регіону стають важливим елементом відпочинку для частини громадян, вивчення історії родини чи регіону, а також пошуки інформації про минулі події, викликають зацікавлення у багатьох і стають пристрастю для певного кола осіб. Також, теми, пов'язані з минулими подіями, є основою для творчих процесів, що відображається у різноманітності культурних вистав у вільний час [58].

Важливими чинниками, що впливають на дозвілля поляків, є *цінності та традиції*, які мають значний вплив на формування структури та способів організації вільного часу для польської молоді. Сукупність цінностей, які передаються з покоління в покоління, мають важливий вплив на вибір форм діяльності під час дозвіллевих практик. Такі цінності, як сімейні зв'язки, патріотизм, або загальне визнання традицій, визначають не лише вибір конкретних видів дозвілля, але й сприяють формуванню спільних зацікавлень та сфер спілкування у громадському житті. Традиційні культурні практики також мають вплив на структуру розваг під час вільного часу, адже участь у різноманітних культурних заходах, святкування історичних подій [92] чи заняття традиційними ремеслами стають формами вияву та збереження культурної спадщини та традицій народу.

Необхідно звернути увагу на те, що молодь активно користується різноманітними платформами соціальних мереж як засобом спілкування. Використання цих платформ для розвитку відносин з польською спільнотою, приєднання до груп із спільними інтересами або участі у культурних заходах сприяє зміцненню соціальних зв'язків. Так, у Додатку Б відображено вікову категорію індивідів у Польщі, в стосунку до користування соціальними мережами. Розглядаючи молодь, слід звернути увагу на показники від 15 до 35 років, за даними польської статистики показники зростають за віком, чим доросліша молодь, тим більше представників даної вікової групи користуються соціальними мережами. Що стосується статі осіб, у Додатку В зазначено, що більше представників молоді жіночої статі до 25 років, аніж чоловічої, які користуються соціальними мережами, але у віці від 25-35 років навпаки, представники чоловічої статі- переважають. Наступним важливим аспектом використання соціальних мереж молоддю під час дозвіллевих практик, виступає середній час перебування в Інтернеті. У Додатку Д представлено дані статистики «Середній денний час». Отже, з діаграми можна зробити висновок, що зі зростанням віку, показники зменшуються, адже представники молоді 15-24 років у Польщі навчаються в університетах, технікумах або школах, тому мають більше вільного часу на користування соціальними мережами. З наступної діаграми, представленою у Додатку Е, варто зазначити, що представники молоді, як 15-24 років, так і 25-34 років найчастіше користуються соціальною мережею YouTube, де на другому місці у представників даної вікової групи виступає соціальна мережа Facebook [80].

2.2. Соціокультурні особливості дозвілля української молоді у Польщі

Міжнародні відносини між Україною та Польщею складаються не лише у межах міграційних процесів, а й важливих історичних, соціальних, культурних, політичних та економічних взаємодій. У цьому контексті відбувалися конфлікти, війни, територіальні зміни та соціальні трансформації, які вплинули на

особливості взаємодії обох націй. Складні історичні події, такі як реформи кордонів, втрата та повернення територій, війни та політичні зміни, стали часткою взаємодії між Україною та Польщею. Ці події не тільки відображали взаємодію обох країн, але й створили особливий контекст для розвитку відносин і формування культурного діалогу. Поряд із цим, міграційні потоки між двома країнами також відіграють значну роль у взаємодії та формуванні культурного обміну. Однак, важливо зауважити, що широкий спектр історичних, політичних та соціальних перетинів визначив велику частину спільної історії України та Польщі, що сприяло нарощенню культурного діалогу між народами. Польська культура, традиції, архітектура та інші аспекти соціального життя мають значний вплив на те, як молоді українці проводять свій вільний час у Польщі. У цьому контексті існує багато факторів, які впливають на вибір способу проведення вільного часу українською молоддю, що проживають на території Польщі:

- культура;
- архітектура;
- споживча культура;
- глобалізація;
- соціально-економічні умови;
- ЗМІ.

Особливості *культурного впливу* є важливим полем дослідження, яке відображає давні стосунки між Польщею та Україною. Ці культурні взаємодії охоплюють різні аспекти повсякденного життя:

- література;
- мистецтво;
- мова;
- кухня;
- традиції.

У контексті сучасної дійсності ці впливи відображаються в багатьох сферах соціального та культурного життя української молоді. Взаємний вплив літератури та мистецтва між Польщею та Україною помітний у творчості як письменників, так і художників. Прикладом може слугувати творчість лауреата Нобелівської премії з літератури Ольги Токарчук, яка досліджує українську тематику та історію східних кресів [96]. Сучасні українські письменники, такі як Сергій Жадан [5] та Андрій Любка [19], також спираються на польську літературу, твори яких привертають увагу як польського, так і українського читача. Варто зазначити, що українські та польські художники співпрацюють у міжнародних мистецьких проектах, що сприяє обміну ідеями та натхненнями. Якщо розглядати спільні культурні заходи, такі як кінофестивалі, концерти, виставки та літературні зустрічі, то слід підкреслити, що вони відіграють важливу роль у створенні платформи для культурного обміну між різними національними спільнотами. Прикладом такого обміну може бути Фестиваль українського [87] та польського кіно [94], де представлені кінопродукції даних країн. Такі заходи сприяють розумінню культурних відмінностей та подібностей між українською та польською культурами.

Наступним важливо зазначити, що мова відіграє ключову роль у культурному впливі, наприклад у Польщі, молоді українці часто вивчають польську мову, щоб полегшити їх спілкування з польським суспільством [23]. Подібна мовленнєва взаємодія призводить до змішування мов, фраз та акцентів, що свідчить про глибокий культурний обмін між цими громадами.

Також варто зазначити, що кухня теж виступає важливою сферою культурного впливу на проведення дозвілля української молоді. Як в Польщі, так і в Україні знаходяться популярні ресторани, що пропонують страви української та польської кухні [27, 86]. Наприклад, у Польщі широко поширені страви, такі як вареники, борщ та деруни, які часто їдять молоді українці. Це свідчить про вплив між культурами через кулінарні традиції. Не можна оминати увагою, що в Польщі діють багато ресторанів з українською кухнею, де відображено інтер'єр української хати, звучить народна українська музика та найголовніше-

традиційні українські страви [60]. Також потрібно звернути увагу на той факт, що спільні елементи традицій та звичаїв, такі як релігійні свята, наприклад Великдень та Різдво, а також сімейні ритуали, часто відзначаються обома громадами. До того ж варто зауважити, що в Україні з 1 вересня 2023 року вступає в дію святкування релігійних свят за новим Новоюліанським церковним календарем, де більшість свят тепер співпадають зі святами польського суспільства [37]. Це сприяє збереженню та передачі культурної спадщини і підкреслює важливість спільних цінностей і традицій у відносинах між молодими українцями та поляками. Такі обміни культурними цінностями сприяють розширенню розуміння і толерантності між різними культурами та сприяють поглибленню міжкультурного діалогу.

Наступним слід зазначити, що *архітектура* також відіграє важливу роль у аспекті дозвілля. У контексті Польщі та України обидві країни мають власні архітектурні традиції, які відображаються у міському та сільському середовищі та у відчуттях естетики їхніх мешканців. Вплив архітектури на культурний обмін може бути розглянутий з таких аспектів як:

- пам'ятки та культурна спадщина;
- сучасна архітектура та розвиток міст;
- міжнародна співпраця;
- нові тенденції та технології.

Польща має багату спадщину архітектурних об'єктів, які відображають культурну історію суспільства, наприклад, замки, церкви, палаци та старовинні міста, привертають як туристів, так і дослідників мистецтва. Культурна спадщина допомагає українській молоді сприймати та розуміти польське минуле, тим паче Україна та Польща мають спільну історію. Розглядаючи сучасну архітектуру, варто підкреслити, що вона відіграє важливу роль у створенні сучасних міських середовищ у польському суспільстві. Прикладом цього є нові будівлі, торгові центри, офісні комплекси та міська інфраструктура які впливають на зовнішній вигляд міст та громадських просторів, що створює картину для сучасної молоді. Також, в рамках міжнародної співпраці між

Польщею та Україною в галузі архітектури відбувається обмін досвідом та ідеями [35]. Такі проєкти, як обміни архітекторами, семінари та конкурси дизайну, сприяють діалогу і надихають на творчість по обидва боки кордону. Одночасно і сучасна архітектура впливає на вибір проведення дозвілля сучасною українською молоддю в польському середовищі.

Споживча культура також є важливим та складним аспектом сучасного суспільства та впливає на українську молодь, яка перебуває в Польщі. Споживча культура у даному питанні визначає кілька ключових аспектів:

- вплив реклами та споживчих тенденцій;
- мода та споживчі тенденції;
- розваги та вільний час;
- бренд та соціальний статус.

Отже, рекламні повідомлення та споживчі тенденції визначають споживчий вибір молоді. Як українська молодь в Польщі, так і польська стикаються з різноманітними рекламними повідомленнями, які спрямовані на просування продуктів, брендів і способу життя, така реклама може вплинути на їхні вибори та покупки, прикладом цього виступає реклама у Tik Tok [62]. Також і мода має великий вплив на споживчу культуру молоді, наприклад, модні тенденції, як глобальні, так і локальні, визначають стиль одягу та представлення себе. Так, представники української молоді в Польщі активно адаптуються до сучасних тенденцій, що впливає на їхні вибори одягу та способу життя. Наприклад, підтримуючи ЛГБТ-спільноту, індивіди в Польщі становлять важливу частину суспільства та роблять свій внесок у формування культури та політики країни, тому більшість молоді у знак підтримки ЛГБТ-спільноти використовують символіку ЛГБТ у елементах одягу [61].

Наступним аспектом виступають *розваги*, які впливають на те, як молодь проводить свій вільний час. Наявність комерційних розважальних закладів, таких як кінотеатри, ресторани, торгові центри та нічні клуби, впливає на розважальні уподобання молоді. Також варто зазначити про бренд та соціальний статус, які пов'язані зі споживчою культурою, адже молодь інвестує в продукти

та послуги, які відображають їхню культурну ідентичність або підкреслюють їхній соціальний статус.

Глобалізація є складним процесом, який суттєво впливає на різні аспекти життя людей у всьому світі. Особливу увагу варто приділити її впливу на культурну сферу, спосіб життя та вільний час української молоді, яка знаходиться в Польщі. Молоді українці в Польщі мають легкий доступ до міжнародних модних брендів і продуктів, таких як Zara, H&M, Nike та інші. Це дозволяє молоді дотримуватися світових модних тенденцій. Глобалізація приносить в Польщу популярну культуру і медіа з усього світу, тому українська молодь може слідувати за світовими тенденціями, переглядаючи фільми та серіали з різних країн, слухаючи міжнародну музику та користуючись соціальними медіа для спілкування з іншими молодими людьми з усього світу. До того ж, багато українських артистів гастролюють до міст Польщі із благодійними турами, що допомагає підтримувати та надихати українською творчістю молоді навіть за кордоном [93]. Вплив глобалізації також помітний у доступності різних кухонь і страв, як вже було зазначено вище, що спонукає молодь відкривати для себе різні смаки та кулінарні традиції. Не можна не згадати, що молодь використовує соціальні мережі та Інтернет для того, щоб підтримувати зв'язки з родиною та друзями в Україні [30], це дозволяє підтримувати культурні та мовленнєві зв'язки. Також, глобалізація впливає на те, як молоді українці в Польщі сприймають свою культурну ідентичність, прикладом виступає вибір споживчих товарів, таких як страви традиційної кухні або національний одяг.

Посилаючись на *соціально-економічні* чинники у даному контексті, варто зауважити, що міграція до Польщі вплинула на те, як молода українська громада організовує свій вільний час. Аналізуючи означене питання, важливо підкреслити, що соціально-економічні умови часто змушують молодь працювати або продовжувати навчання для того, щоб підтримувати себе та свої сім'ї. Для багатьох молодих українців в Польщі балансування між роботою та навчанням є суттєвою частиною їхнього життя, що може обмежувати кількість вільного часу.

Говорячи про рівень доходів та доступність фінансових ресурсів, зазначено, що ці аспекти впливають на те, як молодь використовує свій вільний час, бо такі умови можуть обмежувати можливості участі в дорогих розважальних або культурних подіях або впливати на вибір простіших і більш доступних форм розваг. Молоді українці, які постійно проживають у Польщі, мають більше можливостей для участі у місцевих культурних та соціальних заходах, на відміну від молоді, яка тимчасово проживає в Польщі, наприклад, як біженець або особа, задіяна в сезонних роботах. Варто зауважити, що ті особи, які мають обмежені фінансові можливості, не можуть часто брати участь в українських громадських заходах.

Також, молодь України в Польщі здобуває *освіту* або проходить професійне навчання для покращення своїх можливостей на ринку праці, тому цей аспект також не менш важливий і може вплинути на вибір занять у вільний час. Не можливо не підкреслити, що представники української молоді із кращими фінансовими можливостями мають більше можливостей для участі у місцевому соціальному та культурному житті, що сприяє кращій інтеграції.

Засоби масової інформації відіграють велике значення для вибору розважальної активності. Завдяки засобам масової інформації українська молодь в Польщі має широкий доступ до різноманітних форм культури, інформації та розваги, наприклад, телебачення, радіо, інтернет та преса надають їм інформацію про культурні, соціальні та політичні події як в Польщі, так і в Україні. Варто зауважити, що Польща запровадила українські хвилі радіо в багатьох містах, що полегшує отримання інформації, якщо існує мовленнєвий бар'єр [73]. Також, засоби масової інформації впливають на збереження рідної мови та формування культурної ідентичності. Молодь може переглядати українські фільми, слухати музику рідною мовою та користуватися українськомовними медіа, що допомагає зберігати культурну ідентичність.

Нині, українці складають найбільшу групу мігрантів, які постійно переміщуються, і найшвидше розвиваються серед мігрантів у країнах Європейського Союзу [88]. Інтеграція мовленнєвої взаємодії між польською та

українською лінгвокультурами є актуальним аспектом міжетнічних стосунків. Вона проявляється в різноманітних сферах суспільства, зокрема під час дозвіллевих практик, сприяючи формуванню взаєморозуміння та спільності. Організація мовленнєвих курсів, спільних освітніх ініціатив, тандемів для вивчення мови підтримує процес взаємного освоєння мови, що відображається у зменшенні мовленнєвих бар'єрів. Слід зазначити, що різниця у писемному алфавіті, латиниці в польській та кирилиці в українській, ускладнює перші кроки у вивченні мови [78]. Також, варто зазначити, що спільні культурні події, такі як фестивалі, концерти, читання літератури або перегляд фільмів, сприяють не лише практиці мови, а й усвідомленню культурних особливостей. Але виникають труднощі у розумінні молодіжного сленгу («жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення» [3]), ідіоматичних виразів («сукупність ідіом якої-небудь мови, твору» [3]) та специфічних лексичних одиниць. Наступним проявом інтеграції виступають товариські зустрічі, які відбуваються в неформальних середовищах, наприклад, ресторани або клуби, сприяють спілкуванню та практиці мови. Проте невпевненість у володінні чужою мовою становить бар'єр для комунікації. Варто згадати про використання соціальних мереж, перегляд контенту на обох мовах, такі практики допомагають розширити словниковий запас та розуміння мовленнєвих конструкцій, але важливо враховувати, що специфічні акценти чи фонетичні відмінності ускладнюють сприйняття мови.

Молодь з України відіграє важливу роль у формуванні і розвитку зв'язків з іншими соціальними спільнотами, зокрема, з польською спільнотою, щоб отримувати інформацію та організовувати свій вільний час.

2.3. Дозвілля як чинник соціальної адаптації української молоді у польському суспільстві

У XXI-му столітті міграція стала не лише глобальним, але й одним із найсуттєвіших явищ, що впливають на різноманітні сфери життя, такі як соціальні питання, політика, економіка, культура та освіта тощо. Це явище має величезні виклики та можливості, і його вплив можна відчутити в усіх куточках світу. Міграційна політика Європейського Союзу відзначається акцентом на соціальній згуртованості та працевлаштуванні мігрантів, це виступає важливим аспектом, оскільки успішна інтеграція мігрантів у суспільство є ключовим для забезпечення гармонії та розвитку. Європейський Союз приділяє велику увагу розробці освітніх програм, спрямованих на підготовку та підтримку мігрантів у процесі інтеграції. Згадані імперативи мають велике значення для розуміння міграційних та інтеграційних процесів, адже вони допомагають усвідомити суспільству мету цих процесів, яка полягає у сприянні успішній адаптації мігрантів, у їхній здатності працювати, навчатися та встановлювати задовільні соціальні відносини. Міграцію розглядають як складний і багатогранний процес, який потребує постійного моніторингу для запобігання нелегальній міграції та забезпечення безпеки.

Сучасне суспільство є свідком значних змін у контексті людської мобільності та міграції, які вплинули на соціокультурні особливості вільного часу української молоді. Одним із ключових факторів формування досвіду української молоді в Польщі є війна в Україні, яка почалася в 2014 році і має вплив на життя як в самій Україні, так і в українській діаспорі в Польщі.

Агресія росії проти України, повномасштабне вторгнення на її територію у 2022 році, викликали значний резонанс у польському суспільстві, що обумовило активну участь різних суб'єктів в гуманітарній допомозі біженцям. Не лише органи державної влади, такі як Рада міністрів та органи місцевого самоврядування, взяли участь в цьому процесі, але й представники силових структур, такі як Польська армія, поліція, прикордонна охорона та пожежна

охорона, доклали зусиль для надання необхідної допомоги. Не менш важливою стала роль громадських організацій і волонтерів, які активно залучилися до реалізації різноманітних проєктів з метою надання допомоги біженцям із України. Також варто зауважити, що велику роль у цьому процесі відіграють молодіжні ради, що функціонують при органах місцевого самоврядування [48]. За інформацією, наданою Прикордонною службою, з 24 лютого, коли почалася російська агресія проти України, і до 22 березня о 7 годині ранку, загалом 2,141 мільйонів осіб перетнули кордон України і в'їхали на територію Польщі. Прикордонна служба Польщі надала інформацію, щодо денної кількості осіб які перетнули кордон від початку війни (Додаток Ж) [57].

Протягом усього 2022 року робилися зусилля для надання підтримки громадянам України - як переселенцям, що прибули до Польщі від війни, так і всім представникам українсько спільноти, що опинилася в стані війни, які залишилися в своїй країні. Було організовано безліч зборів продуктів харчування та інших необхідних товарів, без яких українці не могли б вижити, варто зазначити, що всі ці дії робилися швидко і ефективно. Також, було запроваджено курси вивчення мови, для швидкої адаптації та підтримки українського народу [65, с. 368].

Варто акцентувати увагу на допомозі від Caritas Polska і Caritas, які відкрили 32 Центри Допомоги Мігрантам та Біженцям. Такі центри гарантують безкоштовну соціальну допомогу, психологічну підтримку, навчання польської мови, посередництво у пошуку роботи, юридичні консультації, переклади офіційних документів та місця розваг для дітей. Ці центри вже допомогли понад 180 000 українцям. Під час кордонової кризи було роздано понад 2 000 000 обідів біженцям, також за рік було видано продукти харчування на суму 26 500 000 злотих. Всього різні форми підтримки отримали близько 2 000 000 осіб. 31 000 волонтерів працювали з біженцями з України по всій Польщі, з них 1300 на кордоні. Варто зауважити, що всього 4000 українських дітей взяли участь у літніх поїздках, а ще 4000 отримали набори для школи. Комплексну підтримку отримують 200 українських дітей з прийомних сімей, а понад 1600 дітей

отримують підтримку та освітню допомогу. Така допомога була надана безпосередньо на кордоні та в пунктах допомоги, де біженцям передавали продукти харчування, гарячі напої, термоси, ковдри, спальники тощо. Caritas співпрацює із прикордонними службами та Ординаріатом Польської армії. Загальна вартість фінансової та матеріальної допомоги Caritas для українців в Польщі склала 337 000 000 злотих [52].

У той же час, адаптація української молоді в Польщі є важливим аспектом у сучасних умовах. Молодь, яка прибула в країну, стикається з безліччю перешкодами та можливостями нового середовища. Процес адаптації включає у себе освоєння культурних, соціальних та мовленнєвих аспектів, а також пошук можливостей для освіти та професійного становлення, пошуку, зростання. Важливо забезпечити молоді підтримку та ресурси для успішної інтеграції в польське суспільство.

Польська громада виявила велику солідарність та активність у забезпеченні допомоги тисячам українців, які шукають притулку та захист в країні. Зокрема, польська громада систематично організовує акції, спрямовані на допомогу українцям, для забезпечення ефективної адаптації:

- гуманітарна допомога;
- психологічна підтримка;
- освіта та інтеграція;
- культурні заходи;
- фінансова підтримка.

Першочергово важливо розкрити сутність поняття «соціальна адаптація». «Соціальна адаптація - процес активного пристосування індивіда до умов соціального середовища, вид взаємодії особистості чи соціальної групи з соціальним середовищем [7, с. 75].»

Також, варто почати з того, що у другій половині XVIII століття з'явився термін "адаптація", який був введений у наукове співтовариство завдяки німецькому фізіологу Ауберту. Він використав це поняття для опису явища

пристосування чутливості органів зору або слуху, що виявляється у зміні їхньої реакції на вплив відповідного стимулу [18, с. 78].

Розгляд адаптації до соціального середовища в рамках соціології передбачає аналіз взаємодії, відносин та впливу соціальних змін на пристосування до різноманітних умов суспільства. Аналогічно до теорії Жана Піаже, в цьому контексті асиміляція ілюструє процес інтеграції нових соціальних уявлень чи норм у вже існуючі системи вірувань або культурних моделей. Щодо акомодатії, вона відображає зміну цих соціальних уявлень чи норм під впливом нових соціальних реалій. Даний підхід дозволяє осмислити, як суспільство реагує на зміни, що відбуваються, впливаючи на соціальні структури, інституції та міжособистісні відносини. У цьому контексті адаптація стає суттєвим механізмом, який сприяє адаптації суспільства до нових умов, його розвитку та функціонуванню відповідно до вимог які змінюються та умов соціального середовища [9, с. 213].

Також варто зауважити, що з точки зору соціології процес соціальної адаптації дозволяє особистості успішно функціонувати та взаємодіяти з оточенням, забезпечуючи адекватну адаптацію до соціальних умов та формування відповідної поведінки. У соціології розглядають два типи адаптації: *активний* і *пасивний*. Активний тип виявляється в бажанні особистості впливати на соціальне оточення з метою змін, включаючи норми, цінності та форми взаємодії. Пасивна адаптація, навпаки, характеризується відсутністю бажання особистості активно впливати на соціальне оточення та зміни в ньому [9, с. 215].

За соціологічним словником Пйотра Штомпки адаптація- це процес або результат пристосування до умов оточення, середовища або ситуацій, які змінюються для досягнення оптимальної відповідності власним потребам чи цілям. Це може включати зміни у способі життя, роботі, адаптацію до нових вимог чи навіть звичок для власного комфорту або збереження гармонії у взаємодії зі змінами усередині або поза особистим життям. Наприклад, це може бути пристосування до робочих умов, нових навичок у новому колективі, зміни у внутрішній політиці організації або навіть до культурних відмінностей при

переїзді до іншої країни. Якщо пристосування виявиться неефективним або невдалим, може виникнути відчуття дезорієнтації, стресу чи неприйняття нових умов, що може призвести до соціальної не адаптованості [85].

У 2022 році Польща фінансувала гуманітарні ініціативи, що реалізовувались неприбутковими організаціями у сферах харчування, охорони здоров'я, житла, WASH (водопостачання, санітарія та гігієна), освіти та логістики. Збитки в інфраструктурі, знищення природного середовища та втрата людського та економічного потенціалу суспільства представляють серйозну загрозу для майбутнього українського населення [74]. Гуманітарною допомогою можуть скористатися особи будь-якого віку, зокрема молодь. Наприклад, це можуть бути речі, засоби особистої гігієни, також підручники для самоосвіти та ефективної адаптації молодого українського суспільства.

Варто зауважити, що вплив війни на психіку кожного українця є надзвичайно негативним. Значна частина тих, хто в даний момент перебуває в Польщі, активно шукає можливості отримати безкоштовну *психологічну допомогу*. Потік негативних емоцій, пов'язаних із війною та примусовою релокацією до іншої країни, часто ускладнює процес адаптації до нових реалій, тому польські психологи готові надати підтримку [46]. Адже з їхньою допомогою молоді українці зможуть краще подолати вплив стресу, відчуття тривоги та інші проблеми психологічного характеру. Цей аспект стосується, як осіб які вимушено переїхали до Польщі, так і осіб які давно проживають в Польщі і потребують допомоги. Саме такі дії та заходи, допомагають представникам української молоді швидко адаптуватися до умов сьогодення.

Представники польської освіти створили допоміжний пакет під назвою "На шляху до інтеграції українських та польських учнів". Який представляє собою матеріал, що пропонує ідеї для занять, перевірених на практиці та спрямованих на дітей та молодь різного віку з різних культурних груп. Варто зауважити, що за допомогою цих сценаріїв можна проводити заняття, займатися у шкільній гральні, під час годин з класним керівником, а також в організації позакласних та позашкільних заходів, включаючи залучення батьків [68]. Таким

чином, це допоможе українській молоді адаптуватися до нового європейського освітнього процесу та інтегрувати з представниками польської молоді.

Також варто зазначити, що в Польщі організуються різноманітні *культурні події* з метою підтримки молодих українців у процесі успішної адаптації. Такі ініціативи не лише забезпечують розваги, але також виконують важливу роль у створенні атмосфери для встановлення відносин, знайомства з новими людьми та формування і розвитку соціальних зв'язків між спільнотами. Шляхом проведення таких заходів суспільство стає відкритим та гостинним, сприяючи інтеграції та взаємодії між культурами. Прикладом виступають культурні ініціативи, які охоплюють різні галузі мистецтва, такі як музика, театр чи образотворче мистецтво, а також залучають громаду до різноманітних майстер-класів, зустрічей чи конференцій, що сприяють обміну досвідом та спільному навчанню. За допомогою цих заходів як молодь Польщі, так і українська молодь отримують можливість краще розуміти одне одного, що сприяє інтеграції. Необхідно підкреслити, що важливою частиною даних акцій є також сприяння взаємоповазі та розумінню різниць у культурі. Наприклад, шляхом вивчення різноманітності української культури представники молоді Польщі мають можливість розширити свої горизонти та розвивати толерантність до відмінних традицій та навпаки, такі дії в свою чергу, сприяють формуванню суспільства на основі спільних цінностей, де кожен індивід відчуває себе прийнятим та визнаним.

Фінансова підтримка для молодих українців в Польщі є важливим елементом комплексної допомоги з метою полегшення їх адаптації та розвитку потенціалу в новому середовищі. Ініціативи та програми фокусуються на різноманітних аспектах, щоб забезпечити всебічну допомогу в різних сферах життя молоді з України. Зокрема, відомі такі приклади фінансової допомоги:

- освітні стипендії;
- програми практик та стажувань;
- підтримка для молодіжних проєктів;
- кредити для освіти;

- підтримка підприємництва молоді.

Більшість української молоді, що переїжджає до Польщі під час війни, стикається з різноманітними труднощами, які відображаються на різних аспектах життя. Наприклад, соціальна інтеграція є однією з ключових труднощів, адже молоді особи почувають себе відокремленими та незрозумілими у новому соціальному оточенні. Тому створення стійких соціальних зв'язків і встановлення спільності можуть виявитися складним завданням через різницю в культурних та мовленнєвих аспектах. Побутові аспекти також є важливою частиною адаптації, бо відсутність звичних умов життя, незнання правил та ресурсів нової країни створюють додаткові виклики, особливо при адаптації до нових житлових умов та зміні режиму життя. Наступним прикладом варто представити мовленнєвий бар'єр, який може значно ускладнити комунікацію та інтеграцію, адже саме недостатнє володіння польською мовою ускладнює взаємодію з місцевим населенням, отримання освіти або пошук роботи. Економічні труднощі також є важливим чинником, оскільки відбуваються труднощі із пошуком роботи з недостатнім досвідом та знаннями місцевих ринків. Тому дані аспекти ускладнюють забезпечення індивідам необхідного рівня доходу для життєвих потреб. Також не можливо не зазначити, що зміна культурного середовища призводить до стресу та впливає на психологічний стан.

У контексті міграційних процесів та культурної адаптації іноземних громадян, ініціативи створення клубів спілкування для українців у Польщі набувають значущості як соціокультурний інструмент. Ці клуби створюють сприятливе середовище для навчання польської мови та соціальної адаптації українців, що перебувають у новій країні [63].

Згідно з визначенням, прийнятим у Законі про національні меншини, «Спілка Українців у Польщі» [70] є організацією, що представляє українську меншину в Польщі. Українська меншина у Польщі визначається як громадяни Польщі, чиї предки мешкали на території Республіки Польща не менше як 100 років, і які ідентифікують себе як частину українського народу. Ці особи також

прагнуть зберегти свою мову, культуру, традиції та історію. «Спілка Українців у Польщі» сприяє культурному обміну між українською та польською культурами через організацію культурних заходів, мовленнєвих клубів, обміну культурними артефактами, традиційними стравами та взаємним вивченням мови. Зокрема, вони організують культурні фестивалі, виставки, концерти, де представляються як українська, так і польська культура. Також проводяться зустрічі, обговорення та виступи митців обох країн. Варто зауважити, що організація спрямовує зусилля на спільне вивчення і розуміння історії, традицій та важливих аспектів кожної культури через зустрічі та відкритий діалог між учасниками. Музичні вечори, тематичні заходи та інші події, присвячені спільним аспектам культури, розширюють розуміння та підтримують різноманіття обох культур. Ця робота сприяє зближенню та взаємному розумінню між українською та польською спільнотами в Польщі.

В рамках діяльності подібних заходів молодь отримує різноманітні знання та нові навички, що мають велике значення для їхнього особистісного та культурного розвитку. За допомогою участі у культурних заходах та різних взаємодіях, учасники ознайомлюються з різноманітними аспектами української та польської культури, отримуючи нові знання про традиції, історію, мистецтво та літературу кожної з цих культур. Мовленнєві клуби, інтерактивні заняття та обмін досвідом допомагають учасникам покращити свої мовленнєві навички, вивчити або покращити володіння українською та польською мовами. Учасники отримують навички міжкультурного спілкування, розширюючи свої горизонти, що сприяє розвитку толерантності та взаєморозумінню. Участь у заходах, що присвячені мистецтву, музиці та літературі, сприяють розвитку творчих здібностей та сприйняття естетичного багатства культурних виразів. Також варто зазначити, що взаємодія та участь у спільних проектах формують навички командної роботи, сприяють виявленню лідерських якостей та розвитку навичок співпраці. Ці активності та можливості, які надають різні створені спілки для покращення адаптації та розвитку сприяють не лише збагаченню знань та

навичок представників молоді у Польщі, але й сприяють формуванню більш відкритого суспільства.

У порівнянні сучасного дозвілля української молоді в Україні та української молоді в Польщі існують декілька ключових аспектів, які можуть впливати на їхні можливості та сприйняття, представленні в таблиці нижче:

Таблиця 1

Ключові аспекти впливу

Ключові аспекти	Українська молодь в Україні	Українська молодь в Польщі
<p>1. Соціальне середовище</p>	<p>Молодь в Україні зазвичай має доступ до широкого спектру культурних заходів, але обмеження можуть виникати через економічні та географічні обставини. Також, варто зазначити, що під час військового стану в Україні відбулася зміна культурному середовищі, як дозвілля.</p>	<p>У Польщі більш розвинена культурна сцена з численними подіями, що може забезпечувати більше різноманіття для дозвілля.</p>
<p>2. Економічні умови</p>	<p>Україна зіштовхується з економічними викликами, що впливають на можливості молоді. Деяка частина молоді має обмежений доступ до робочих місць або можливостей для отримання вищої освіти через економічні складнощі.</p>	<p>Економіка Польщі надає більше можливостей для працевлаштування та вищої освіти, це може стимулювати більший доступ молоді до додаткових можливостей для саморозвитку та розваг. Але слід враховувати інфляцію, через яку молодь, яка проживає в Європі також має певні обмеження.</p>
<p>3. Культурний контекст</p>	<p>Україна має свою унікальну культурну спадщину, яка впливає на спосіб проведення дозвілля. Наприклад, святкування традиційних українських свят, ярмарки, народні гуляння та музичні фестивалі, що відображають культурну спадщину країни.</p>	<p>Польща також має багату культурну спадщину. Таку як, святкування традиційних українських свят, ярмарки, народні гуляння та музичні фестивалі, що відображають культурну спадщину країни. Тому представники української молоді в Польщі</p>

	Але, на сьогодні, під час військового стану відбуваються обмеження у святкуванні свят. Наприклад, як молодь, так і представники різних вікових груп не мають вихідних днів у святкові дні, ці обмеження діють під час військового стану [52], або через численні повітряні тривоги особи не хочуть виходити з дому.	мають більший доступ до культурних заходів.
4. Мова	Використання української мови в дозвіллі є важливим елементом формування культурної ідентичності. Насьогодні, в Україні існують безліч різноманітних культурних заходів та подій, які спрямовані на підтримку української мови та культури [53].	Для української молоді в Польщі баланс між українською та польською мовами є складним. Інтеграція в нове суспільство вимагає використання польської мови, що впливає на сприйняття дозвілля та соціальну адаптацію, але у зазначеній інформації вище, було вказано, що у Польщі існують мовленнєві клуби для спілкування, відбуваються різні заходи для української молоді, що проживає у Польщі.

Організація вільного часу української молоді в Польщі відіграє ключову роль як важливий фактор соціальної адаптації в умовах нової соціокультурної реальності. За участі в різноманітних культурних, освітніх та громадських ініціативах молоді українці мають можливість інтегруватися в місцеве оточення. Активна участь у вільному часі сприяє встановленню відносин, розвитку мовленнєвих навичок та кращому розумінню польської культури. Культурні клуби, майстер-класи та спортивні заходи створюють простір для обміну досвідом та формування спільноти. Організація вільного часу, спрямована на розвиток інтересів української молоді, не лише зміцнює їхню самосвідомість, а й сприяє налагодженню соціальних мостів міжкультурного розуміння. Підтримуючи громадську активність, Польща створює відкрите середовище, яке

сприяє адаптації та інтеграції молодого покоління українців у новій соціокультурній реальності.

Висновки до другого розділу

На сучасному етапі тенденції й зміни в польському суспільстві суттєво визначають основні аспекти соціокультурного простору дозвілля молоді. Розвиток технологій та швидке зростання доступності до Інтернету справляють великий вплив на вибір розваг і способів проведення вільного часу. Зокрема, це відкриває нові можливості для онлайн-комунікацій, споживання контенту та ігор. Зміни в робочому середовищі, такі як гнучкі графіки та віддалена робота, також впливають на організацію вільного часу. Підвищений інтерес до фізичної активності та спортивних заходів свідчить про те, що здоров'я та активний спосіб життя стають важливими аспектами для молоді. Також, підвищений інтерес до культурних подій та мистецтва вказують на високий рівень культурної освіченості та бажання збагачувати себе естетичними враженнями. Туризм, освіта, історичні фактори і цінності також відіграють свою роль у формуванні багатогранного та насиченого способу життя. У цілому, різноманітність вибору та широкий спектр можливостей для організації і проведення вільного часу свідчать про те, що поляки активно адаптуються до сучасних викликів, знаходять різні способи самовираження та особистісного розвитку в соціокультурному просторі дозвілля.

Варто зазначити, що культурні та соціальні аспекти великою мірою визначають вибір української молоді в Польщі у сфері дозвілля, а саме культурні впливи, такі як рідна культура та традиції, вибір розважальних заходів та культурних подій. Архітектура, яка оточує повсякденне життя, також впливає на вибір місць для проведення вільного часу. Слід підкреслити, що споживча культура та глобалізація вносять свій внесок у розмаїття вибору української молоді, наприклад, споживчі тенденції та спосіб витрачання грошей. У свою

чергу, саме глобалізація надає доступ до різноманітних культурних вражень та стилів життя, розширюючи можливості для вибору.

Розглядаючи соціально-економічні умови, не можливо не підкреслити, що вони відіграють важливу роль для визначення доступності різних видів дозвілля. Наприклад, економічний статус має вплив на доступність культурних подій, туристичних поїздок, а також на можливість участі в спортивних та інших заходах.

Іншим важливим фактором впливу виступають ЗМІ, включаючи інтернет та соціальні мережі, адже вони відіграють значущу роль у формуванні інтересів та вподобань молоді, бо інформація, яка подається через ЗМІ також має вплив на дозвілєві практики української молоді, що проживають в Польщі. Тому, враховуючи ці фактори, українська молодь в Польщі, виявляє велику гнучкість та різноманіття у виборі свого вільного часу, адаптуючись до культурного, соціального та економічного середовища, яке їх оточує. Також, було зазначено про важливість інтеграції мовленнєвої взаємодії між польською та українською лінгвокультурами. Інтеграція виявляється в різних сферах суспільства, особливо в дозвілєвих практиках, сприяючи формуванню взаєморозуміння та спільності. Організація мовленнєвих курсів, спільних освітніх ініціатив, тандемів для вивчення мови підтримує процес взаємного освоєння мов, сприяючи зменшенню мовленнєвих бар'єрів.

Організація вільного часу української молоді в Польщі виявляється невід'ємною складовою соціальної адаптації в умовах сучасної соціокультурної реальності. Участь у різноманітних культурних, освітніх та громадських ініціативах відкриває перед молоддю широкі можливості інтеграції в місцеве оточення. Активна участь в заходах вільного часу сприяє не лише встановленню відносин і розвитку мовленнєвих навичок, але й глибшому розумінню польської культури. Також слід підкреслити, що організація вільного часу, орієнтована на розвиток інтересів української молоді, насамперед, сприяє зміцненню їхньої самосвідомості. Систематична підтримка громадської активності української молоді в Польщі свідчить про відкритість та толерантність соціуму. Тому це

сприяє створенню відкритого середовища, яке не лише сприяє адаптації та інтеграції молодого покоління українців у новій соціокультурній реальності Польщі, але й розбудовує міцні партнерські відносини між культурами. Такий підхід відкриває нові перспективи для співпраці та взаєморозуміння, сприяючи формуванню єдиної гармонійної спільноти. У світлі розгляду адаптації до соціального середовища в соціології, наголошується на необхідності аналізу впливу соціальних змін на пристосування до умов суспільства. Жана Піаже теорія відображає аналогії з асиміляцією та акомодациєю, які ілюструють процеси інтеграції нових соціальних уявлень та зміну соціальних норм під впливом нових реалій. У цьому контексті адаптація розглядається як процес або результат пристосування до змін у середовищі для досягнення оптимальної відповідності власним потребам чи цілям. Особлива вага приділяється міграційним процесам та культурній адаптації іноземних громадян, де ініціативи створення клубів спілкування для українців у Польщі виступають як суттєвий соціокультурний інструмент. Також варто зазначити, що було проаналізовано ключові аспекти життя української молоді в Україні та Польщі, акцентуючи соціальне середовище, економічні умови, культурний контекст та мову.

РОЗДІЛ 3.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ АСПЕКТІВ ДОЗВІЛЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЛЬЩІ

3.1. Обґрунтування методології соціологічного дослідження

Тема: Соціокультурні аспекти дозвілля української молоді в Польщі

Проблемна ситуація. Сучасні міграційні потоки та еміграція української молоді до Польщі відкривають важливі питання щодо їхнього соціокультурного адаптивного процесу, особливо у сфері вільного часу та дозвілля. Проте, існує дефіцит систематичних та глибоких досліджень, спрямованих на вивчення цього аспекту міграції. Питання дозвілля та вільного часу молоді, яка перебуває в міжкультурному середовищі, є значущим у контексті їхньої соціальної адаптації та інтеграції. Дослідження цього аспекту є особливо важливим для зрозуміння соціальних, культурних та психологічних факторів, що впливають на молодь, формуючи їхні уподобання, інтереси та споживчі стандарти у новому середовищі. Розширення бази знань через науковий аналіз соціальних практик української молоді в Польщі, спрямований на вивчення їхнього дозвілля та отримання важливих висновків, щодо їхніх потреб у вільному часі, соціальних мереж та культурних заходів. Саме це виступає ключовим для розробки ефективних програм, спрямованих на підтримку молоді та полегшення процесу їхньої інтеграції та адаптації у новому соціокультурному середовищі.

Методологічний розділ програми дослідження.

Для опису соціокультурних аспектів дозвілля української молоді в Польщі було проведено пілотажне соціологічне дослідження.

Методом збору первинної інформації виступає онлайн-опитування.

Мета дослідження – здійснити соціологічний аналіз соціокультурних аспектів дозвілля української молоді, яка проживає в Польщі.

Завдання, поставлені для досягнення даної мети:

- визначити найбільш популярні види дозвілля української молоді, яка проживає в Польщі;

- проаналізувати вплив політичної та економічної ситуації на вибір соціокультурних подій та дозвілля;
- визначити вплив соціокультурного оточення та взаємодії з місцевими жителями на соціальну адаптацію в новому середовищі;
- визначити основні чинники, що впливають на організацію проведення дозвілля української молоді, що проживає у Польщі;
- визначити, чи змінилися форми організації дозвілля української молоді під час перебування у Польщі;
- оцінити рівень доступності культурних та розважальних заходів для молоді у Польщі;
- проаналізувати, як впливають взаємодії соціокультурного оточення на особистий вибір у сфері дозвілля українською молоддю в Польщі.

Об'єктом дослідження є українська молодь, що проживає на території Польщі.

Предметом дослідження є соціокультурні аспекти дозвілля української молоді, яка проживає в Польщі.

Теоретична інтерпретація понять.

За змістом філософського енциклопедичного словника, молодь характеризується як група індивідів, яка вирізняється за віковими ознаками, особливостями соціального статусу та має певні соціально-психологічні риси, що ґрунтуються на соціально-історичній природі та залежать від особливостей конкретного суспільства, його культури та інших аспектів.

Відповідно до Закону «Про основні засади молодіжної політики» Верховної Ради України від 27 квітня 2021 року № 1414-ІХ.» [11] «молоді особи - особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.»

Молодь представляє особливу групу в суспільстві, що відрізняються за численними критеріями, такими як вікові рамки (від підліткового до юнацького віку), стать, професійна та соціальна активність, фінансове становище, а також місце проживання (міське або сільське) [22].

Дозвілля, за визначенням зарубіжних дослідників, розглядається як феномен, що співвідноситься з прогресом та розширенням свободи; як важлива соціальна цінність, яка є необхідною для всебічного розвитку особистості; це суттєвий аспект життя, загальнолюдська цінність, яка надає можливість для задоволення; це сучасне вираження свободи та один з способів компенсації. Дозвілля та відпочинок - дві різні концепції вільного часу. Відпочинок спрямований на відновлення сил, тоді як дозвілля вже після відпочинку, коли людина вільна від робочих або обов'язкових занять.

Різні підходи до визначення дозвілля в соціології відображають його багатогранність. Однак, узагальнюючи різноманітні точки зору західних та вітчизняних вчених, можна сформулювати поняття «дозвілля» як активності, якими особа займається у вільний від професійних, сімейних чи цивільних обов'язків час, зокрема можуть бути заняття спрямовані на відпочинок, розваги, освіту, саморозвиток, відновлення фізичних і психічних сил людини, а також на споживання культурних цінностей. Таким чином, дозвілля включає в себе активності, які забезпечують відпочинок, розваги та самовдосконалення особистості у вільний від обов'язків час.

Вільний час представляє інтервал часу, який відводиться для відпочинку, розваг, самовдосконалення, розвитку інтересів або споживання культурних цінностей. Вільний час надає можливість людині зосередитися на власних потребах, що сприяє особистісному зростанню та задоволенню індивідуальних інтересів.

Розважальні заходи - це активності чи події, спрямовані на забезпечення відпочинку, задоволення та розваги особи під час вільного часу.

Ідентичність - це стан, коли внутрішня необхідність та унікальна природа особистості поєднуються з можливістю вивчення та вираження цієї сутності, що викликає в особи відчуття цілісності та гармонії в її функціонуванні у суспільстві [12].

Соціокультурні заходи - це ініціативи, події або програми, спрямовані на взаємодію між соціальними та культурними аспектами життя, сприяючи

розвитку та розумінню соціальних процесів через використання культурних форм, заходів та комунікації, метою яких є збагачення культурної спадщини, підвищення соціальної участі або стимулювання культурного обміну та розвитку спільноти.

Словник іншомовних соціокультурних термінів стверджує, що «Адаптація (від лат. *adapto* — пристосовую) - це пристосування людини до умов середовища (перш за все соціального середовища) і результат цього процесу» [2].

Гіпотези дослідження:

1) Для української молоді в Польщі соціокультурні заходи, такі як кіно, спорт та ресторани, виявляються пріоритетними у порівнянні з іншими формами дозвілля.

2) Дозвілля для української молоді в Польщі є комплексним поняттям, що включає відпочинок, культурні події, соціальну взаємодію та спілкування.

3) Політична ситуація в Україні та економічна нестабільність в Польщі впливають на участь української молоді у соціокультурних заходах в Польщі.

4) Активна взаємодія з місцевими жителями та соціокультурне оточення впливають на соціальну адаптацію української молоді в Польщі.

5) Основними стимулами для української молоді в Польщі при виборі дозвілля є можливість спілкування та соціальної інтеграції, а також можливість відпочинку та релаксації.

6) Перебування у Польщі впливає на зміну форм організації дозвілля української молоді через нові можливості культурної взаємодії та доступ до різноманітних культурних подій.

7) Українська молодь, що проживає в Польщі, вбачає свою ідентичність як поєднання польських та українських культурних рис.

8) Соціокультурне оточення має суттєвий вплив на вибір місць та форматів дозвілля українською молоддю, що перебуває в Польщі.

Методичний розділ програми дослідження.

У межах даної кваліфікаційної роботи, було вирішено провести пілотажне соціологічне дослідження шляхом використання методу онлайн-опитування, що

має вагомі переваги в контексті досліджень. По-перше, цей метод дозволяє охопити аудиторію респондентів на глобальному рівні. Умови надзвичайних ситуацій дозволяють проводити опитування у межах однієї чи декількох областей з однаковою швидкістю та витратами. По-друге, такий метод має високу досяжність до респондентів, оскільки вони можуть надати відповідь у зручний для них час, а відсутність інтерв'юера сприяє більш достовірним результатам.

Такий метод опитування характеризується анонімністю, що стимулює респондентів до відкритості та сприяє зменшенню впливу соціально-бажаних відповідей.

Методологія онлайн-опитування передбачає наступні етапи:

- 1) визначення проблеми;
- 2) підготовку Інтернет-платформи;
- 3) пошук респондентів;
- 4) проведення опитування;
- 5) аналіз даних.

Дослідження проводиться залучаючи респондентів через Інтернет з використанням готової онлайн-форми "Google Форми".

Дизайн вибірки.

Генеральною сукупністю виступає вся українська молодь, що проживає в Польщі віком від 18 до 35 років.

У випадку даного соціологічного дослідження про соціокультурні аспекти дозвілля української молоді в Польщі, вибірка буде складатися зі 100 осіб, представників української молоді, які проживають у Польщі. Ця вибірка буде підмножиною всієї української молоді в Польщі, і вона буде використана для аналізу та узагальнення результатів, щоб робити висновки про соціокультурні аспекти дозвілля цієї групи. Важливо, щоб вибірка була репрезентативною, тобто відображала різноманіття та характеристики всієї генеральної сукупності, тобто української молоді, що проживає в Польщі, щоб результати дослідження були достовірними та здатними узагальнюватися.

Вибір методу збору даних:

- розроблення структурованої анкети з питаннями, спрямованими на вивчення соціокультурних аспектів дозвілля.

Збір та аналіз даних:

- збір і обробка анкетних даних;
- формулювання висновків на основі зібраних даних.

Розподіл української молоді у Польщі на підгрупи за віком (18-25, 26-30, 31-35 років), рандомізація показує випадковий вибір представників кожної з цих вікових груп без будь-якого впливу чи упередження, допомагаючи уникнути відбору вибірки з певною спрямованістю чи пред'явленням упереджених результатів.

Основними етапами організації та проведення дослідження були наступні:

1. Етап підготовки до польового дослідження:
2. Етап польового дослідження:
3. Аналіз результатів дослідження і підготовка звіту:

Етап підготовки до польового дослідження:

1. Розробка плану дослідження.
2. Підготовка необхідних інструментів (анкети)
3. Розробка інструкції для проведення дослідження.
4. Проведення пробного тестування методики збору даних.
5. Встановлення контактів з можливими учасниками дослідження.
6. Організація всіх необхідних документів та матеріалів для впровадження польового дослідження.

Етап польового дослідження:

1. Збір даних.
2. Контроль якості.
3. Організація процесу.
4. Забезпечення співпраці з учасниками.
5. Документування.

6. Реагування на виникаючі проблеми.

Аналіз результатів дослідження і підготовка звіту:

1. Обробка даних.
2. Аналіз даних.
3. Формулювання висновків.
4. Розробка рекомендацій.

Інструментарій дослідження представлено у Додатку К.

3.2. Аналіз результатів соціологічного дослідження

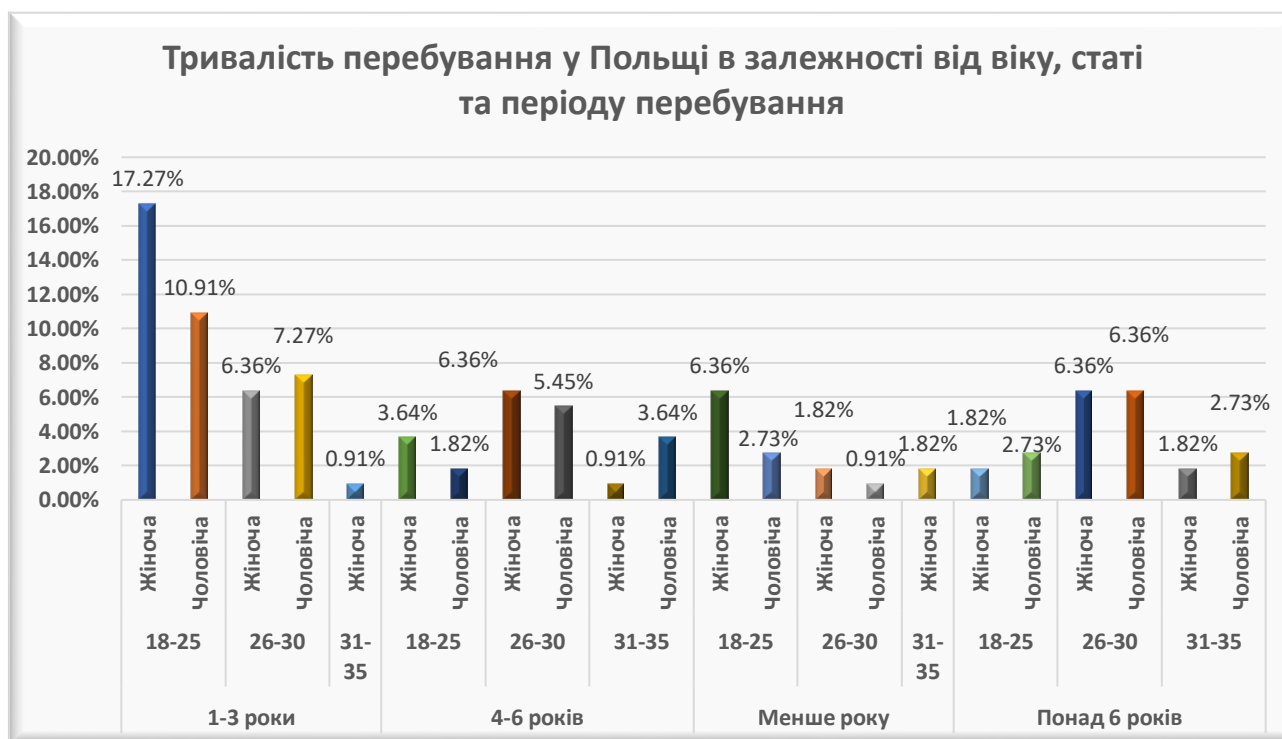

Рис. 3.1. Тривалість перебування у Польщі в залежності від віку, статі та періоду перебування

На рис. 3.1. зображено, що у віковій групі 18-25 років серед жінок 17,27% перебувають у Польщі від 1 до 3 років, тоді як частка чоловіків становить 10,91%. Така статистика може вказувати на більшу схильність жінок до тривалого перебування у Польщі протягом цього періоду порівняно з чоловіками.

У групі віком 26-30 років, тривалість перебування від 1 до 3 років становить 6,36% для жінок та 7,27% для чоловіків. Варто зауважити, що тривалість тримається стабільною і показує подібність у часових рамках між статями у цій віковій категорії.

У групі 31-35 років цей період від 1 до 3 років зменшується до 0,91% для жінок, що може свідчити про те, що з віком менше молоді перебуває в Польщі на подібний термін, тоді як серед опитаних респондентів не знайшлося чоловіків цього періоду, це говорить про те, що більшість представників чоловічої статі перебувають у Польщі довший період.

Тривалість від 4 до 6 років у цих вікових групах - 18-25 та 26-30 років показує певний рівень стійкості у відсотках, з меншим відсотком для чоловіків у порівнянні з жінками. Також, важливо відзначити, що тривалість менше року та понад 6 років показують менші відсотки, але такі показники зберігають стабільність у вікових групах та статевих розрізах, що може вказувати на певну стабільність у тривалості перебування у Польщі для цих категорій молоді.

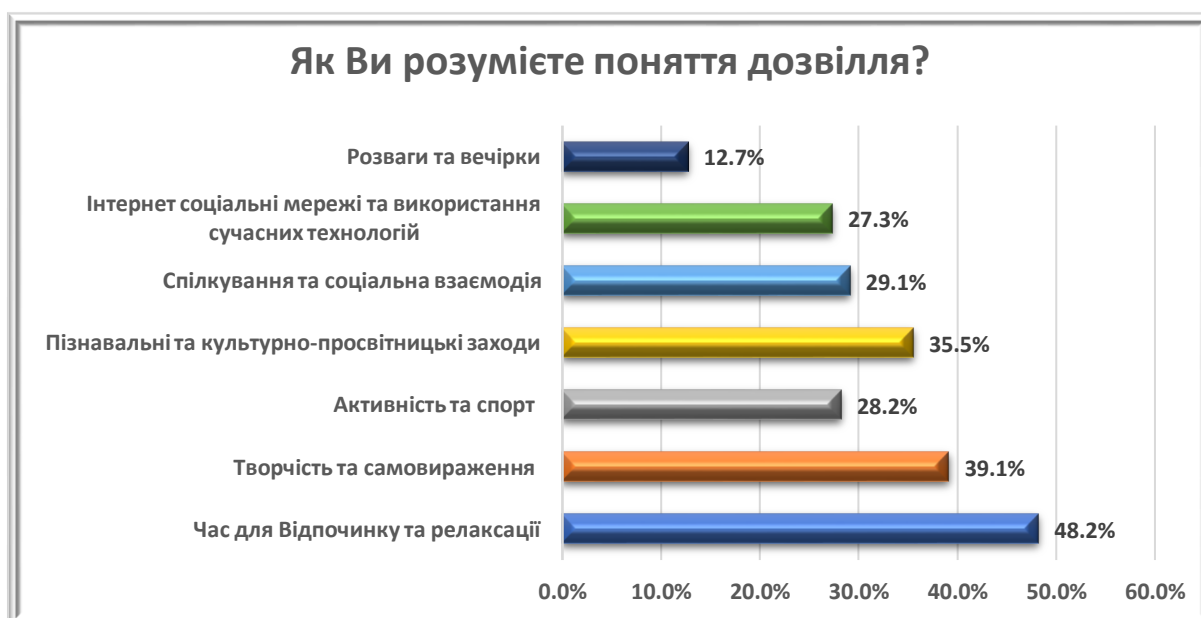

Рис. 3.2. Розуміння поняття дозвілля

Аналізуючи дані з рис. 3.2., варто підкреслити, що час для відпочинку та релаксації є головним аспектом розуміння дозвілля для більшості людей, що

вказує на потребу відпочинку і релаксації. Творчість та самовираження також відіграють важливу роль у вільному часі, що може включати художні заняття, ремесла або будь-яку іншу форму творчості. Активність та спорт, хоч і на третьому місці, все ще є суттєвим елементом розуміння відпочинку для респондентів, оскільки фізична активність має велике значення для здоров'я та емоційного стану. Пізнавальні та культурно-просвітницькі заходи також мають значення для розуміння дозвілля, оскільки вони допомагають розширювати світогляд та набувати нових знань. Нарешті, розваги та вечірки, хоч і є менш популярними за інші аспекти, все ще представляють частину дозвілля для певної групи людей, які шукають розваги та соціальний контакт у таких подіях.

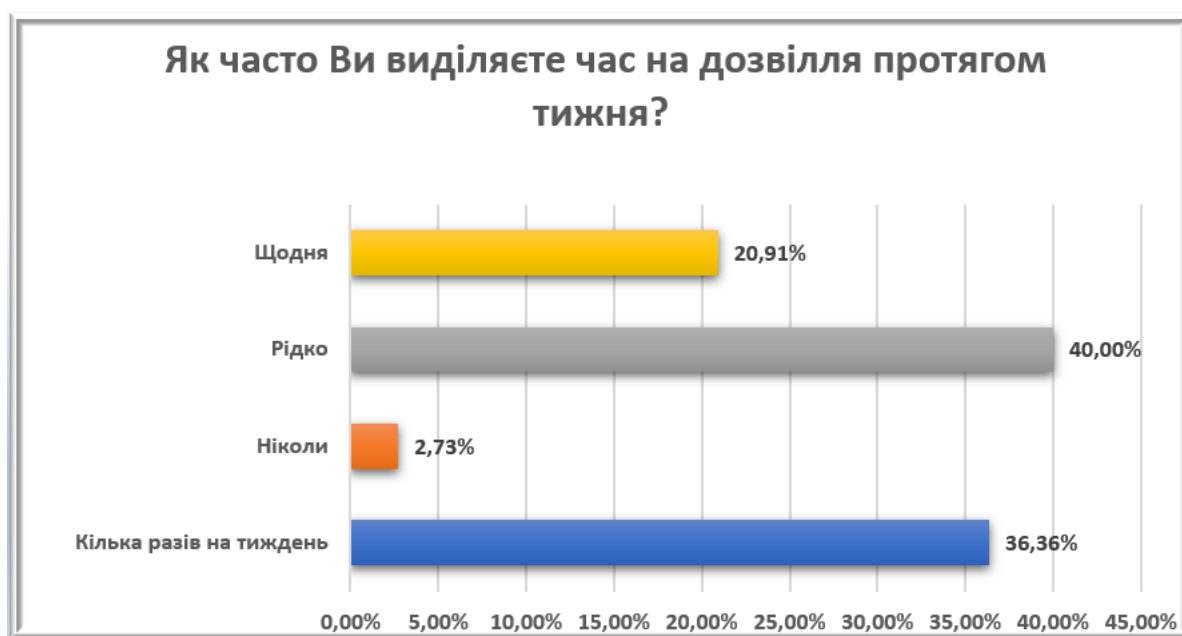

Рис. 3.3. Тижневий час на дозвілля

Отримані дані з рис. 3.3. вказують на різноманітність у підходах молоді до виділення часу на дозвілля протягом тижня:

- кілька разів на тиждень було відзначено 36,36% респондентів, що свідчить про те, що значна частина молоді регулярно відводить час на розваги та відпочинок;

- ніколи, тобто жодного разу за тиждень відзначило лише 2,73% молоді. Це демонструє, що меншість учасників дослідження практично не виділяє час для дозвілля;
- група, яка рідко виділяє час на дозвілля, становить 40,00% учасників. Це може бути пов'язано з інтенсивним навчанням, робочим графіком або іншими обов'язками, що вимагають значних зусиль;
- щоденне виділення часу на дозвілля відзначено 20,91% молоді. Що вказує на те, що деяка частина молоді вважає важливим відпочивати щодня, можливо, для збереження психічного здоров'я та загального благополуччя.

Рис. 3.4. Частота виділення часу на дозвілля в залежності від вікової категорії

На рис. 3.4. показано, що кілька разів на тиждень у віковій групі 18-25 років виділено 20,00% учасників. Також, в групі 26-30 ця категорія становить 11,82%, а в групі 31-35 – 4,55%. Що може вказувати на тенденцію до більшої активності в розвагах у молодшій віковій категорії. Лише 0,91% учасників віком 18-25 ніколи не виділяють час на дозвілля та 1,82% віком 31-35 років. Це свідчить про те, що дуже мала частина вибірки цих вікових груп практично не має вільного

часу на розваги. Група, яка рідко виділяє час на дозвілля, становить 10,91% учасників 18-25 років, 23,64% - 26-30 років та 5,45% - 31-35 років. Тут варто зауважити, що група 26-30 років має найвищий відсоток серед усіх вікових категорій, хто рідко виділяє час на розваги. Щоденне виділення часу на дозвілля відзначено 15,45% учасників 18-25 років та 5,45% учасників 26-30 років. Що вказує на те, що частина молоді більш схильна до щоденного відпочинку та розваг.

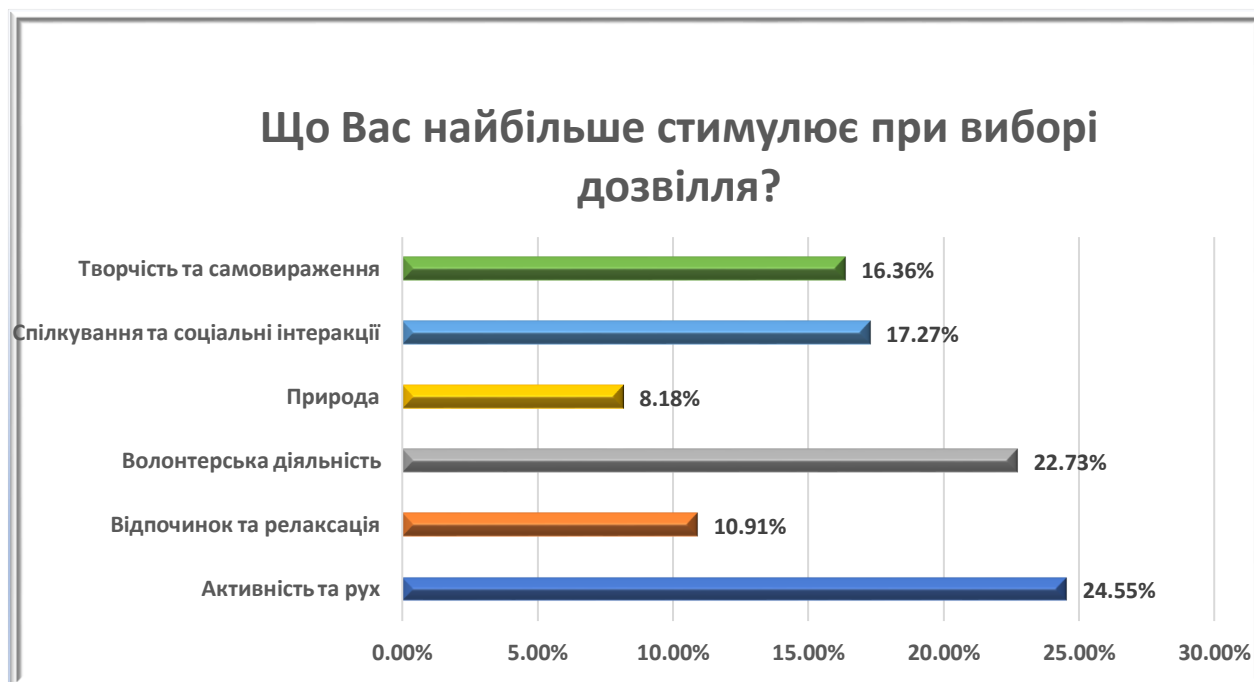

Рис. 3.5. Основні стимули при виборі дозвілля

У ході дослідження були проаналізовані та представлені результати(рис.3.5.), які вказують на основні фактори, що мотивують молодь у виборі видів дозвілля:

- за даними дослідження, майже чверть опитаних молодих людей (24,55%) віддають перевагу активним формам відпочинку та рухові, що може бути пов'язано зі спортом, фізичними вправами або будь-якою активною діяльністю.

- результати опитування показали, що значна частина молоді (22,73%) виявила інтерес до волонтерської діяльності як стимулу для вибору

відпочинкових активностей, що свідчить про їхню соціальну активність та бажання допомагати спільноті.

- деяка частина молоді (17,27%) показала зацікавленість у відпочинку, пов'язаному зі спілкуванням та соціальною взаємодією, що може включати участь у групових активностях, зустрічі з друзями чи участь у соціальних подіях.

- інша частина молоді (16,36%) віддає перевагу видам відпочинку, пов'язаним з творчістю та самовираженням, що може включати художні види діяльності, мистецтво або будь-яку форму творчого розвитку.

- також частина молоді віддає (10,91%) перевагу дозвіллю, спрямованому на відновлення сил та релаксацію, сюди включають спокійні види відпочинку, такі як читання, слухання музики або спокійні прогулянки.

- деяка частина молоді (8,18%) відчуває стимул від краси навколишнього середовища, тому для них дозвілля пов'язане з природою, наприклад, прогулянки в парках, виїзди за місто, кемпінг чи активності на свіжому повітрі.

Рис. 3.6. Вплив політичної ситуації на вибір соціокультурних подій та дозвілля в Польщі

Що стосується впливу політичної ситуації, зокрема війни в Україні, на вибір соціокультурних подій та дозвілля української молоді, яка перебуває у Польщі, варто зазначити, що за результатами опитування зображених на рис. 3.6., більшість української молоді в Польщі, а саме 60% опитаних респондентів, визнала, що політична ситуація, зокрема війна в Україні, впливає на їхній вибір соціокультурних подій та форм дозвілля в Польщі. Що може відображати вплив психологічного стану, бажання відволіктися чи знайти підтримку серед спільноти у складний період. Однак, розглядаючи іншу частину української молоді, яка перебуває у Польщі (40%), політична ситуація, війна в Україні, не впливає на їхній вибір соціокультурних подій чи форм відпочинку, що може свідчити про індивідуальний підхід до реагування на зовнішні події та різноманітність відношення до впливу політичного контексту на особисте життя.

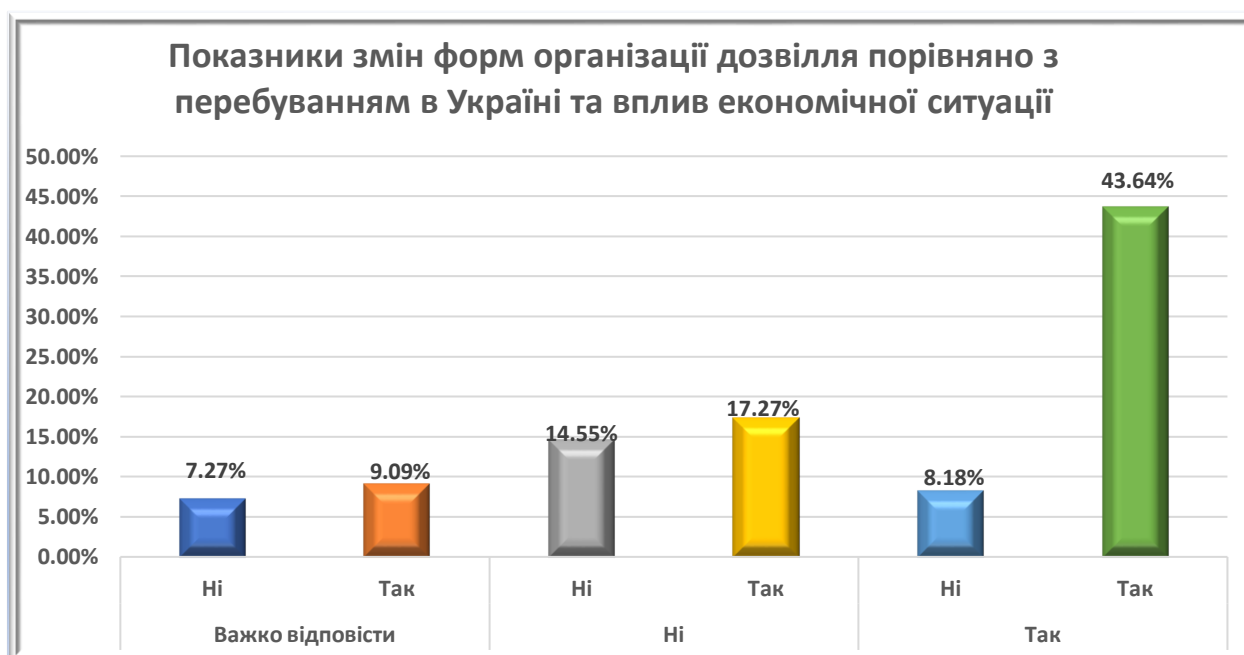

Рис. 3.7. Показники змін форм організації дозвілля порівняно з перебуванням в Україні та вплив економіки Польщі

Діаграма на рис. 3.7. відображає певні тенденції у відношенні української молоді, що перебуває в Польщі, до змін у формах дозвілля та впливу економічної ситуації на їхню участь у соціокультурних подіях. За результатами опитування

43,64% відповіли, що їхні форми організації дозвілля зазнали змін під час перебування у Польщі порівняно з Україною. Також 60% відмітили вплив економічної ситуації на вибір соціокультурних заходів. Однак 9,09% стверджують, що важко точно визначити зміни. Таким чином, результати свідчать про різноманітність української молоді щодо адаптації до нових форм дозвілля та участі у культурних подіях у новій країні, а також про різні переживання щодо впливу економічної обстановки на їхнє дозвілля.

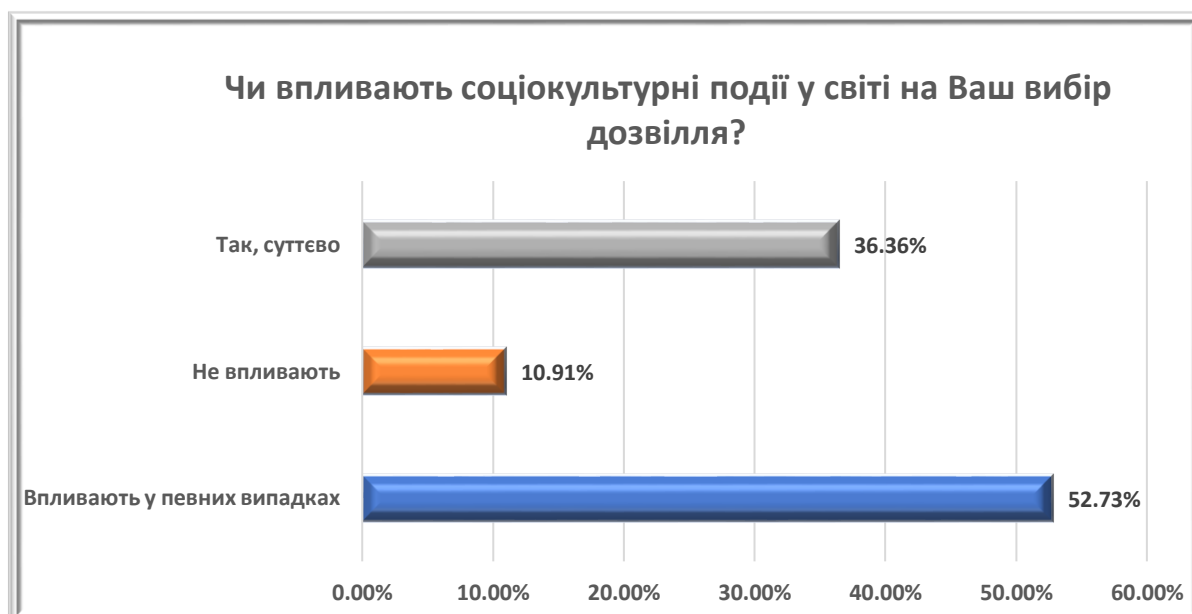

Рис. 3.8. Вплив соціокультурних подій на вибір дозвілля

З діаграми на рис. 3.8. видно, що більше половини респондентів відповіли, що соціокультурні події впливають на їхній вибір дозвілля у певних випадках (52,73%), це означає, що вони реагують на певні світові події та тренди при виборі того, як витратити свій вільний час. Ще 36,36% відповіли, що соціокультурні події суттєво впливають на їхній вибір дозвілля, що свідчить про те, що для цієї групи людей події, які відбуваються у світі, мають значний вплив на їхній вибір того, як проводити вільний час. Також 10,91% респондентів, які заявили, що соціокультурні події не впливають на їхній вибір дозвілля, що може бути пов'язане з індивідуальними уподобаннями або незалежним підходом до розваг.

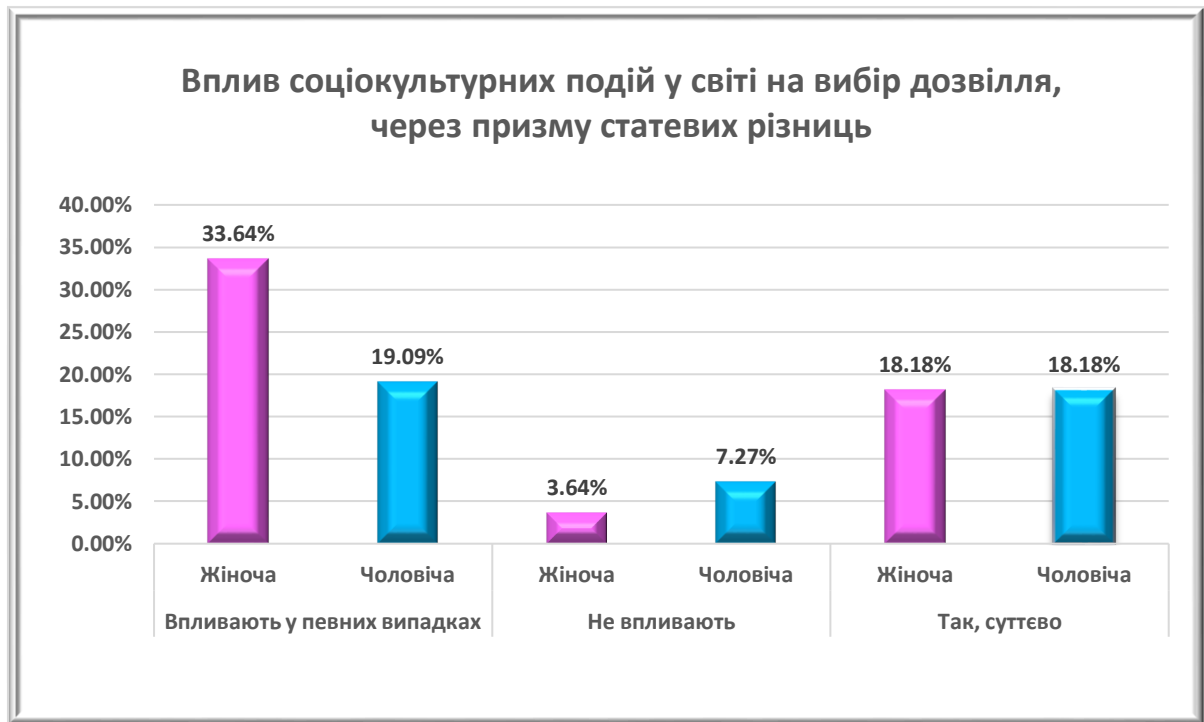

Рис. 3.9. Вплив соціокультурних подій на вибір дозвілля, через призму статевих різниць

На рис. 3.9. показано, що 33,64% респондентів жіночої статі, які відповіли, що соціокультурні події впливають на їхній вибір дозвілля у певних випадках, що може свідчити про те, що для цієї групи соціокультурні події відіграють важливу роль при формуванні рішень про вільний час, але цей вплив не завжди є рішучим. Тим часом чоловіки, які також зазначили, що соціокультурні події впливають на їхній вибір дозвілля у певних випадках, складають 19,09%, що може вказувати на те, що для цієї групи респондентів соціокультурні аспекти не завжди мають важливий вплив на їх рішення. Щодо суттєвого впливу соціокультурних подій на вибір дозвілля, жінки і чоловіки відповідають однаковою мірою - по 18,18%. Що вказує на те, що для обох підгрупи соціокультурні події є важливим фактором, який суттєво визначає їх вибір у проведенні вільного часу. Також, відносно невелика кількість відповідей, що соціокультурні події не впливають на вибір дозвілля, знаходиться на рівні 3,64% для жінок та 7,27% для чоловіків.

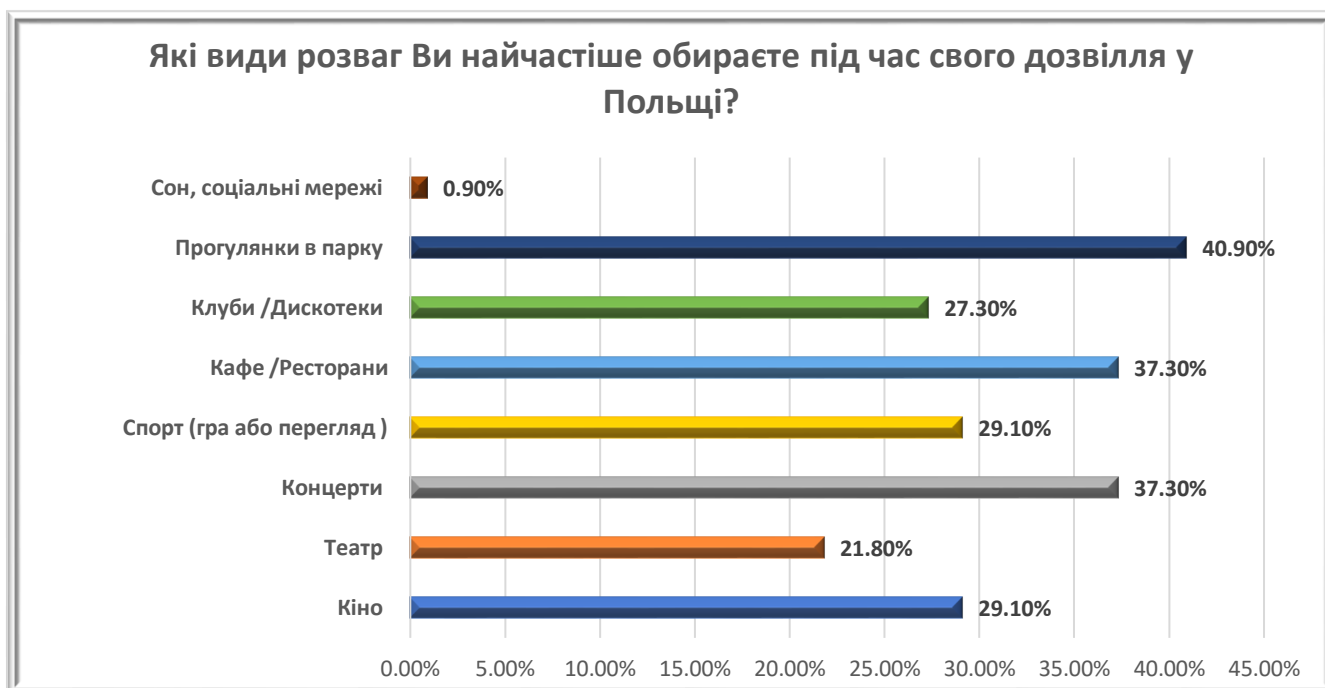

Рис. 3.10. Вибір дозвілля у Польщі

Відсотки представлених даних на рис. 3.10. вказують на те, які види розваг обрали респонденти. Наприклад, прогулянки в парку - це один із найбільш популярних способів проведення вільного часу, що свідчить про те, що багато людей у Польщі цінують активний відпочинок та бажають проводити час на свіжому повітрі. Також видно, що концерти, кафе/ресторани та спорт (як гра, так і перегляд) є достатньо популярними формами розваг для опитаних респондентів. Представники української молоді можуть насолоджуватися музичними виступами, смачно поїсти у кафе чи ресторанах або взяти участь у спортивних подіях як гравці чи уболівальники. Кіно, клуби/дискотеки та театр також мають свою аудиторію, але мають меншу популярність у порівнянні з іншими видами розваг. Також цікавою є відповідь одного з респондентів, який вказав варіант «інше» та зазначив, що сон та соціальні мережі мають місце, але мінімальний відсоток, що може вказувати на те, що люди більш активно використовують свій час для інших видів дозвілля, аніж на сон або витрачання часу в інтернеті.

Рис. 3.11. Оцінка участі в заходах з урахуванням доступності та статі

Аналізуючи участь молоді у культурних та розважальних подіях у Польщі в залежності від статі зображених на рис. 3.11, виявлено, що жінки відвідують такі заходи частіше ніж чоловіки. Частота відвідування подій кілька разів на тиждень складає 8,18% серед жінок та 3,64% серед чоловіків, тоді як участь один раз на тиждень становить 5,45% серед жінок та 1,82% серед чоловіків. Рівень доступності подій для обох статей є приблизно однаковим, але з виявленими відмінностями у відвідуванні.

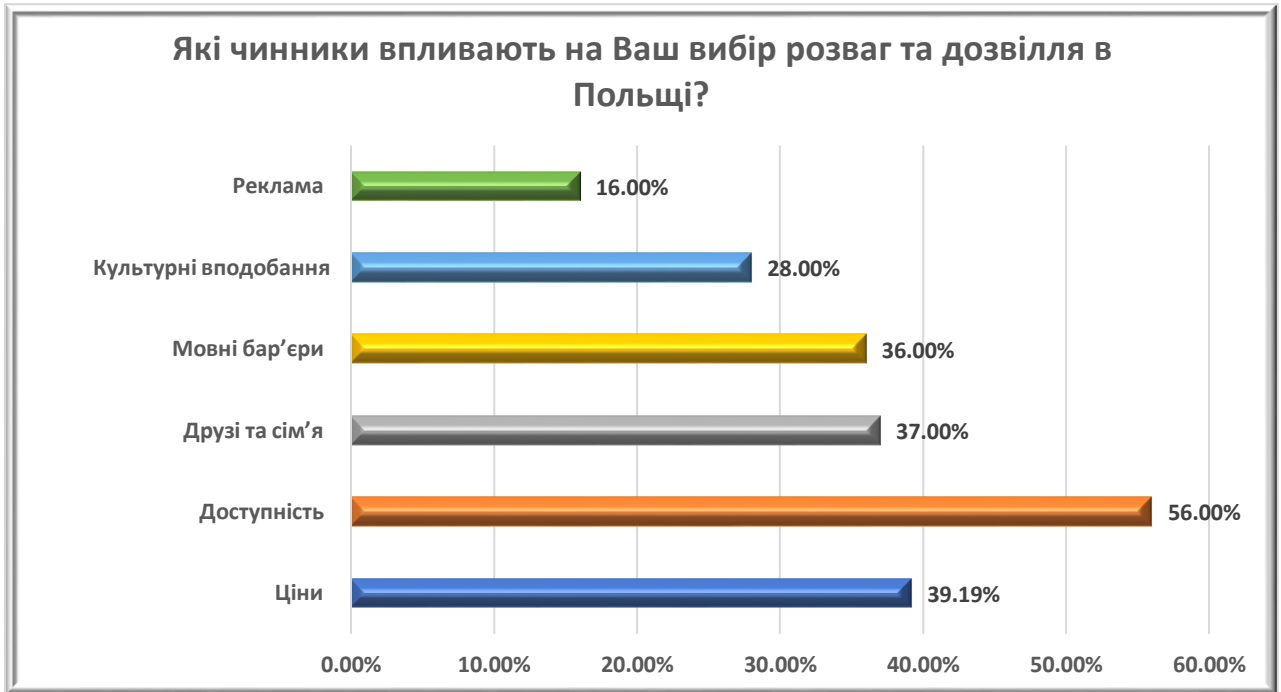

Рис. 3.12. Чинники впливу на вибір розваг та дозвілля в Польщі

Ціни, доступність, друзі та сім'я, мовні бар'єри, культурні вподобання та реклама - всі ці фактори впливають на вибір розваг та дозвілля в Польщі, як показано на рис. 3.12.. Дані вказують, що доступність має найбільший вагомий вплив на вибір, забезпечуючи зручність та легкість доступу до розваг. Ціни, хоча й важливі, стоять на другому місці, впливаючи на рішення у меншій мірі. Соціальний аспект, такий як бажання проводити час з близькими людьми, також має значення. Мовні бар'єри та культурні вподобання також враховуються, але у меншій мірі, тоді як вплив реклами на вибір розваг виявляється менш значущим порівняно з іншими факторами.

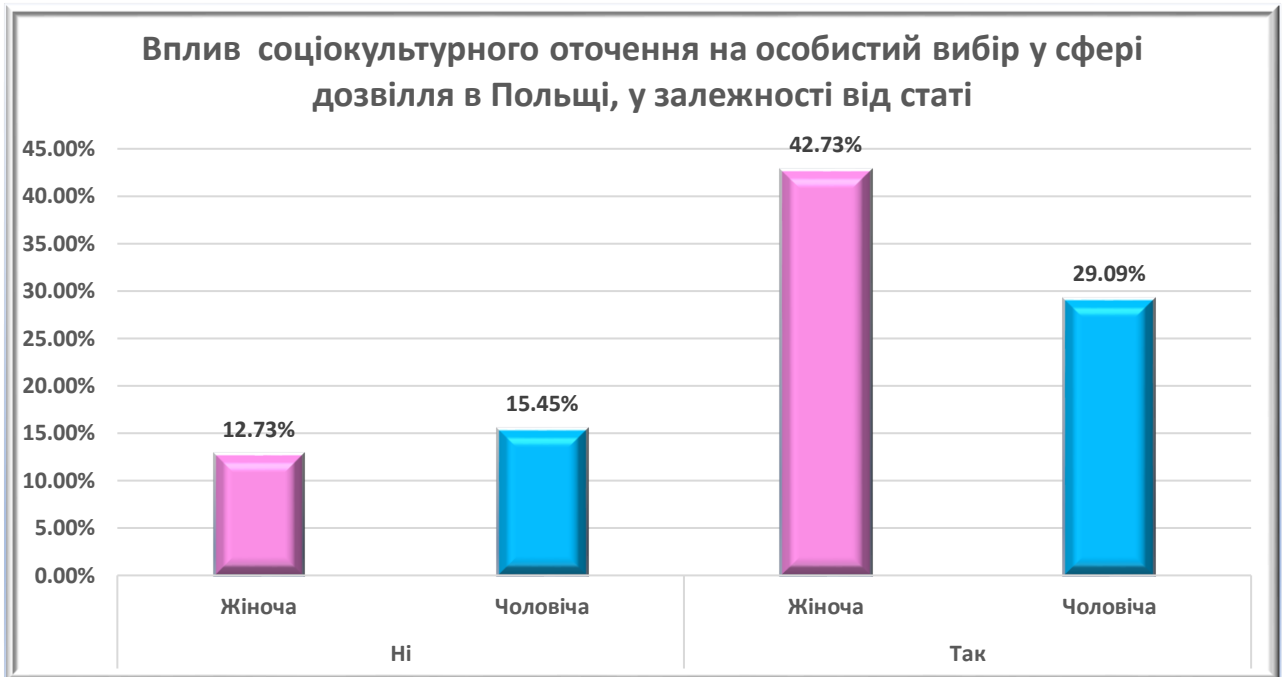

Рис. 3.13. Вплив соціокультурного оточення на особистий вибір у сфері дозвілля в Польщі, у залежності від статі

З рис. 3.13. видно, що значна частка жінок (42,73%) та чоловіків (29,09%) зазначили, що їхні уподобання у сфері відпочинку та розваг формуються під впливом соціокультурного оточення, що свідчить про те, що зовнішнє середовище, ймовірно, має суттєвий вплив на те, як вони обирають свій час для відпочинку та розваг. Тим часом, менша частина жінок (12,73%) та чоловіків (15,45%) стверджують, що їхні власні вибори у цій сфері не залежать від оточення чи соціокультурних впливів, це означає, що вони керуються особистими уподобаннями, інтересами чи внутрішніми факторами при формуванні свого часу для відпочинку, окрім впливу зовнішнього середовища.

Рис. 3.14. Інтеракція з місцевими жителями під час дозвілля: перешкоди та спільні інтереси

Серед жінок 40,91% відчувають труднощі у взаємодії з місцевими жителями під час дозвільних заходів, як вказано на рис. 3.14., що може вказувати на певні перешкоди або незручності у спілкуванні або інтеграціях з місцевими жителями у цій сфері. У чоловіків ця цифра складає 22,73%, що, хоч і менше, але також свідчить про те, що певна частина чоловіків відчуває певні труднощі у взаємодії з місцевими жителями під час своїх дозвільних заходів.

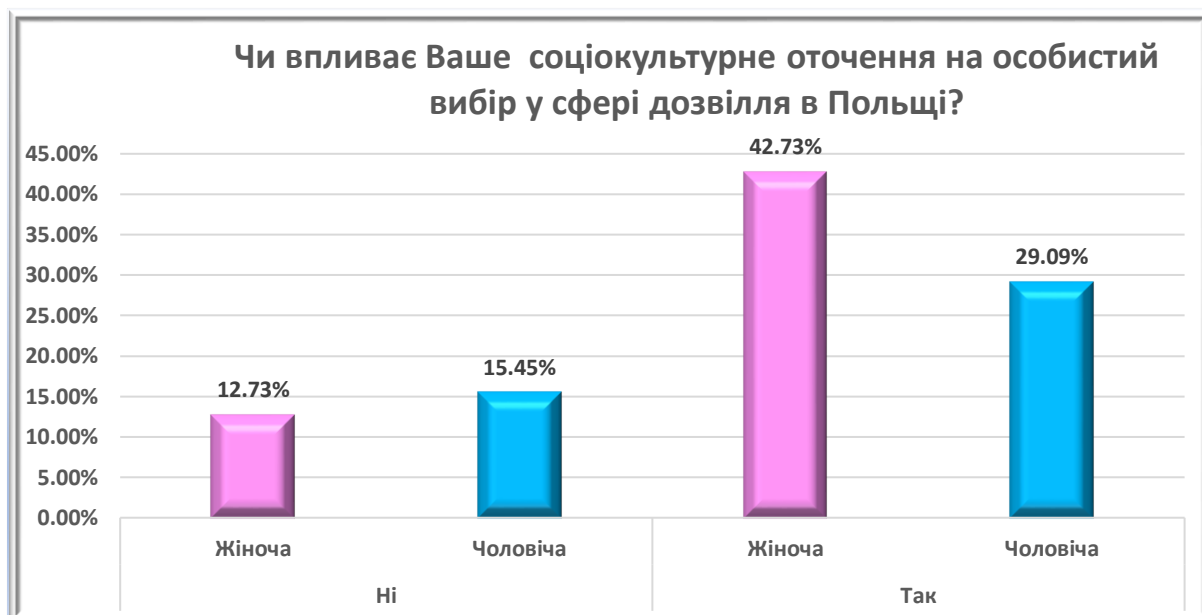

Рис. 3.15. Вплив соціокультурного оточення на особистий вибір у сфері дозвілля в Польщі

З рис. 3.15. - 42,73% жінок зазначили, що їхнє соціокультурне оточення, впливає на власний вибір дозвіллевих практик, що може свідчити про те, що зовнішнє середовище відіграє важливу роль у формуванні їхніх уподобань та вибору дозвільних заходів. У чоловіків ця цифра менша – 29,09%, проте також висока, вказуючи на те, що для значної частини чоловіків вплив соціокультурного оточення є значущим фактором у виборі дозвільних заходів. Також, є частка жінок (12,73%) та чоловіків (15,45%), які стверджують, що їхнє соціокультурне оточення не впливає на їхній особистий вибір у цій сфері, це означає, що вони мають індивідуальний підхід до вибору дозвільних занять, який не залежить від соціокультурних впливів.

Рис. 3.16. Показник ідентичності в контексті соціокультурних відмінностей між Україною і Польщею

Дані діаграми, зображені на рис. 3.16., вказують на сприйняття власної ідентичності українською молоддю, яка проживає в Польщі, в контексті соціокультурних відмінностей між двома країнами. Частина жінок (26,36%) та чоловіків (15,45%) сприймають свою ідентичність більш українською в контексті соціокультурних відмінностей між Україною і Польщею. Це означає, що вони віддають перевагу та ідентифікуються з українською культурою навіть в контексті перебування у Польщі. Інша частина респондентів (5,45% жінок та 10,91% чоловіків) відчують свою ідентичність більш польською, що може свідчити про те, що вони більше ідентифікуються з польською культурою під час перебування в Польщі. Також існує частка жінок (23,64%) та чоловіків (18,18%), які відчують свою ідентичність і польською, і українською, що вказує на прийняття обох культур та відчуття спільності з обома країнами в контексті своєї ідентичності.

Рис. 3.17. Мовний контекст у щоденному житті: домінантна мова спілкування

З рис. 3.17. показано, що частка жінок (25,45%) та чоловіків (14,55%) віддають перевагу українській мові в повсякденному житті, що вказує на їхнє активне використання української мови для спілкування в різних сферах життя у Польщі. Частина респондентів (11,82% жінок та 7,27% чоловіків) віддають перевагу польській мові, що свідчить про більше використання польської мови у повсякденних ситуаціях. Також на діаграмі показано, що є частка жінок (18,18%) та чоловіків (22,73%), які віддають перевагу обом мовам однаково, що вказує на їхню здатність спілкуватися і використовувати обидві мови в різних ситуаціях повсякденного життя.

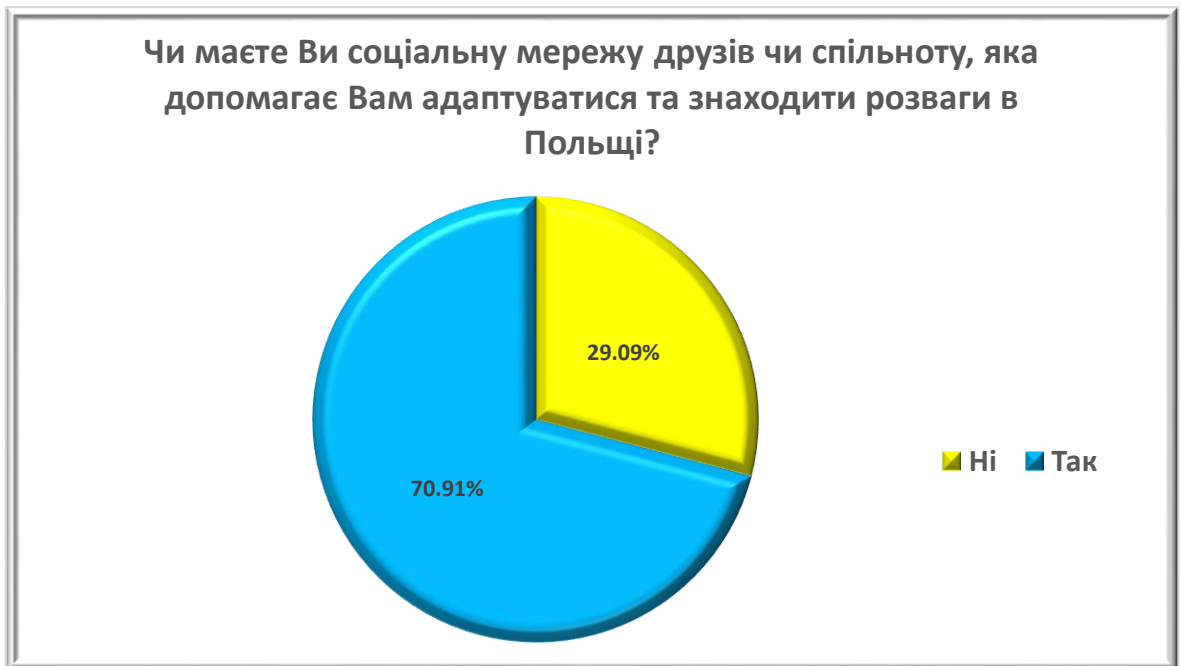

Рис. 3.18. Наявність соціальної мережі друзів чи спільноти, яка допомагає адаптуватися та знаходити розваги в Польщі

За результатами (рис. 3.18.) опитування 70,91% української молоді мають соціальну мережу друзів чи спільноти, яка їм допомагає в адаптації та пошуку розваг в Польщі, тобто значна частина опитаних має підтримку та зв'язки, які полегшують їхню інтеграцію та дозволяють знаходити розваги у новій країні. Проте, 29,09% української молоді визнали відсутність соціальної мережі друзів чи спільноти, яка б допомагала їм у цьому процесі, що свідчить про те, що для цієї частини опитаних адаптація може бути складнішою через відсутність підтримки та соціальних зв'язків.

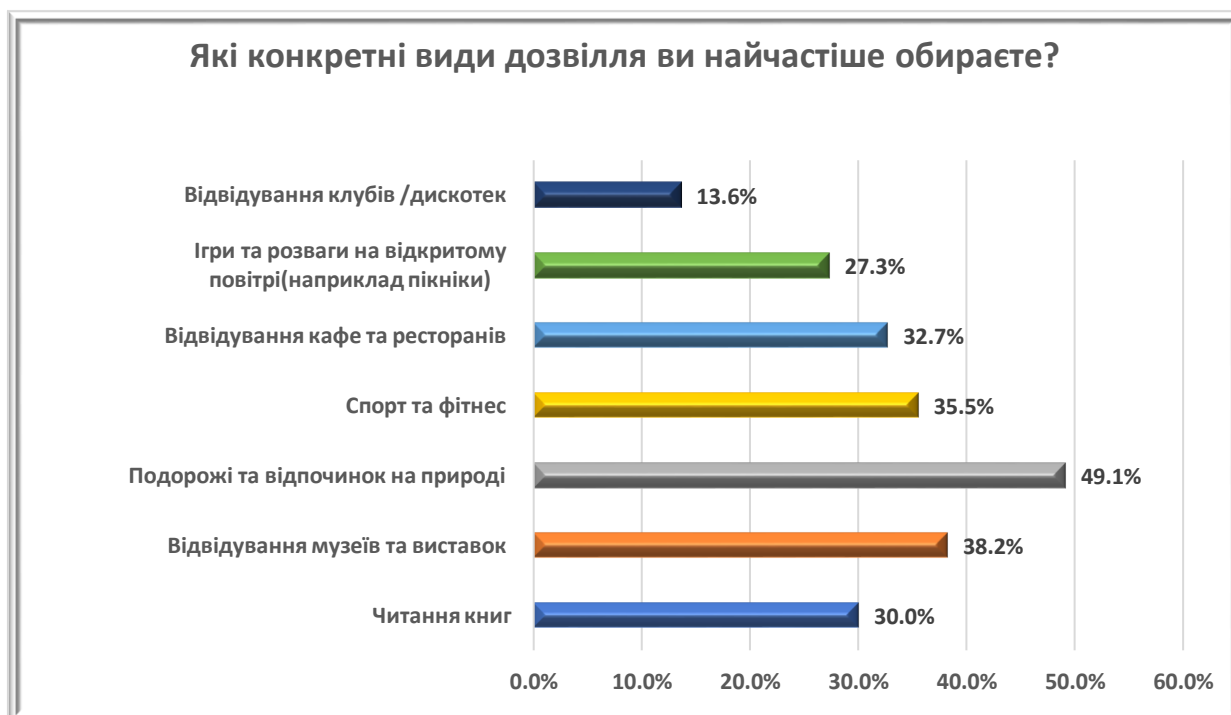

Рис. 3.19. Популярні форми відпочинку

За результатами анкетування з рис. 3.19., більшість респондентів віддають перевагу таким видам дозвілля:

- подорожі та відпочинок на природі виявилися надзвичайно популярними, охоплюючи майже половину обраних видів дозвілля з результатом 49,1%, що підтверджує бажання відкривати нові місця та насолоджуватися красою природи;
- відвідування музеїв та виставок є значущим аспектом дозвілля для більшості української молоді в Польщі, що становить близько 38,2%, тобто респонденти мають інтерес до культурної спадщини та мистецтва;
- спорт та фітнес також займають важливе місце в дозвіллі української молоді в Польщі, що становить 35,5% і свідчить про активний спосіб життя та бажання підтримувати здоров'я українських респондентів, які проживають у Польщі;
- відвідування кафе та ресторанів відображає іншу сторону відпочинку, де близько 32,7% респондентів обирають цей спосіб проведення часу;

- читання книг займає одне з провідних місць серед опитаних і становить приблизно 30% обраних форм розваг, що свідчить про зацікавленість у дослідженнях та поглибленні знань через літературні джерела;
- ігри та розваги на відкритому повітрі (наприклад, пікніки) привертають увагу близько 27,3% української молоді у Польщі;
- відвідування клубів / дискотек виявилось менш популярним видом дозвілля, обраним лише 13,6% опитаних.

Рис. 3.20. Частота фізичної активності

На діаграмі з рис.3.20. зазначено, що кілька разів на тиждень займаються фізичною активністю 22,73% жінок і 18,18% чоловіків, що свідчить про те, що значна частина опитаних регулярно займається спортом або фізичними вправами у Польщі. Щоденним заняття спортом віддають перевагу 10,91% жінок і 11,82% чоловіків, хоча ця частка менша, але все ще відносно значна частина молоді відводить час на щоденні фізичні навантаження. Частина опитаних (10,91% жінок та 10% чоловіків) вказали, що займаються спортом раз на тиждень, що свідчить про те, що вони стежать за своїм фізичним станом. Варто відзначити,

що є частка жінок (0,91%), які вказали, що не займаються фізичною активністю або спортом у Польщі, що може бути пов'язане з різними уподобаннями або доступністю фізичних занять для цієї групи.

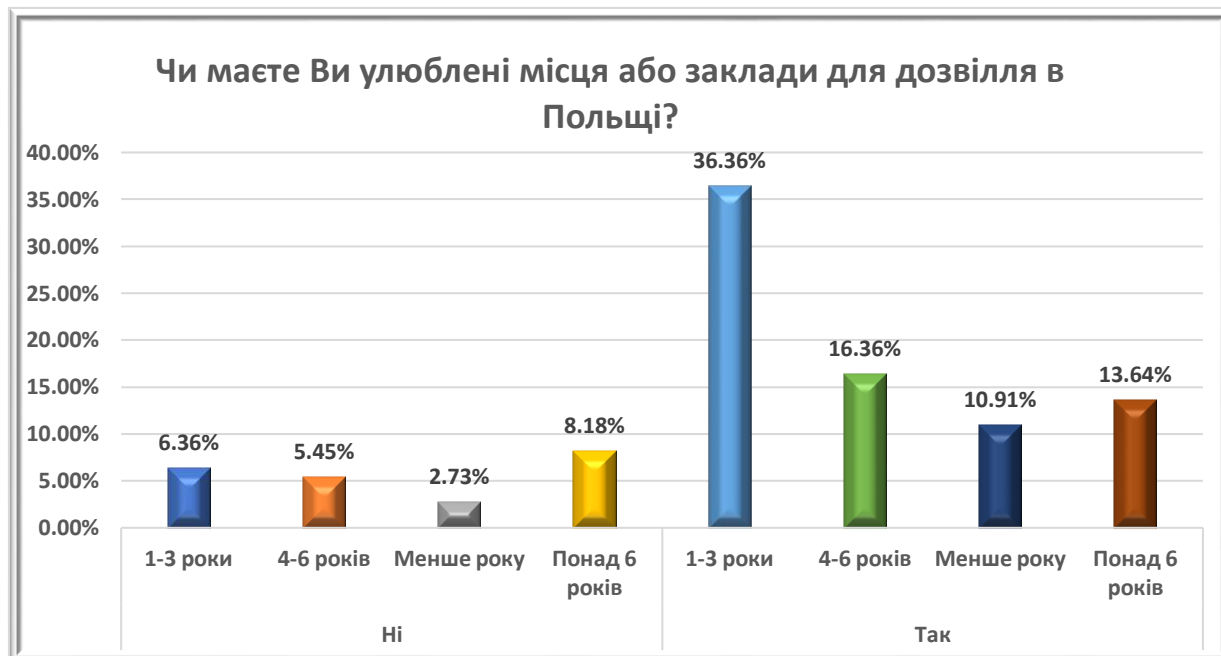

Рис. 3.21. Улюблені місця або заклади для дозвілля в Польщі

На діаграмі (рис. 3.21.) представлено дані, щодо наявності улюблених місць чи закладів для дозвілля української молоді, яка перебуває в Польщі, у залежності від тривалості їхнього перебування у країні. Найбільшим показником виявилось, ті особи, хто перебувають в Польщі від 1 до 3 років, 36,36%, що може свідчити про те, що протягом цього періоду вони знайшли місця, які стали для них приємними для відпочинку та розваг. Варто зауважити, що тільки 16,36% тих, хто перебуває від 4 до 6 років, та 13,64% тих, хто перебуває понад 6 років, відзначили, що мають улюблені місця для дозвілля у Польщі.

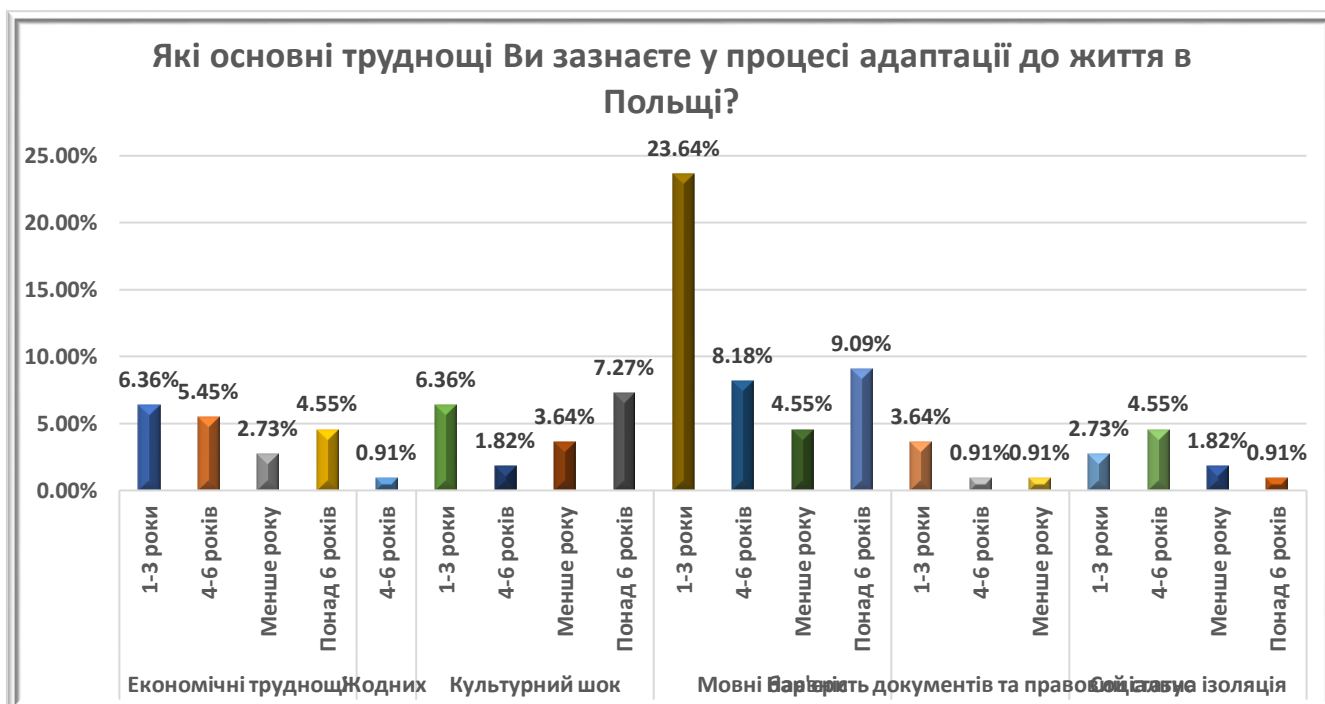

Рис. 3.22. Основні труднощі в процесі адаптації до життя в польському суспільстві

Аналізуючи дані про основні труднощі у процесі адаптації до життя в Польщі (рис. 3.22.) в залежності від тривалості перебування, варто підкреслити, що проблема з економічними труднощами виявляється менш проблематичною для тих, хто перебуває в Польщі довший час (понад 6 років) та для осіб які тільки но переїхали до країни (менше року), у порівнянні з особами, які проживають у Польщі від 1 до 6 років. Також варто зазначити, що проблеми з мовою є більш виразними для «новачків» (1-3 роки) та тих, хто знаходиться у країні від 4 до 6 років, що вказує на те, що, не зважаючи на тривалість перебування, мовленнєві бар'єри є складнощами для адаптації, можна припустити, що особи, які досить довгий час проживають у Польщі, не мали часу для вивчення мови, через щоденну працю та рутинні проблеми повсякденного життя. Культурний шок, також є більш актуальним для тих, хто перебуває в Польщі до 3-х років, що може бути пов'язано зі зміною середовища, усвідомленням культурних відмінностей та потребою адаптації до нових норм і цінностей. Протягом перших 3-х років соціальна ізоляція є значущою проблемою, яка поступово зменшується для тих,

хто перебуває в країні довше. Що може бути пов'язано зі створенням мережі знайомств, пошуком спільноти або звичним оточенням. Щодо наявності документів та правового статусу не є головною проблемою для більшості, але новоприбулі (1-3 роки) відзначають складність більш часто, що може вказувати на початкові труднощі з оформленням документів та отриманням правового статусу. Також варто зазначити, що тільки особи, які проживають у Польщі 4-6 років не мають жодних труднощів під час соціальної адаптації.

Рис. 3.23. Стратегії адаптації для подолання труднощів

Володіння мовою країни - важливий аспект успішної адаптації, тому варто зазначити, що більшість респондентів віддають перевагу вивченню польської мови для зручної комунікації та здійснення повсякденних справ. Пошук робочих можливостей або навчання також є ключовими аспектами адаптації для респондентів, що дає їм можливість вступити у соціальні та професійні взаємодії в новій країні. Також, активна участь у культурному житті нової країни сприяє інтеграції та розумінню місцевої спільноти, на діаграмі представлено (рис. 3.23.), як 18,18%, що також є досить високим показником серед опитаних респондентів. Щодо активного спілкування з місцевими мешканцями, то така стратегія сприяє

розширенню соціальної мережі, пізнанню місцевих особливостей та взаєморозумінню. А метод «звернення до міграційних організацій» є менш популярним серед респондентів, що може свідчити про меншу залученість до професійної підтримки в процесі адаптації.

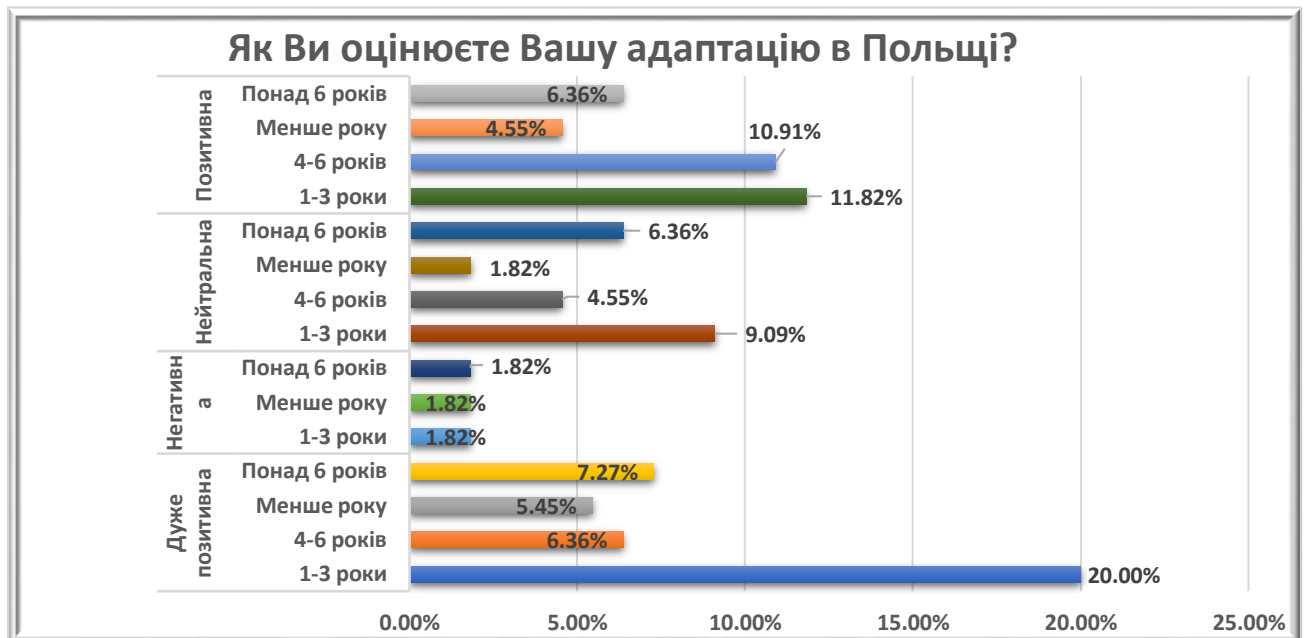

Рис. 3.24. Оцінка рівня адаптації української молоді в Польщі

На діаграмі (рис. 3.24.) представлено, що більшість української молоді, які перебувають в Польщі, оцінюють свою адаптацію позитивно. При цьому, ті, хто проживає в Польщі 1-3 роки, відзначають високу позитивну оцінку в адаптації найбільше, порівняно з іншими категоріями тривалості перебування. Незважаючи на це, також існує невелика частка тих, хто оцінює свою адаптацію як негативну чи нейтральну. Загалом, переважає позитивне сприйняття власної адаптації до життя в Польщі серед української молоді, але є деяка різноманітність оцінок залежно від тривалості перебування.

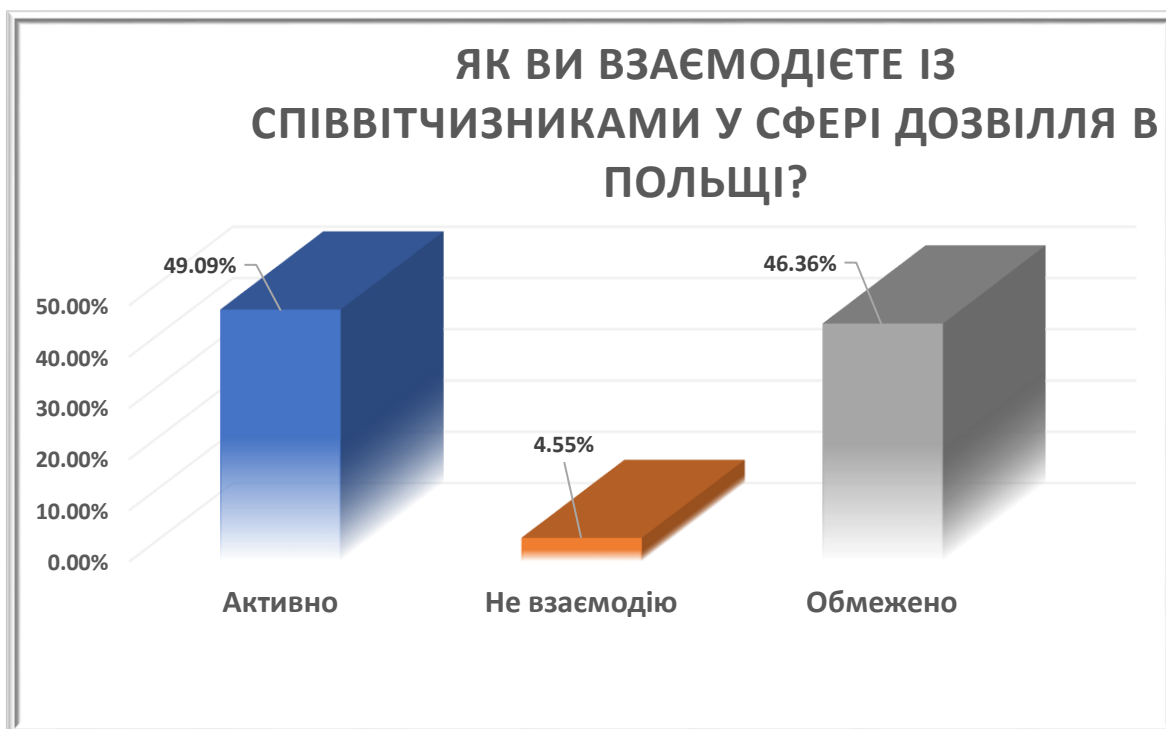

Рис. 3.25. Взаємодія зі співвітчизниками у сфері дозвілля

Результати опитування на рис. 3.25. показали, що українська молодь, яка перебуває в Польщі, виявляє різні рівні взаємодії із співвітчизниками у сфері дозвілля. Приблизно половина респондентів активно спілкуються із співвітчизниками у цій сфері, тоді як інша половина характеризує свої взаємодії як обмежені. Лише невелика частина не взаємодіє із співвітчизниками у сфері дозвілля в Польщі. Таке різноманіття показників свідчить про різні підходи до взаємодії та соціальної активності української молоді в іншій країні.

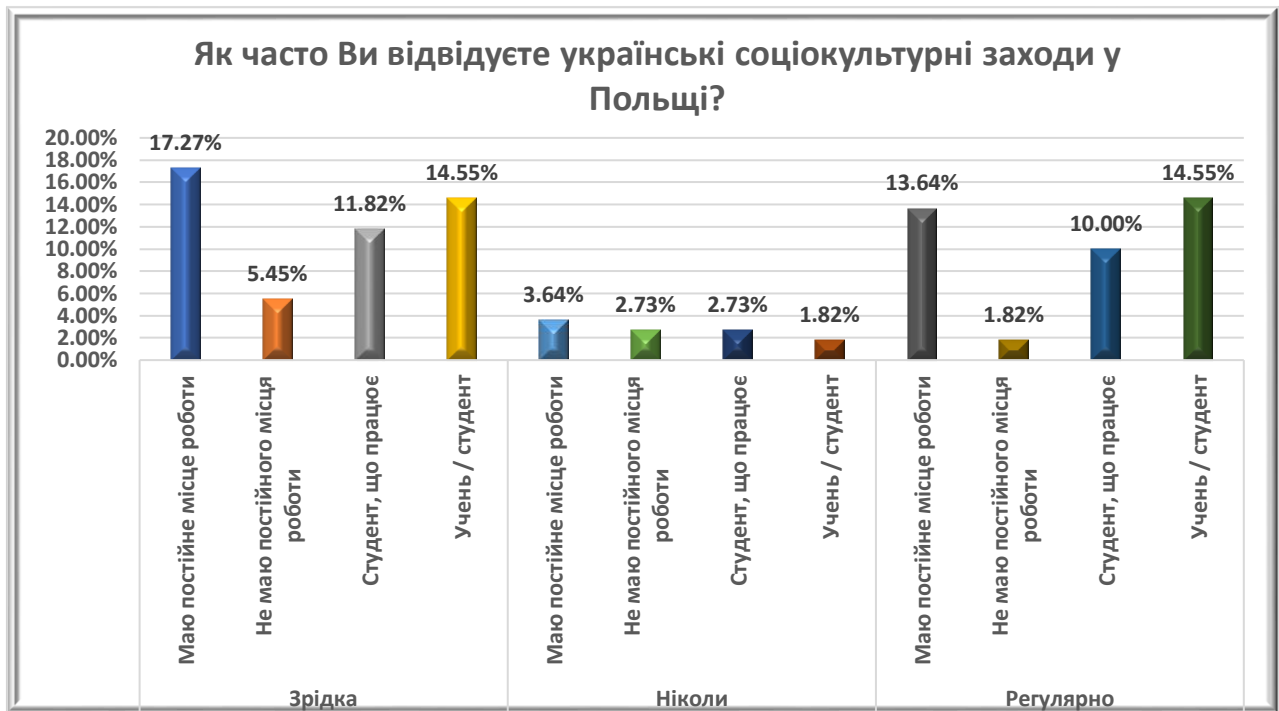

Рис. 3.26. Частота відвідування українських соціокультурних заходів у Польщі

Дані зображені на рис. 3.26. розкривають частоту відвідування українських соціокультурних заходів у Польщі в залежності від соціального статусу. Результати показують, що різні категорії соціального статусу відрізняються у своїх відвідуваннях цих заходів. Студенти та учні, які працюють, а також ті, хто не має постійного місця роботи, схильні відвідувати українські соціокультурні заходи регулярно частіше, ніж ті, хто має постійне місце роботи. Також, серед тих, хто рідко або ніколи не відвідує ці заходи, переважають ті, хто має постійне місце роботи, у порівнянні з іншими категоріями соціального статусу. Такі відмінності відображають вплив зайнятості та особистих обставин на участь української молоді у власній соціокультурній спільноті в Польщі.

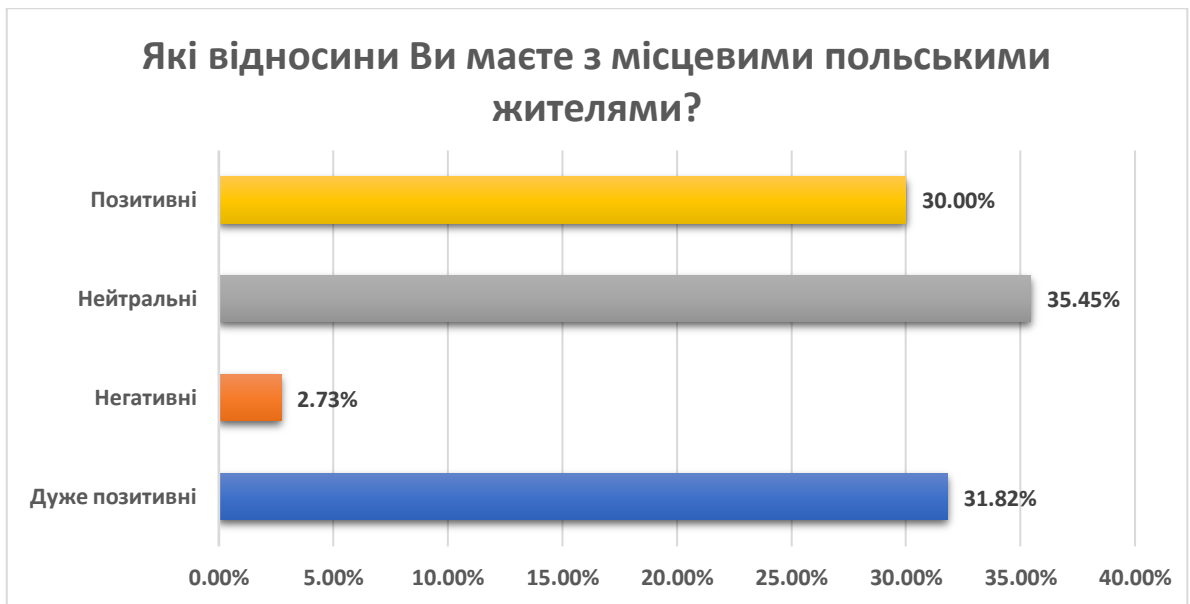

Рис. 3.27. Оцінка рівня відносин з поляками

Дані на рис. 3.27. показують, що між українською молоддю та місцевими польськими жителями встановлюються переважно позитивні відносини. Третина опитаних описує свої взаємини з польськими жителями як "дуже позитивні", а ще третина - як "нейтральні". Залишок розподілений між позитивними та негативними відносинами. Це вказує на те, що більшість молоді з українською приналежністю мають взаєморозуміння та гарні стосунки з місцевими жителями, але також є ті, хто має негативні або менш позитивні враження.

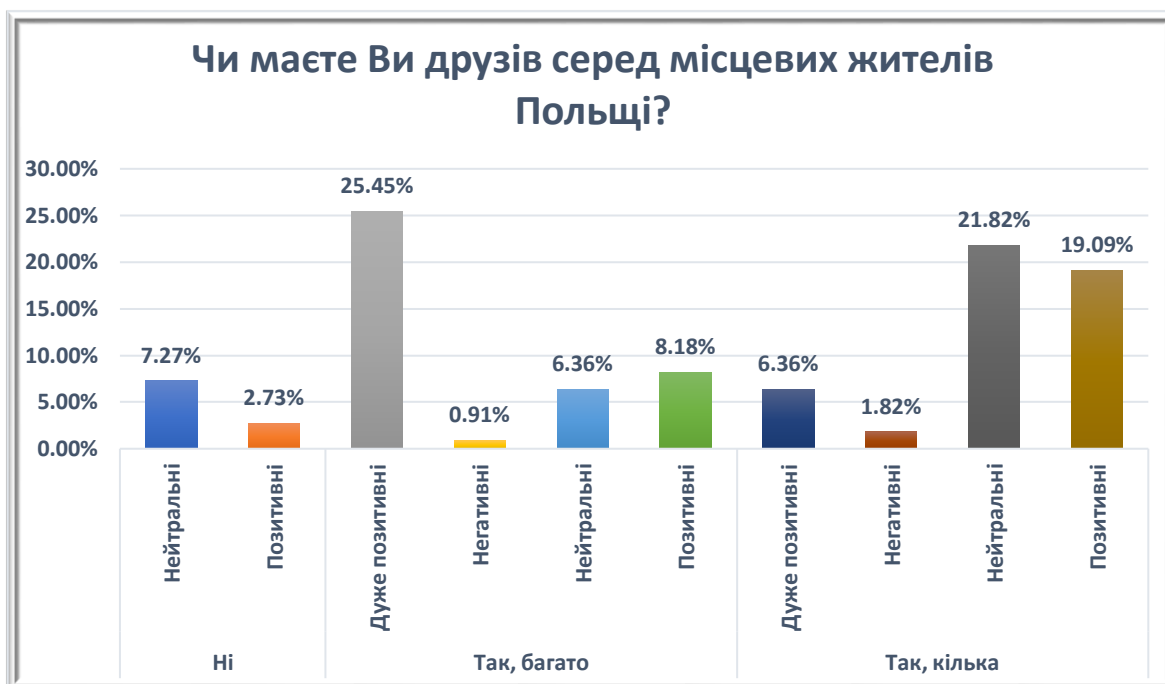

Рис. 3.28. Наявність друзів серед місцевих жителів

У дослідженні виявлено (рис. 3.28.), що значна частина української молоді в Польщі має друзів серед місцевих жителів. Близько третини опитаних відзначили, що у них є дуже позитивні або позитивні стосунки з місцевими жителями та багато друзів серед них. Залишок розподілений між тими, хто має кілька друзів з нейтральними або негативними відносинами. Такі результати свідчать, що частина української молоді в Польщі успішно формує дружні та позитивні відносини з місцевими жителями.

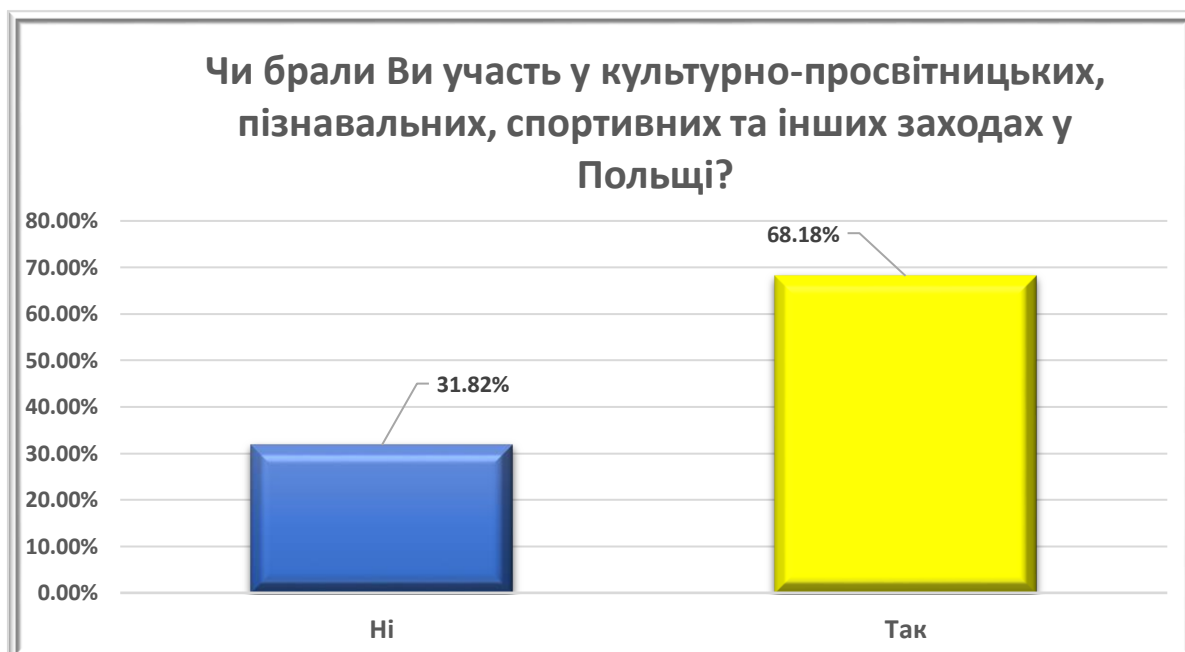

Рис. 3.29. Участь у заходах у Польщі

З рис. 3.29, варто вказати, що у більшості випадків, українська молодь, що проживає в Польщі, активно бере участь у різноманітних культурно-просвітницьких, пізнавальних, спортивних та інших заходах у країні. Понад дві третини опитаних зазначили, що брали участь у таких подіях, що свідчить про їхню зацікавленість і активну позицію у суспільному житті Польщі. Тим не менш, також існує невелика частина, яка не брала участь у подіях, але це може бути обумовлено індивідуальними уподобаннями чи обставинами.

Рис. 3.30. Участь у спеціальних програмах або заходах для адаптації

За даними діаграми (рис. 3.30.) видно, що частка участі в спеціальних програмах або заходах, спрямованих на сприяння адаптації мігрантів у Польщі, є значною. Щонайменше третина учасників опитування зазначила свою участь у таких програмах. Серед тих, хто брав участь, більшість оцінили свою адаптацію позитивно або дуже позитивно, що може свідчити про її корисність та ефективність у процесі адаптації мігрантів у польському суспільстві.

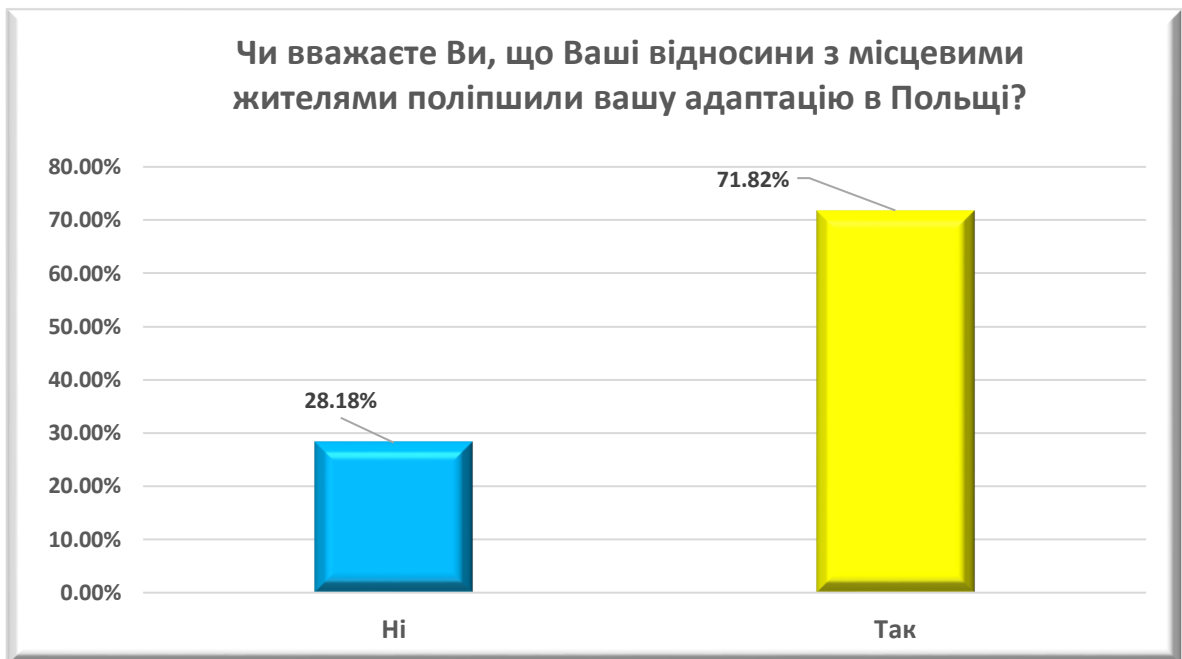

Рис. 3.31. Оцінка впливу спілкування з поляками на адаптацію

Більшість учасників опитування вважають (рис. 3.31.) , що їхні відносини з місцевими жителями поліпшили їхню адаптацію в Польщі. Така висока частка позитивних відповідей може свідчити про важливість соціальної взаємодії та взаєморозуміння між мігрантами та місцевим населенням у процесі інтеграції в новому суспільстві.

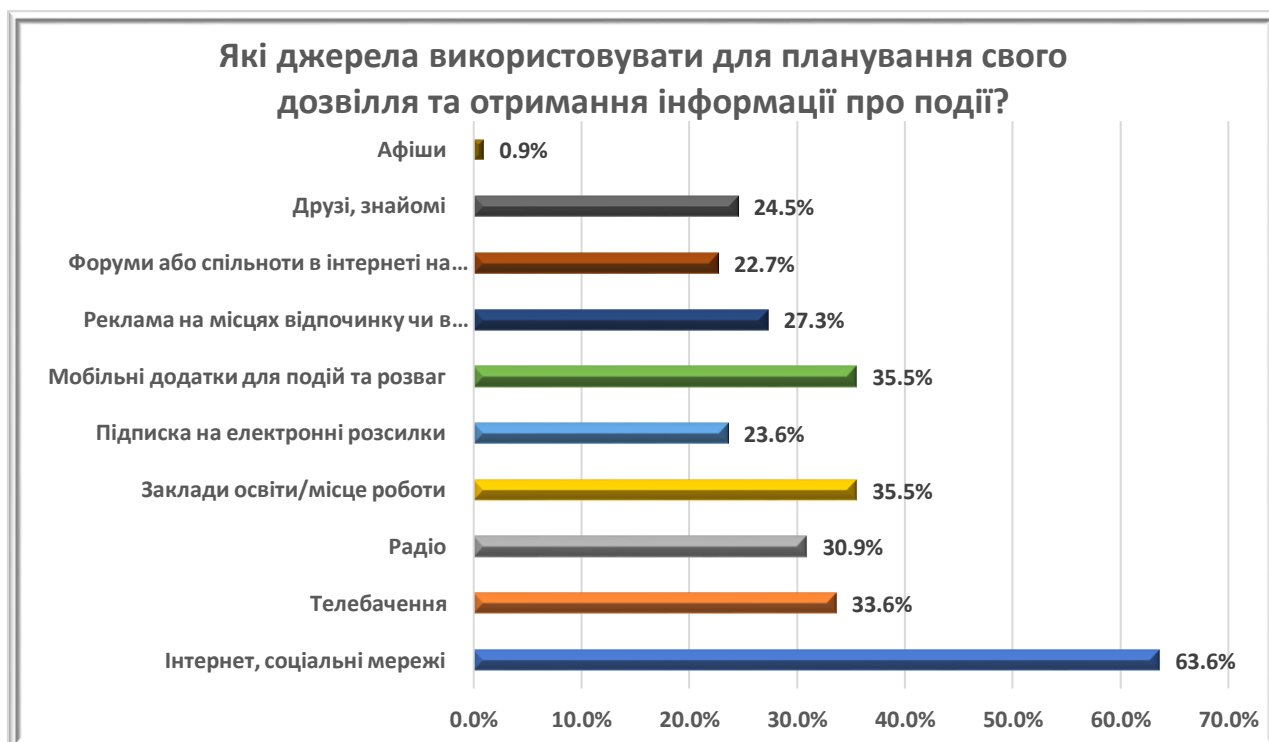

Рис. 3.32. Джерела використання для планування дозвілля та інформації

На рис. 3.32. показано, що більшість респондентів для планування дозвілля та отримання інформації про події користуються інтернетом та соціальними мережами, ця частка становить 63,6%. Також часто використовують телебачення - третина від загальної кількості опитаних, а так само і радіо займає близько третини. Заклади освіти або місце роботи обрали близько третини опитаних респондентів, для пошуку інформації про розважальні події. Підписка на електронні розсилки користується популярністю більше, ніж у чверті опитаних. Мобільні додатки для подій та розваг також користуються великою популярністю, так само як і реклама на місцях відпочинку або в кафе/ресторанах. Форуми або спільноти в інтернеті про дозвілля та розваги використовують меншість опитаних, друзі та знайомі є джерелом для близько чверті респондентів, а афіші майже не використовуються - про це вказує найменший відсоток опитаних.

Рис. 3.33. Розподіл за статтю

Дані (рис. 3.33.) свідчать про те, що частка опитаних респондентів жіночої статі перевищує у даному дослідженні.

Рис. 3.34. Віковий розподіл за статтю

Дані на рис. 3.34. свідчать про те, що в опитуванні взяли участь респонденти різних вікових категорій та статей. Жінки у вікових категоріях 18-25 років та 26-30 років становлять більшість, складаючи 29,09% та 20,91%

відповідно. Чоловіки ж у цих же вікових групах представлені на рівні 18,18% та 20%. У групі віком 31-35 років спостерігається менша участь як серед чоловіків, так і серед жінок, з 5,45% серед жінок та 6,36% серед чоловіків.

Рис. 3.35. Соціальний статус за віковим розподілом

Дані відображають різноманіття соціальних статусів учасників опитування. Молоді респонденти у віці 18-25 років в основному представлені студентами, де 24,55% від них навчаються безпосередньо, а 16,36% є студентами, які працюють. У групі 26-30 років частка студентів, що працюють, складає 8,18%, а учнів/студентів - 6,36%. Люди з постійним місцем роботи становлять значну частину опитаних у вікових групах 26-30 років (21,82%) та 31-35 років (8,18%). Існує також мала частка тих, хто у цих вікових групах не має постійного місця роботи, з 4,55% та 3,64% відповідно.

Висновки до третього розділу

Проведений соціологічний аналіз соціокультурних аспектів дозвілля української молоді, що проживає в Польщі, є важливим кроком у розумінні та відображенні специфіки їхнього життя та культурних уподобань. Мета дослідження полягала у вивченні та аналізі різноманітних аспектів дозвілля української молоді, яка проживає у Польщі, зокрема у взаємодії з місцевими традиціями, соціально-культурним оточенням та впливом зовнішніх чинників, таких як політична та економічна ситуація. Отримані результати дозволили виявити ключові аспекти цього процесу та його взаємозв'язок із соціокультурною адаптацією української молоді у новому соціальному середовищі.

У ході дослідження вдалося визначити, що серед української молоді, що проживає в Польщі, найбільш популярними видами дозвілля є культурні заходи, такі як прогулянка в парку відвідування кафе ресторанів концертів та кіно. Також, результати дослідження дозволили виявити, що політична нестабільність в Україні та економічна ситуація в Польщі суттєво впливають на участь української молоді у соціокультурних заходах, зокрема на зміну їхнього вибору та активність у різних культурних заходах. Варто зауважити, що під час дослідження було встановлено, що активна взаємодія з місцевими жителями та участь у соціокультурних заходах сприяють успішній соціальній адаптації української молоді в новому середовищі. Також було виявлено, що ключовими факторами, які впливають на організацію проведення дозвілля, є можливості спілкування та соціальної інтеграції, активність та рух, творчість та самовираження та волонтерська діяльність. Дослідження показало, що перебування у Польщі впливає на зміну форм організації дозвілля української молоді через нові можливості культурної взаємодії та доступ до різноманітних культурних подій. Не можливо оминути той факт, що оцінка рівня доступності культурних та розважальних заходів свідчить про їхню високу доступність для української молоді, що проживає у Польщі. Вивчення взаємодій

соціокультурного оточення підтверджує, що вони суттєво впливають на вибір місць та форматів дозвілля українською молоддю, що перебуває в Польщі.

ВИСНОВКИ

Виходячи з актуальності теми дослідження, у рамках написання кваліфікаційної роботи було поставлено за мету дослідити соціокультурні аспекти дозвілля української молоді в Польщі.

Враховуючи мету та завдання дослідження, було:

1. Розкрито теоретичні підходи до вивчення дозвілля.

У кваліфікаційній роботі було ретельно проаналізовано питання особливостей дозвілля з використанням досліджень видатних представників західної наукової думки. Серед них розглянуті праці таких вчених як Г.Спенсер, Е.Дюркгейм, К.Маркс, Р.Мертон, Т.Парсонс, М.Вебер, Р.Дарендорф, А.Олмстед, Дж. Годбі, Н. Польські, Б. Деваль, П. Бурдьє, Р.Стеббінс, Е.Фромм, Е.Тоффлер, А. Турен, Б.Скіннер, В.-Х.Самнер, М.Каплан, Дж. Шиверс, Б.Рассел, Ж.Дюмазедьє, Ж.Фрідман, Т.Адорно, Г.Маркузе, Х.Ортега-і-Гассет, С.Де Гразія, Дж.Нейлінгер, А.Пак, Т.Веблен, Н. Еліас, Дж.Нейлінгер, Дж.Піпер, Ю. Баняк, А.Чвіклінський та інші. Цей аналіз зумовив виявлення ключових аспектів та різноманітних підходів до розуміння феномену дозвілля, що сприяло узагальненню та глибшому осмисленню його сутності та значення у соціокультурному контексті. Було розглянуто значення дозвілля та опрацьовано різні підходи соціологів і філософів. Важливо зазначити, що Арістотель вперше звернув увагу на важливість активного дозвілля для розвитку та вдосконалення особистості, що співпадає з думкою Е.Фромма, який стверджував, що активне дозвілля може бути кориснішим за простий відпочинок або роботу за матеріальну винагороду. Також було проаналізовано макросоціологічний та мікросоціологічний підходи до вивчення дозвілля. Основні теоретичні основи досліджень про дозвілля базувалися на інституціональному підході, і було зазначено розширення досліджень на аналіз мислення та поведінки людей у контексті розваг.

Також варто зауважити, що вітчизняні вчені, такі як І.Безгін, О.Бойко, О.Семашко, Є.Суїменко, Н.Цимбалюк, Ю.Яковенко, В.Піча, В.Сухомлинський,

Б.Грінченко, М.Яцковський, В.Гнатюк, С.Рабійчук, Є.Головаха, Л.Сокурянська, О.Балакірева, О.Злобіна, А.Ручка, П.Штомпка, Н.Кочубей, А.Воловик, В.Воловик та інші, зробили значний внесок у дослідження соціокультурних аспектів дозвілля молоді. Їхні дослідження та висновки враховують специфіку українського контексту та відображають особливості інтересів, звичаїв та стилів життя молоді в Україні. Це сприяло уточненню й розширенню загального розуміння дозвілля як складової соціокультурного простору та його впливу на життя молоді.

2. Проаналізовано дозвілля як об'єкт соціологічного аналізу.

Дозвілля, за академічним словниковим визначенням, є періодом вільного часу, коли особа не займається обов'язковою роботою, навчанням чи іншими обов'язками, маючи можливість вільно визначати, як витратити свій час. В Енциклопедії сучасної України поняття дозвілля визначається як "сукупність видів діяльності (занять), які здійснюються у вільний час для задоволення певних фізичних, інтелектуальних, соціальних і культурних потреб". Також було досліджено, що "дозвілля виступає соціокультурним резонатором змін загальної соціальної системи і всіх підсистем суспільства, що є відображенням можливостей його розвитку та виявленням його життєдіяльності".

Варто зауважити, що під час дослідження, було виявлено, що вільний час виступає періодом, коли особа має можливість для інших занять після завершення обов'язкових справ. Також, було розглянуто дозвілля як один із способів вираження особистої свободи і самореалізації, наголошуючи на активній участі та залученні особистості, а не лише на споживанні розваг. Важливо підкреслити іншу інтерпретацію поняття «дозвілля», де було розглянуто це явище як форма позитивного підкріплення, де люди знаходять задоволення, якщо це призводить до позитивних результатів і задоволення їхніх потреб. Також було визначено, що дозвілля є важливою сферою життя, де люди можуть відновити свою фізичну та емоційну енергію після робочого часу, підкреслюючи його роль у збереженні психічного здоров'я. Під час дослідження, вченими було підкреслено важливість активного та корисного дозвілля для

розвитку молодого покоління та акцентовано увагу на значенні дозвілля для самовдосконалення і розвитку особистості, вбачаючи його як час для розширення знань та підвищення культурного рівня. Не можливо не згадати про те, що було розглянуто поняття «дозвілля» як час для фізичного та духовного відпочинку, а також для розвитку творчих здібностей людини, наголошуючи на його ролі у формуванні особистості.

Під час дослідження було виявлено декілька видів дозвілля, включаючи відпочинок, розваги, святкування, самоосвіту і творчу активність та розглянуто сім різних моделей дозвілля на основі комплексного аналізу різних теорій: гуманістична, терапевтична, кількісна, епістемологічна, екзистенціальна, функціональна, соціальна.

Також було виявлено, що дозвілля виконує дві взаємопов'язані і доповнюючі одна одну соціальні функції: рекреативна функція забезпечує відпочинок та відновлення сил, знижує стрес і сприяє загальному благополуччю, тоді як розвиваюча функція стимулює неперервний розвиток, самовдосконалення та підвищення знань.

3. Досліджено соціокультурні особливості дозвілля української молоді в Польщі.

Зважаючи на широкий спектр чинників, що впливають на вибір способу проведення вільного часу українською молоддю в Польщі, було визначено, що цей вибір є комплексним та багатограним процесом. Кожен з перелічених чинників - культура, архітектура, споживча культура, глобалізація, соціально-економічні умови та вплив ЗМІ - має свою унікальну роль у формуванні індивідуального підходу до проведення вільного часу.

Було досліджено та проаналізовано культурні взаємодії в контексті різних аспектів повсякденного життя, таких як література, мистецтво, мова, кухня та традиції. Дослідження вказує на те, що спільні культурні заходи, такі як кінофестивалі, концерти, виставки та літературні зустрічі, відіграють важливу роль у створенні платформ для культурного обміну між різними національними спільнотами. Вони сприяють змішуванню мов, фраз та акцентів, що свідчить про

глибокий культурний обмін. Також було визначено, що спільні елементи традицій та звичаїв, такі як релігійні свята або сімейні ритуали, часто відзначаються обома країнами.

Вплив архітектури на культурний обмін було розглянуто з таких аспектів, як пам'ятки та культурна спадщина, сучасна архітектура та розвиток міст, міжнародна співпраця, нові тенденції та технології. Культурна спадщина була визначена як чинник, що допомагає українській молоді сприймати та розуміти польське минуле, особливо в контексті спільної історії України та Польщі. У рамках міжнародної співпраці було виявлено, що в галузі архітектури відбувається обмін досвідом та ідеями. Було визначено, що такі проекти, як обміни архітекторами, семінари та конкурси дизайну, сприяють діалогу і надихають на творчість по обидва боки кордону.

Споживча культура була досліджена як важливий аспект сучасного суспільства, що впливає на українську молодь в Польщі. У даному контексті було визначено кілька ключових аспектів: виявлено вплив реклами та споживчих тенденцій, проаналізовано моду та споживчі тенденції, було визначено значення розваг та вільного часу, розглянуто вплив брендів та соціального статусу в цьому контексті.

Було визначено, що глобалізація впливає на споживчу культуру української молоді в Польщі, через зміни в модних тенденціях, культурному обміні через медіа та виборі кулінарних пристрастей. Також під час дослідження було зазначено, що в цьому контексті відбувається відображення у змінах споживчих уподобань та сприйнятті власної культурної ідентичності серед української молоді, що перебуває за кордоном.

Соціально-економічні чинники в контексті міграції до Польщі були вивчені та проаналізовані в контексті організації вільного часу представниками молодих українців. Було визначено, що соціально-економічні умови часто змушують молодь балансувати між працею та навчанням для матеріальної підтримки, що обмежує доступний вільний час.

У рамках дослідження, було визначено, що засоби масової інформації виконують ключову роль у формуванні культурної ідентичності української молоді в Польщі, надаючи доступ до різноманітних культурних форм, сприяючи збереженню рідної мови та підтримці культурних зв'язків із рідною країною.

Результати дослідження свідчать, що вибір способу проведення дозвілля українською молоддю в Польщі є результатом взаємодії різноманітних впливів, що постійно змінюються та адаптуються до нових умов.

4. Охарактеризовано дозвілля як чинник соціальної адаптації української молоді у польському суспільстві

У рамках дослідження було показано ряд ініціатив, спрямованих на інтеграцію української та польської молоді в Польщі. Однією з цих ініціатив є створення допоміжного пакету "На шляху до інтеграції українських та польських учнів", що пропонує педагогічний матеріал для занять, спрямований на дітей та молодь різних культурних груп. Крім того, в Польщі організовуються культурні події з метою підтримки молодих українців у процесі успішної адаптації. Ці заходи відіграють ключову роль у створенні атмосфери взаєморозуміння та сприяють формуванню соціальних зв'язків між спільнотами. Зокрема, важливою є ініціатива створення клубів спілкування для українців у Польщі, що сприяють навчанню польської мови та соціальній адаптації українців у новій країні.

Також під час дослідження було представлено заходи, які надає "Спілка Українців у Польщі", адже сприяють культурному обміну між українською та польською культурами через організацію різноманітних культурних заходів, мовленнєвих клубів та обміну культурними артефактами, що збагачує знання про традиції, історію, мистецтво та літературу обох культур.

Варто зауважити, що було проведене порівняння дозвілля української молоді в Україні та української молоді в Польщі та виокремлено декілька ключових аспектів, які впливають на їхні можливості та сприйняття: соціальне середовище, економічні умови, культурний контекст та мова.

5. Здійснено соціологічний аналіз соціокультурних аспектів дозвілля української молоді в Польщі.

Для соціологічного аналізу соціокультурних аспектів дозвілля української молоді в Польщі було проведено пілотажне соціологічне дослідження. Збір первинної інформації здійснювався через онлайн-опитування, а мета полягала в проведенні соціологічного аналізу аспектів дозвілля української молоді, що проживає в Польщі. Для цього вибірка включала 100 осіб представників української молоді, які мешкають у Польщі і належать до вікової категорії від 18 до 35 років.

Підсумовуючи результати дослідження, можна зазначити, що українська молодь, що проживає в Польщі, активно використовує різноманітні форми дозвілля, зокрема культурні заходи, такі як прогулянки в парку, відвідування кафе, ресторанів, концертів та кінотеатрів. Однак, політична нестабільність в Україні та економічна ситуація в Польщі впливають на їхню участь у цих заходах, змінюючи їх вибір та активність.

Важливо зауважити, що активна участь української молоді у соціокультурних заходах та взаємодія з місцевими жителями сприяє успішній соціальній адаптації. Також було визначено, що ключовими факторами в організації дозвілля є можливості спілкування, соціальна інтеграція, активність, творчість, самовираження та волонтерська діяльність.

Дослідження підтверджує, що перебування у Польщі змінює форми організації дозвілля української молоді через нові можливості культурної взаємодії та доступ до різноманітних культурних подій. Під час дослідження, було виявлено, що на високому рівні є доступність до заходів для української молоді, що проживає у Польщі. Також було виявлено, що взаємодія з соціокультурним оточенням суттєво впливає на вибір місць та форматів дозвілля для української молоді, яка перебуває в Польщі.

Важливо зазначити, що незважаючи на обмежений обсяг вибірки відносно загальної популяції української молоді в Польщі, пілотажне соціологічне дослідження, проведене за допомогою онлайн-опитування, забезпечило цінні висновки щодо соціокультурних аспектів дозвілля української молоді. Отримана інформація відображає певні тенденції та уявлення української молоді щодо

розваг, відпочинку та цінностей, що формуються у контексті життя у польській культурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автореф. дис. ... к. соц. н. : 22.00.04 - Спеціальні та галузеві соціології / Л. В. Дикань ; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – 2019 – укр. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/aref/0419U00250>.
2. Адаптація [Електронний ресурс] // Slovnyk.Me. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://slovnyk.me/search?term=%D0%90%D0%B4%D0%B0%D0%BF%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.>
3. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – URL: <http://sum.in.ua/>
4. Бабенко Ю. Вільний час і дозвілля української молоді в умовах нової соціокультурної реальності / Юлія Бабенко. // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2013. – №2. – С. 74–79.- Режим доступу до ресурсу: <https://www.cceeol.com/search/viewpdf?id=616501>
5. Бондарева О.Є. *Простір «інтернат» як метаметафора недолюбленості, ментальної периферійності та постколоніальної невизначеності в сучасній українській літературі* Bibliotekarz podlaski (2). – 2023.- с. 191-211. – Режим доступу до ресурсу: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46286/>
6. Дозвілля між рівністю та нерівністю: до історії питання / Н. М. Цимбалюк // Український соціологічний журнал. - 2017. - № 1-2. - С. 206-210. - Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrsocj_2017_1-2_32
7. Дябел Л. І. До питання про соціальну адаптацію студентів-першокурсників [Електронний ресурс] / Л. І. Дябел. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3805/Diabel.pdf?sequence=1>.
8. Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://esu.com.ua/article-20509>.

9. Єрбоменко О. Сутність поняття «адаптація» в міждисциплінарному аспекті / Ольга ЄРБОМЕНКО. // Видавничий дім «Гельветика». – 2020. – №27. – С. 211–218. – Режим доступу до ресурсу: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_2/27-2_2020.pdf#page=211

10. Закон України від 15 березня 2022 р. № 2136 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [Електронний ресурс] // Національне агентство України з питань державної служби. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://nads.gov.ua/onovleni-vidpovidi-na-zapytannia-shchodo-dii-okremykh-polozhen-zakonu-ukrainy-vid-15-bereznia-2022-r-2136-pro-orhanizatsiiu-trudovykh-vidnosyn-v-umovakh-voiennoho-stanu-dlia-posadovykh-osib-mistsevoho-samovriaduvannia>.

11. Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX [Електронний ресурс] // ВР України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://ips.ligazakon.net/document/TM067007>.

12. Іваненко Б. Я-ідентичність особистості: статичні й динамічні аспекти / Богдана Іваненко. // Вісник Львівського університету. – 2020. – №7. – С. 53–61. – Режим доступу до ресурсу: http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/7_2020/10.pdf

13. Іванова А. О. Теоретичні засади вивчення дозвіллевих практик сучасної молоді / Аліна Олександрівна Іванова. // Cognum Publishing House. – 2023. – С. 372–379. – Режим доступу: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/GLOBAL-SCIENCE-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-5-7.10.23.pdf>

14. Київський Університет імені Бориса Грінченка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://kubg.edu.ua/prouniversitet/vizytivka/storinka-b-d-grinchenka.html>.

15. Кожедуб О. В. Теоретичні засади дослідження вільного часу (за концепцією Карла Маркса) - Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки, 2005, №3. с. 47-52.

16. Крижановська Т.О. Культурні та соціальні аспекти сфери молодіжного дозвілля / Т.О. Крижановська, А.В. Войнікова. // Наукові записки

міжнародного гуманітарного університету. – 2019. – №31. – С. 149–152. - Режим доступу до джерела: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v31/38.pdf>

17. Логвин М. М. ПЕДАГОГІКА ДОЗВІЛЛЯ У ПОСТНЕКЛАСИЧНІЙ ПАРАДИГМІ ОСВІТИ / Логвин М. М., Миронов Ю. Б. // ПУЕТ. – 2021. – С. 57–65.

18. Лукашевич М.П. Соціалізація: виховні механізми і технології. – К.: МАУП, 1998. – 128 с.

19. Маланій О. Еротика в українській літературі: від І.Котляревського до А.Любки : навчально-методичні рекомендації до вибіркового освітнього компонента для здобувачів вищої освіти всіх спеціальностей другого (магістерського) рівня / Волинський національний університет імені Лесі Українки, факультет філології та журналістики, кафедра української літератури. Луцьк, 2023. 60 с. – Режим доступу до ресурсу: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/22826>

20. Малес Л. В. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології / Л. В. Малес / - К.: К.І.С., 2011. - 325 с.

21. Мачуліна І. Соціологія вільного часу та дозвілля / І. І Мачуліна. – Кам'янське, 2023. – 75 с. – (Дніпровський державний технічний університет). - Режим доступу до джерела: <https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/15/7-15-k192.pdf>

22. Молодь як специфічна соціально-демографічна спільнота. Студопедія [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/gatkz>

23. Остапчук В.В. Українська і польська мови: до проблем екології слова / В. В. Остапчук. // Редакційно-видавничий відділ МДУ. – 2023. – №28. – С. 196–209. – Режим доступу до ресурсу: https://visnyk-filologia.mdu.in.ua/ARHIV-uk/28/2023_28.pdf#page=196

24. Петрова І. В. Дозвілля як універсум культури: теоретичні виміри сучасності / Ірина Владиславівна Петрова. // Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. – 2014. – №1. – С. 18–24. - Режим доступу до ресурсу: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=618254>

25. Піча В. М. Проблема вільного часу сучасних промислових працівників (культура вільного часу) / В. М. Піча. – Львів : Світ, 1990. – 152 с.
26. Рассел, Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. ЮЛісняка, П.Таращука, – К.: Основи, 1995. - 759 с.
27. Ресторан Krakow (Краков) [Електронний ресурс] // ТОМАТО – Режим доступу до ресурсу: <https://tomato.ua/ua/kiiev/restaurants/krakov>.
28. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/masak>.
29. Скорик Т.В. Оновлення змісту дозвіллевої діяльності молоді в світлі сучасних тенденцій соціокультурної сфери / Скорик Т.В.. // Молодий вчений. – 2018. – №2. – С. 132–135. - Режим доступу до джерела: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2.1/34.pdf>
30. Сорока А. Динаміка проявів інтернет-залежності у часі війни / Анастасія Сорока. // ЖДУ ім. І.Франка. – 2023. – С. 184–188. – Режим доступу до ресурсу: http://eprints.zu.edu.ua/37816/1/_%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%202023.pdf#page=184
31. Сорока Ю. Г. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого: монографія / Ю. Г. Сорока /- Х.: ХНУ імені в. Н. Каразіна, 2012. - 332 с.
32. Соціологія: словник термінів і понять. – К.: Кондор, 2006. – 372 с.
33. Стан культури та креативних індустрій під час війни - результати дослідження від Українського культурного фонду та МКІП України [Електронний ресурс] // Український культурний фонд. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ucf.in.ua/news/11082022>.
34. Сухомлинський В. // Львівське крайове товариство «Рідна школа» Національний університет «Львівська політехніка» Кафедра педагогіки та соціального управління Львівський національний університет ім.І.Франка Факультет педагогічної освіти. – 2018. – №10. – С. 253.- Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/dvxge>

35. Тарасенко В. Українсько-польська гуманітарна співпраця: сучасний стан та перспективи / В. Тарасенко. // Journal of International Relations of KNU. – 2023. – №57. – Режим доступу до ресурсу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/4305>
36. Тоффлер Е. Третя хвиля / Е. Тоффлер ; [пер. зангл. А. Євси; за ред. В. Шовкуна]. – К. : Всесвіт, 2000. – 475 с. –(Міжнародний футурологічний бестселер)
37. УГКЦ та ПЦУ перейшли на новий церковний календар: які зміни торкнуться українців [Електронний ресурс] // Visit Ukraine. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://visitukraine.today/uk/blog/2523/ugkc-ta-pcu-pereisli-na-novii-cerkovnii-kalendar-yaki-zmini-torknutsya-ukrainciv>.
38. Цимбалюк Н. М. Організація та методика культурно-дозвілдової діяльності / Н. М. Цимбалюк. – К. : ДАКККіМ, 2000. – 145 с. 37
39. Цимбалюк Н.М.Дозвілля в Україні.Теоретичні та емпіричні аспекти. Монографія: Наталія Миколаївна Цимбалюк. – К.: ДАКККіМ, 2003. – 224 с
40. Шепелева Н. В. Специфіка формування соціальної активності студентської молоді у дозвіллевій діяльності / Н.В.Шепелева // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. - 2020. - №2 (333) лютий. - Ч.2 - С.217-230
41. Щерба Г. Сучасні особливості організації дозвілля і відпочинку молоді в Україні: соціологічний аспект / Г. Щерба, Р. Яремкевич. – 2009. - №3(145). - Режим доступу до джерела: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/17768/4/sherba.pdf>
42. Юзепчук К. Соціологія вільного часу як теорія середнього рівня [Електронний ресурс] / К.О. Юзепчук // Житомирський державний технологічний університет – Режим доступу до ресурсу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/06/411.pdf>.
43. Яковенко Ю. І. Еволюція дозвілля в контексті соціологічних категорій / Ю. І. Яковенко, Н. М. Цимбалюк. // Психологія і суспільство. – 2004.

– №2. – С. 118–124. - Режим доступу до ресурсу:
<http://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/147/147>

44. Яцула Т. Деякі аспекти аналізу категорії «дозвілля» у системі філософських, соціологічних та культурологічних наук / Тетяна Яцула. // Вісник Львівського університету. – 2021. – №36. – С. 164–172. . - Режим доступу до джерела: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/36_2021/22.pdf

45. Bernacka J. Wpływ turystyki medycznej na zmiany strukturalne w turystyce zdrowotnej województwa zachodniopomorskiego : дис. докт. / Bernacka Joanna Maria – Szczecin, 2022. – 300 с. – Режим доступу до ресурсу: <https://oa.zut.edu.pl/bitstream/handle/20.500.12539/1727/000232683.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

46. Безплатна pomoc psychologiczna dla dorosłych i dzieci z Ukrainy [Електронний ресурс] // Ukrainian in Poland. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrainianinpoland.pl/free-psychological-assistance-for-people-arriving-from-ukraine-pl/>.

47. Błasiak A. Rytuały rodzinne jako czynnik stałości i trwałości systemu rodzinnego w dynamicznie zmieniającym się świecie / Anna Błasiak. // Akademia Ignatianum w Krakowie. – 2019. – №48. – С. 43–51. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=976622>

48. Boratyn D. Działania rad młodzieżowych miast wojewódzkich w polsce w obliczu kryzysu migracyjnego i wojny na ukrainie / Dominik Boratyn. // Polityka i Społeczeństwo. – 2022. – №4. – С. 7–18. – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.ur.edu.pl/polispol/article/view/4369/3983>

49. Byeletzka I. V. Specyfika dozvillya v zhyttyediyalnosti molodi na suchasnomu etapi / I. V. Byelyeczka // Socialna pedagogika: teoriya ta praktyka. – 2009. –# 4. –S. 35 –39.

50. Ćwikliński A. Młodzież w świecie multimedialnej manipulacji / Andrzej Ćwikliński. // Uniwersytet Adama Mickiewicza. – 2021. – №62. – С. 77–86. - Режим доступу до ресурсу: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1125722>

51. de Grazia S. *Of Time, Work, and Leisure* / Sebastian de Grazia. – New York: The Twentieth Century Fund, 1962.

52. Działania Caritas dla Ukrainy od 24 lutego 2022 do lutego 2023 [Електронний ресурс] // Caritas. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://caritas.pl/ukraina/>.

53. Festiwale kulinarne w Polsce 2023 [Електронний ресурс] // TYDZIEŃ KUCHNI POLSKIEJ. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://tydzien-kuchni-polskiej.pl/aktualnosci/festiwale-kulinarne-w-polsce-2023>.

54. Free Now, Uber czy Bolt. Jaka aplikacja jest najlepsza do zamówienia taxi? [Електронний ресурс] // GeekWeek. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://geekweek.interia.pl/technologie/news-free-now-uber-czy-bolt-jaka-aplikacja-jest-najlepsza-do-zamowienia-taxi>.

55. Girard A. *Cultural industries: a handicap or a new opportunity for cultural development?* / Augustin Girard // *Cultural Industries: A challenge for the future of culture*. – Unesco Published by the Unated Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. – Paris, 1982. – P. 24–25.

56. Hampson, S. E. *Personality development and health*. / Hampson, S. E. // The Guilford Press. – 2019. – С. 489–502. - Режим доступу до ресурсу: <https://awspntest.apa.org/record/2018-63285-028>

57. Ilu uchodźców z Ukrainy wjeżdżało dziennie do Polski? Dane od początku wojny [Електронний ресурс] // Konkret24. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://konkret24.tvn24.pl/polska/ilu-uchodzcow-z-ukrainy-wjezdzało-dziennie-do-polski-dane-od-poczatku-wojny-ra1100170-ls5791210>.

58. Jak wygląda życie kulturalne i czas wolny Polaków? Jest coraz lepiej [Електронний ресурс] // Portal SAMORZĄDOWY. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.portalsamorzadowy.pl/wydarzenia-lokalne/jak-wyglada-zycie-kulturalne-i-czas-wolny-polakow-jest-coraz-lepiej,127079.html>.

59. Kaplan M. *Leisure: theory and policy* / M. Kaplan. – New York, 1975.

60. Karczma Did Panas [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://partyonline.pl/miejsca/karczma-did-panas>.

61. Katarzyna Sztop-Rutkowska. Młodzi w polsce przegląd badań [Електронний ресурс] / Katarzyna Sztop-Rutkowska // Białystok. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.szkoła-liderow.pl/wp-content/uploads/2023/03/Młodzi-z-bliska.-Przegląd-badan.-1-1.pdf>.

62. Klaudia Budna. TikTok jako kanał komunikacji marketingowej młodych ludzi / Klaudia Budna, Agnieszka Czyrska, Karolina Kiszkiel. // Akademia Zarządzania. – 2023. – №7. – С. 85–99. . – Режим доступу до ресурсу: https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:u4PcQNwAIY0J:scolar.google.com/+Wp%C5%82yw+reklamy+na+w Wyb%C3%B3r+m%C5%82odzi+1udzie&hl=uk&as_sdt=0,5&as_ylo=2023

63. Kluby konwersacyjne dla Ukraińców w Krakowie. „Mówić i nie wstydzić się błędów” [Електронний ресурс] // Wprost Ukraina. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.wprostukraine.eu/pl/zyje-w-polsce/10722091/kluby-konwersacyjne-dla-ukraincow-w-krakowie-mowic-i-nie-wstydzie-sie-bledow.html>.

64. Korzystanie z internetu [Електронний ресурс] // Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_095_19.PDF.

65. Kuźniar W. Event marketing w procesie umacniania relacji Polaków z narodem ukraińskim w warunkach wojny (na przykładzie Podkarpacia) / W. Kuźniar, W. Szopiński. // НУ «Запорізька політехніка». – 2023. – С. 366–369. – Режим доступу до ресурсу: http://eir.zp.edu.ua/bitstream/123456789/9943/1/Collection_of_abstracts.pdf#page=366

66. Malchrowicz-Moško E. Męskie motywacje uczestnictwa w półmaratonie – analiza porównawcza biegaczy lokalnych i turystów sportowych / E. Malchrowicz-Moško, J. Poczta. // Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. – 2019. – №2. – С. 71–82. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=835719>

67. Mariański J. Młodzież polska na religijnych i moralnych rozstajach / Janusz Mariański. // Uniwersytet Adama Mickiewicza. – 2022. – №2. – С. 91–96. - Режим доступу до ресурсу: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1120942>

68. Młynarczuk-Sokołowska A. Polska szkoła wobec wyzwań wynikających z nowego kontekstu przymusowej migracji. Ku metodyce wspierającej edukację i integrację uczniów pochodzących z Ukrainy / A. Młynarczuk-Sokołowska, K. Szostak-Król. // Kieleckie Towarzystwo Naukowe. – 2022. – С. 233–246. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/profile/Anna-Mlynarczuk-Sokolowska/publication/366085754_Polska_szkola_wobec_wyzwan_wynikajacych_z_nowego_kontekstu_przymusowej_migracji_Ku_metodyce_wspierajacej_edukacje_i_integracje_uczniow_pochodzacych_z_Ukrainy/links/639099ca484e65005bee8e4b/Polska-szkola-wobec-wyzwan-wynikajacych-z-nowego-kontekstu-przymusowej-migracji-Ku-metodyce-wspierajacej-edukacje-i-integracje-uczniow-pochodzacych-z-Ukrainy.pdf

69. Motywy podejmowania turystyki aktywnej wśród studentów Politechniki Rzeszowskiej / [K. Łoś, D. Mazek, P. Nieznańska та ін.]. – Poznań, 2019. – 411 с. – (Copyright by Katedra Turystyki Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu) . – Режим доступу до ресурсу: <https://econftour2019.syskonf.pl/conf-data/ECONFTOUR2019/files/Monografia%20Kierunki%20rozwoju%20wsp%20C3%B3%20C5%82czesnej%20turystyki%202019.pdf#page=175>

70. О нас [Електронний ресурс] // Зwiązek Ukraińców w Polsce. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraincy.org.pl/o-nas/>.

71. Petruk V. Features of youth leisure organization / Viktoria Petruk. // Fundacja „Oświata i Nauka Bez Granic PRO FUTURO”. – 2016. – №4. – С. 193–198. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=620017>

72. Pierre Bourdieu. Social Space and Symbolic Power / Pierre Bourdieu. // American Sociological Association. – 1989. – С. 14–25. - Режим доступу до ресурсу: <https://www.jstor.org/stable/202060>

73. Polskie Radio dla Ukrainy nadaje w kolejnym mieście [Elektronnyj resurs] // Polskie Radio. – 2022. – Reżim dostępu do resursu: <https://www.polskieradio.pl/13/53/artykul/2970729,polskie-radio-dla-ukrainy-nadaje-w-kolejnym-miescie>.

74. Pomoc humanitarna w 2022 r. [Elektronnyj resurs] // Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. – 2023. – Reżim dostępu do resursu: <https://www.gov.pl/web/polskapomoc/pomoc-humanitarna-w-2022-r>.

75. R. Daluendorf. Essays in the Theory of Society / R. Daluendorf., 1968.

76. Rekonstrukcje historyczne. Skąd bierze się ta pasja? [Elektronnyj resurs] // Polskie Radio. – 2023. – Reżim dostępu do resursu: <https://www.polskieradio.pl/10/10335/artykul/3225372,rekonstrukcje-historyczne-skad-bierze-sie-ta-pasja>.

77. Robert Stebbins. Serious Leisure: A Perspective for Our Time / Robert Stebbins., 2015. – 155 s. - Reżim dostępu do resursu: https://www.researchgate.net/publication/279449202_Serious_Leisure_A_Perspective_for_Our_Time_paperback_edition

78. Saturno, J. (2023). Bliskość pomiędzy językami słowiańskimi a integracja uchodźców z Ukrainy w Polsce. Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza, 30(1), 153–176. – Reżim dostępu do resursu: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/pspsj/article/view/39537>

79. Shivers J. Leisure and Recreation Concepts: A Critical Analysis / J.S. Shivers. – Boston, 1981. - Reżim dostępu do resursu: https://www.academia.edu/79547889/Leisure_and_Recreation_Concepts_A_Critical_Analysis_Jay_S_Shivers.

80. Social Media 2023 – pierwsza edycja raportu Gemius, PBI i IAB Polska już dostępna [Elektronnyj resurs] // IAB Polska. – 2023. – Reżim dostępu do resursu: <https://www.iab.org.pl/bez-kategorii/social-media-2023-pierwsza-edycja-raportu-gemius-pbi-i-iab-polska-juz-dostepna/>.

81. Sokolova S. Turystyka jako metoda demistyfikacji bezpośredniej / Sofia Sokolova. // WARSAW UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES – SGGW13

(2020)Turystyka i rozwój regionalnytourism and regional development. – 2020. – №13. – С. 149–139. – Режим доступу до ресурсу: <https://tirr.sggw.edu.pl/issue/view/235/186>

82. Społeczeństwo na zakręcie: Zmiany postaw i wartości Polaków w latach 1990–2018 / [M. Marody, J. Konieczna-Salamatin, M. Sawicka та ін.]. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2019. – 204 с. – Режим доступу до ресурсу: https://books.google.pl/books?hl=uk&lr=&id=ah-3DwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA3&dq=Zmiany+w+%C5%9Brodowisku+pracy+polskiego+spo%C5%82ecze%C5%84stwa&ots=pv02C6Dyxc&sig=VqpAM1iv3WQY1t8SvyelqWPtuJ0&redir_esc=y#v=onepage&q=Zmiany%20w%20%C5%9Brodowisku%20pracy%20polskiego%20spo%C5%82ecze%C5%84stwa&f=false

83. Strzębicki D. Rozwój sprzedaży posiłków przez internet [Електронний ресурс] / DARIUSZ STRZĘBICKI // Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:B4W_XQ_uzZ8J:https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-29600d1f-ca5d-4b8c-9358-9c612ae34bc0/c/04-Rozwoj_sprzedazy.pdf&hl=uk&gl=pl.

84. Światowy festiwal polonijnych zespołów folklorystycznych [Електронний ресурс] // Stowarzyszenie "WSPÓLNOTA POLSKA". – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://wspolnotapolska.org.pl/festiwal_rzeszow/index.php.

85. Sztompka P. Słownik socjologiczny. 1000 pojęć / Piotr Sztompka., 2020. – 400 с. – (Znak Horyzont). – Режим доступу до ресурсу: https://books.google.pl/books?hl=uk&lr=&id=E2BxEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT9&dq=+socjologiczne++definicji+do+koncepcji+adaptacji+spo%C5%82ecznej&ots=Km1CTd-7hH&sig=8HbCA8oJUzoygHLpcA4F0JPs8uc&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

86. Turaieva I. Restauracje w Polsce z kuchnią ukraińską [Електронний ресурс] / Irina Turaieva // Ukrainian in Poland. – 2022. – Режим доступу до ресурсу:

https://www.ukrainianinpoland.pl/restaurants-in-poland-with-ukrainian-cuisine-pl/#google_vignette.

87. Ukraina! 8. Festiwal filmowy [Elektronnyy resurs] // Kino Muza. – 2023. – Rezhim dostupu do resursu: <https://www.kinomuza.pl/event/ukraina-8-festiwal-filmowy/>.

88. Ukrainian citizens in the EU [Elektronnyy resurs] // Eurostat Statistics Explained. – 2022. – Rezhim dostupu do resursu: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ukrainian citizens in the EU](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ukrainian_citizens_in_the_EU).

89. Unruh D. R. Characteristics and Types of Participation in Social Worlds / D. R. Unruh // Symbolic Interaction. – 1979. – № 2. – P. 115–127.

90. Warchoł T. Nowy model edukacji w społeczeństwie informacyjnym [Elektronnyy resurs] / Tomasz Warchoł // Polityka I Społeczeństwo. – 2022. – Rezhim dostupu do resursu: <https://journals.ur.edu.pl/index.php/polispol/article/view/3557>.

91. Wilk, T. Sztuka jako potrzeba kształtowania pozytywnych zmian w przestrzeni społecznej. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*. 2023. - №36(2). – S. 139–151. – Rezhim dostupu do resursu: <https://journals.umcs.pl/j/article/view/15124/10831>

92. Wydarzenia historyczne rocznice 2023 roku. [Elektronnyy resurs] // Wszystko co najważniejsze. – 2023. – Rezhim dostupu do resursu: <https://wszystkoconajwazniejsze.pl/pepites/rocznice-2023-wydarzenia-kalendarium-historyczne/>.

93. Występy ukraińskich artystów w Polsce od sierpnia do grudnia 2023 roku [Elektronnyy resurs] // Ukrainian in Poland. – 2023. – Rezhim dostupu do resursu: <https://www.ukrainianinpoland.pl/performances-of-ukrainian-artists-in-poland-pl/>.

94. XVIII Dni Kina Polskiego na Ukrainie [Elektronnyy resurs] // Kurier Galicyjski. – 2023. – Rezhim dostupu do resursu: <https://kuriergalicyjski.com/xviii-dni-kina-polskiego-na-ukrainie/>.

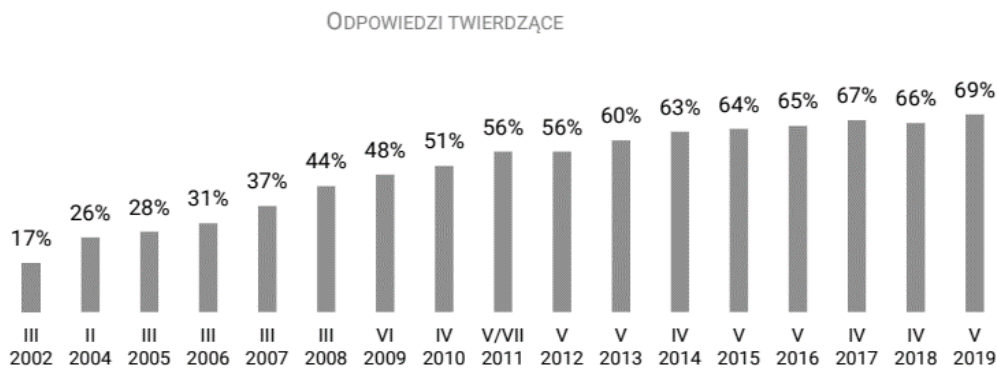
95. Zaproszenie do udziału w bezpłatnych Warsztatach rzemieślniczych - zgłoszenia do 14 listopada [Електронний ресурс] // Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <http://izba.krakow.pl/pir/item/953-zaproszenie-do-udzialu-w-bezplatnych-warsztatach-rzemieslniczych>.

96. Zbigniew M. Na duchowych rozdrożach. „Nie-dualistyczne” podejście do zagadnień duchowych w prozie Olgi Tokarczuk / Mikołajko Zbigniew. // Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk. – 2020. – №20. – С. 1–31. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=987758>

ДОДАТКИ

Додаток А

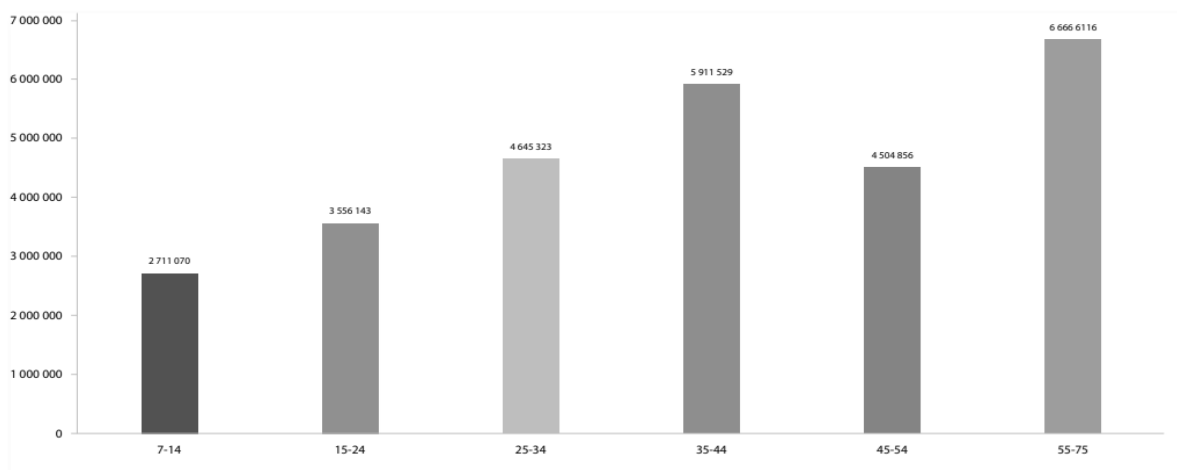
RYS. 1. Czy korzysta Pan(i) z internetu (stron internetowych, poczty e-mail, komunikatora internetowego itp.) przynajmniej raz w tygodniu?*

* W latach 2002–2008 pytanie brzmiało: „Czy używa Pan(i) internetu (sieci WWW lub poczty elektronicznej, e-mail)?”

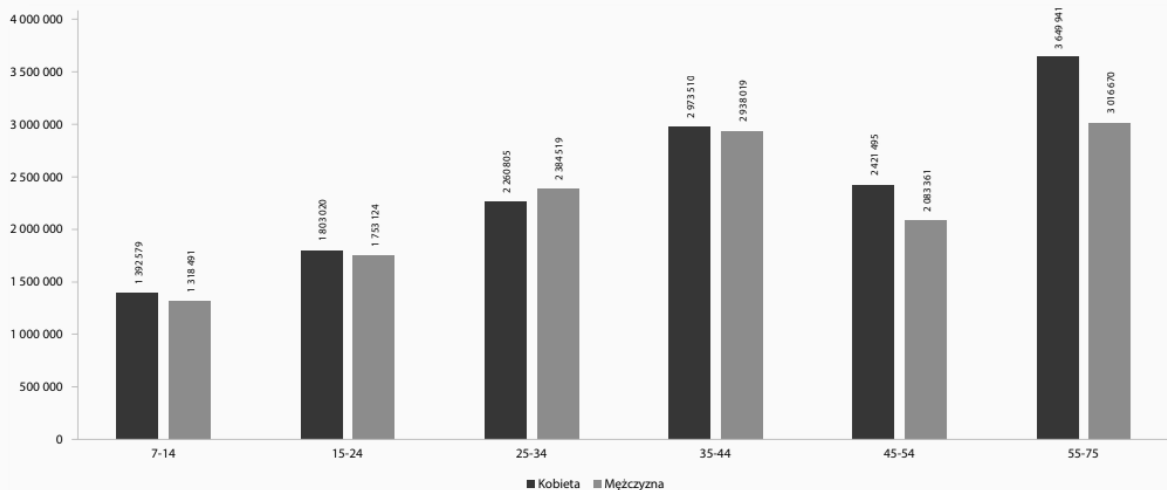
Додаток Б

REALNI UŻYTKOWNICY (REAL USERS) – WIEK

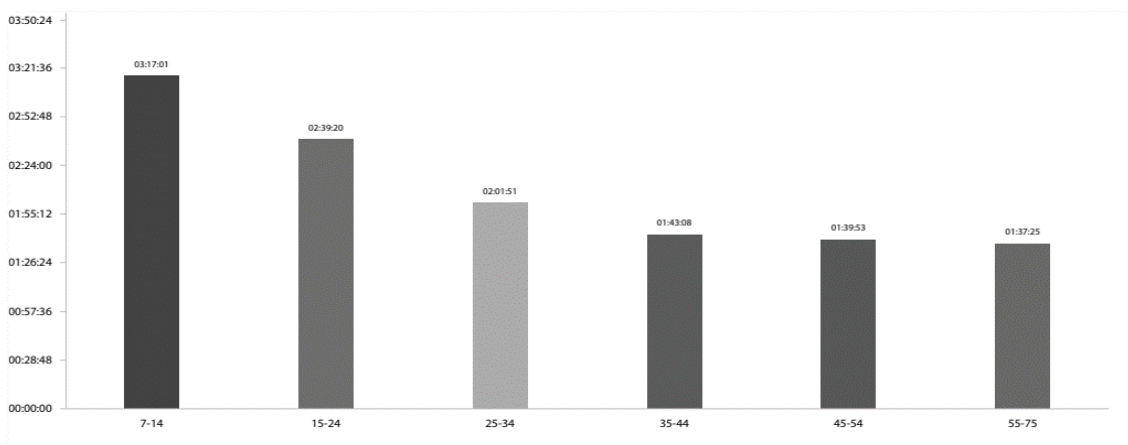
Źródło: Mediapanel, Średni miesięczny wskaźnik Real Users, okres: 2022 r., platformy: PC, Mobile, Dane dla WWW+APP

REALNI UŻYTKOWNICY (REAL USERS) – PŁEĆ I WIEK

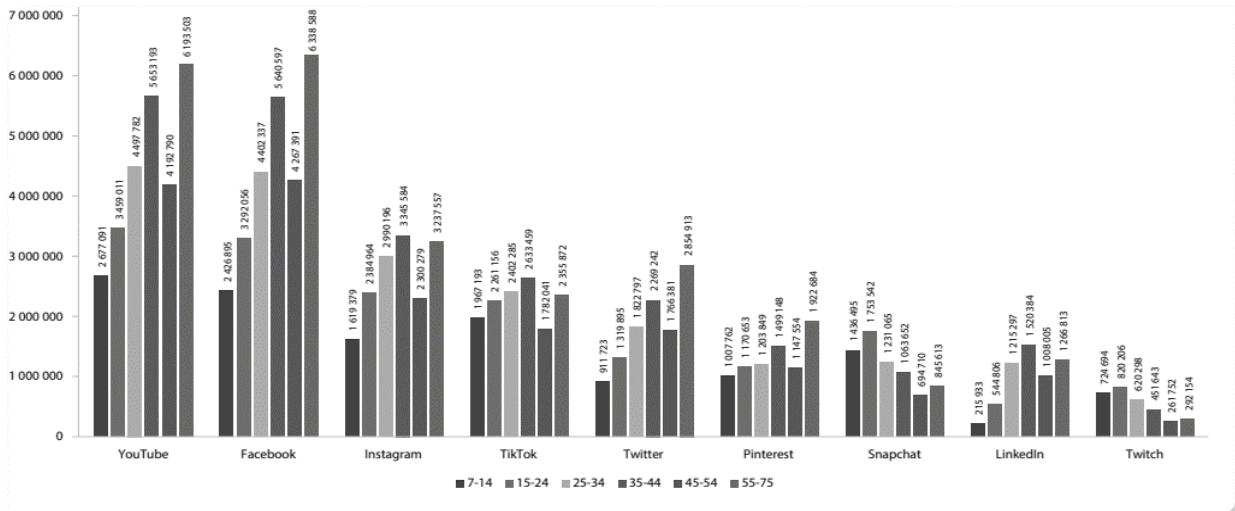
Źródło: Mediapanel, Średni miesięczny wskaźnik Real Users, okres: 2022 r., platformy: PC, Mobile, Dane dla WWW+APP

ŚREDNI DZIENNY CZAS (ATS) – WIEK

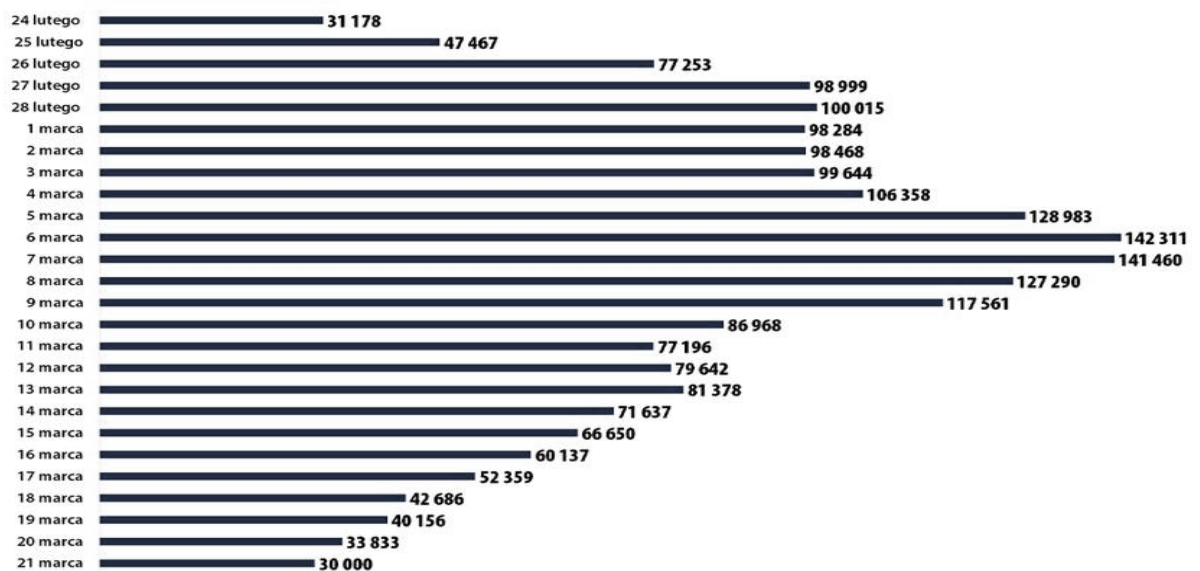
Źródło: Mediapanel, Średni dzienny wskaźnik ATS, okres: 2022 r., platformy: PC, Mobile, Dane dla WWW+APP

REALNI UŻYTKOWNICY (REAL USERS) – WIEK

Źródło: Mediapanel, Średni miesięczny wskaźnik Real Users, okres: 2022 r., platformy: PC, Mobile, Dane dla WWW+APP

LICZBA OSÓB, KTÓRE PRZEKROCZYŁY GRANICĘ UKRAINA-POLSKA

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej

АНКЕТА
СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ АСПЕКТІВ
ДОЗВІЛЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЛЬЩІ

Шановний респонденте!

Просимо Вас взяти участь в анкетуванні й відповісти на запропоновані питання. Анкетування проводиться у межах магістерської роботи, метою якого є соціологічний аналіз соціокультурних аспектів дозвілля української молоді, яка проживає в Польщі. Відповідаючи на кожне запитання, обирайте один варіант відповіді (якщо у формулюванні не вказано інше). Анкета анонімна, а результати опитування будуть використані лише в узагальненому вигляді.

Сподіваємось на співпрацю та дякуємо Вам заздалегідь.

1. Як довго Ви перебуваєте в Польщі?

- a) Менше року
- b) 1-3 роки
- c) 4-6 років
- d) Понад 6 років

2. Як ви розумієте поняття «дозвілля»? Оберіть один або кілька варіантів, які, на вашу думку, найкраще відображають це поняття:

- a) Час для відпочинку та релаксації
- b) Творчість та самовираження
- c) Активність та спорт
- d) Пізнавальні та культурно-просвітницькі заходи
- e) Спілкування та соціальна взаємодія
- f) Інтернет, соціальні мережі та використання сучасних технологій
- g) Розваги та вечірки

3. Як часто ви виділяєте час на дозвілля протягом тижня?

- a) Щодня
- b) Кілька разів на тиждень
- c) Рідко

d) Ніколи

4. Що вас найбільше стимулює при виборі дозвілля?

a) Активність та рух

b) Творчість та самовираження

c) Волонтерська діяльність

d) Спілкування та соціальні інтеракції

e) Відпочинок та релаксація

f) Природа

5. Чи впливає політична ситуація, війна в Україні на ваш вибір соціокультурних подій та дозвілля у Польщі?

a) Так

b) Ні

6. Чи впливає економічна ситуація на ваш вибір дозвілля та участь у соціокультурних подіях?

a) Так

b) Ні

c) Чи впливають соціокультурні події у світі на ваш вибір дозвілля?

d) Так, суттєво

e) Впливають у певних випадках

f) Не впливають

7. Чи змінилися Ваші форми організації дозвілля під час перебування у Польщі? (порівняно з перебуванням в Україні)

a) Так

b) Ні

c) Важко відповісти

8. Які види розваг Ви найчастіше обираєте під час свого дозвілля у Польщі? (Можливо декілька варіантів відповіді)

a) Кіно

b) Театр

c) Концерти

- d) Спорт (гра або перегляд)
- e) Кафе/ресторани
- f) Клуби/дискотеки
- g) Прогулянки в парку
- h) Інше (вказати):

9. Як ви оцінюєте рівень доступності культурних та розважальних заходів для молоді у вашому місці проживання?

- a) Високий рівень доступності
- b) Помірний рівень доступності
- c) Низький рівень доступності

10. Як часто Ви відвідуєте культурні події, розважальні заходи (кіно, театр, мистецькі галереї, концерти тощо) в Польщі?

- a) Щодня
- b) Кілька разів на тиждень
- c) Раз на тиждень
- d) Рідко
- e) Ніколи

11. Які чинники впливають на Ваш вибір розваг та дозвілля в Польщі? (Можливо декілька варіантів відповіді)

- a) Ціни
- b) Доступність
- c) Друзі та сім'я
- d) Мовні бар'єри
- e) Культурні вподобання
- f) Реклама
- g) Інше (вказати):

12. Чи берете Ви участь у заходах, спрямованих на спілкування з місцевими мешканцями або іншими мігрантами?

- a) Так
- b) Ні

13. Чи відчуваєте Ви труднощі у взаємодії з місцевими жителями під час ваших дозвільних заходів?

- a) Так
- b) Ні

14. Чи впливає Ваше соціокультурне оточення на особистий вибір у сфері дозвілля в Польщі?

- a) Так
- b) Ні

15. Як Ви бачите свою ідентичність в контексті соціокультурних відмінностей між Україною і Польщею?

- a) Більш польською
- b) Більш українською
- c) Посередині
- d) Інше (вказати):

16. Яка мова переважає у Вашому повсякденному житті в Польщі?

- a) Українська
- b) Польська
- c) Обидві мови однаково
- d) Інша (вказати):

17. Чи маєте Ви соціальну мережу друзів чи спільноту, яка допомагає Вам адаптуватися та знаходити розваги в Польщі?

- a) Так
- b) Ні

18. Які конкретні види дозвілля Ви найчастіше обираєте? (Можливо декілька варіантів відповіді):

- a) Читання книг
- b) Відвідування музеїв та виставок
- c) Подорожі та відпочинок у природі
- d) Спорт та фітнес
- e) Відвідування кафе та ресторанів

- f) Гри та розваги на відкритому повітрі (наприклад, пікніки)
- g) Відвідування клубів/дискотек
- h) Інше (вказати):

19. Як часто Ви займаєтесь фізичною активністю або спортом у Польщі?

- a) Щодня
- b) Кілька разів на тиждень
- c) Раз на тиждень
- d) Рідко
- e) Ніколи

20. Чи маєте ви улюблені місця чи заклади для дозвілля в Польщі?

- a) Так
- b) Ні

21. Які основні труднощі Ви зазнаєте у процесі адаптації до життя в Польщі?

- a) Мовні бар'єри
- b) Культурний шок
- c) Економічні труднощі
- d) Соціальна ізоляція
- e) Наявність документів та правовий статус
- f) Інше (вказати):

22. Які стратегії адаптації Ви використовуєте для подолання цих труднощів?

- a) Вивчення польської мови
- b) Участь у культурних подіях та заходах
- c) Пошук роботи або освіти
- d) Спілкування з місцевими жителями
- e) Звернення до міграційних організацій
- f) Інше (вказати):

23. Як Ви оцінюєте вашу адаптацію в Польщі?

- a) Дуже позитивна
- b) Позитивна
- c) Нейтральна
- d) Негативна
- e) Дуже негативна

24. Як ви взаємодієте із співвітчизниками у сфері дозвілля в Польщі?

- a) Активно
- b) Обмежено
- c) Не взаємодію

25. Як часто ви відвідуєте українські соціокультурні заходи у Польщі?

- a) Регулярно
- b) Зрідка
- c) Ніколи

26. Які відносини Ви маєте з місцевими польськими жителями?

- a) Дуже позитивні
- b) Позитивні
- c) Нейтральні
- d) Негативні
- e) Дуже негативні

27. Чи маєте Ви друзів серед місцевих жителів Польщі?

- a) Так, багато
- b) Так, кілька
- c) Ні

28. Чи брали Ви участь у культурно-просвітницьких, пізнавальних, спортивних та інших заходах у Польщі?

- a) Так
- b) Ні

29. Чи брали Ви участь у спеціальних програмах або заходах, спрямованих на сприяння адаптації мігрантів в Польщі?

- a) Так
- b) Ні

30. Чи вважаєте Ви, що ваші відносини з місцевими жителями поліпшили вашу адаптацію в Польщі?

- a) Так
- b) Ні

31. Які джерела ви використовуєте для планування свого дозвілля та отримання інформації про події? Оберіть один або кілька варіантів:

- a) Інтернет, соціальні мережі
- b) Телебачення
- c) Радіо
- d) Заклади освіти/місце роботи
- e) Підписка на електронні розсилки
- f) Мобільні додатки для подій та розваг
- g) Реклама на місцях відпочинку чи в кафе/ресторанах
- h) Форуми або спільноти в інтернеті на тему дозвілля та розваг
- i) Друзі, знайомі
- j) Інше (вказати):

32. Укажіть, будь ласка, Вашу стать:

- a) Чоловіча
- b) Жіноча

33. Укажіть ,будь ласка, Ваш вік:

- a) 18-25
- b) 26-30
- c) 31-35

34. Укажіть, будь ласка, Ваш соціальний статус:

- a) Учень / студент
- b) Студент, що працює

- c) Маю постійне місце роботи
- d) Не маю постійного місця роботи
- e) Інше (вказіть):

Щиро дякую Вам за участь в опитуванні! Ваші відповіді допоможуть отримати цінну інформацію для соціологічного аналізу соціокультурних аспектів дозвілля української молоді в Польщі.